

Комкоммæ ма хуыссæнуатмæ бараст дæн æмæ ма фæстæ дуар сындаг æрбахæдтон. Стæй та ма хæдтулгæ (къаласкæ) скъаппы цурмæ батардтон æмæ махимæ айдæнмæ бакастæн. Ма ныв дзы фæдзæгъæл, йæ уæлæ цы алыхуызон нывтæ ныхæст уыд, суанг ма йæ рамкæйы тъыст дæр, уыдоны æхсæн. Фæлæ дзы уæддæр махи фæдтон – ма даргъ бæгæныхуыз дзыккутæ, дзыгъуыр-мыгъуыр скъил фындз æмæ ирд æрвгъуыз цæстытимæ. Ома, фæныкхуыз дæр нæ æмæ сæгъдзаст дæр нæ, фæлæ бæлвырд æрвгъуыз гагуытæ. Æмæ æвæццагæн, æрвгъуыз цъæх цæстытæ уыдысты ма сæйрагдæр аивдзинады нысан. Чи зоны, искамæ худæг дæр фæкæса, фæлæ раздæр ма зæрды кæрон дæр нæ уыд ма цæстытæй сæрыстыр уæвын, сæ хуызæн сын уыйас аргъ нæ кодтон. Растдæр зæгъгæйæ, хъуыды дæр сæ нæ кодтон. Колледжæн цы хъауджыдæр у, цы хуызæн сты ма цæстытæ, уый?

Ноджыдæр ма иу хатт бакастæн айдæнмæ æмæ раластон скъаппы уæллаг лагъз. Систон дзы ма къаронкæ-розæхуыз стыр къопп, æркъæпгæнгæ рæсугъд нывæфтыд сæримæ. Æрæвардтон æй ма уæрджытыл. Ме 'мгæрттæй бирæтæ сæхицæн бонытæ кæй фыссыны, уый зыдтон. Фæлæ ма нæ фæндыд, уыдон куыд кæныны, афтæ. Æз фыстон писмотæ, ма Къаробкæйæн йæхи номыл...

ДАРСИ

ДЖОНИ ЭРЕКСОН ТАДА

РУХ
СҢАЕСАНЫ

Джони Эрексон Тада

Дарси

Перевод на осетинский язык Елены Рамоновой

Ирон æвзагмæ йæ ратæлмац кодта Рæмонаты Еленæ

© 1994 Рауагъдад «Рухс Скæсæны»

ДАРСИ

Джони Эрексон Тада

25.255

Ацы чиныгэй АРЫН,
зәрдиаг аххуыс мын цы сабитә
бакодтой, уыдоны ном – Рикки, Шон,
Келли, Кэй амаэ Эрик.

1

Æппæтæй фылдæр æз уарзын нæ чысыл горæт Виллоубрук сæрдыгон. Иу дзырдæй йæ раздæр кæддæриддæр уарзтон.

Фæлæ уыцы бон, цыппарæмы мæм цæмæндæр фæкасти куыддæр æндæрхуызон, афтæмæй дзы цыма уæвгæ дæр ницы аивта иу бакастæй. Æрвылбон скъоламæ цы рыгфæндагыл цыдыстæм, уый куыд уыд, афтæ ныр дæр рыг йæ сæрыл бадти. Æдзухдæр куыд ваййынц, афтæ ницы фендæрхуызон сты фæндаджы былгæрæтты тæгæр бæлæстæ дæр æмæ куыд уыдысты, афтæ фондз æмæ ссæдзæй баззадысты. Уæдæ хæдзæртты æхсæн брутæ дæр афтæ. Уый уыд не 'бæрагон фæндаг, стæй æппæтæй хуыздæр, уымæн æмæ иннæ фæндагтæ сеппæт дæр уыдысты хуырджын æмæ кæрай-кæронмæ дзыхъхъытæ, æвæццагæн, уымæн, æмæ Чип алы хатт дæр, скъоламæ цæугæйæ æмæ фæстæмæ здæхгæйæ, хуыр йæ къæхтæй фæйнардæм калдта æмæ дзы дзыхъхъытæ рауад.

Мах раивгъуыдтам бур хæдзары рæзты, нæ

цыппаркѡахыг халар-бульдог ныл цинаѡй йахи кам схаста, уый рэзты. Йа фарсма дыууа-уалдзыгон хэдзары та кэддэриддэр куыд вѡйы, афтѡ ауыдтам сиамаг зэронд гэдийы. Мэнди-иу алы хатт дэр йа цуры арлаууыд амѡ гэдийан дэр, стѡй бульдоган дэр лавэрдта йа аходаны уэлдѡйттѡ, скѡолама-иу йахицан кѡй ахаста, уыдонѡй. Уыцы ранѡй чысыл ѡдтѡдэр зынди артхуыссынганан зынгуыз кѡрант. Уырдам схизын амѡ дзы аргѡпп канынѡй дзѡбѡхдэр ницы касти Эйприлма.

Чип, Мэнди, Эйприл амѡ ѡз уыцы фандагыл, ѡвѡцѡгган, милиуан хаттѡй кѡаддэр нѡ ацыдыстам суанг не 'взонджы бонтѡй фѡстѡма. Фѡла ѡнагѡды куы зѡгѡн, уѡд, ѡз – Дарси де Ангелис – уыцы фандагыл нѡ цыдтан кѡахѡй. ѡз уыцы фандагыл скѡолама амѡ нѡхима цыдтан велосипедыл нѡ, фѡла мѡ хѡдтулгѡйы, мѡ кѡаласкѡѡйы, инвалиды уэрдоны.

Уѡвгѡ та, ѡвѡдза, мѡ уэрдон велосипедаѡй уѡлдаѡ циу, армѡст стырдер, хѡеддыхдер, ѡдасдер. Йа бакаст дэр истѡйы аргѡ у, цѡхертѡ калы сѡнт сырх ахуырстѡй, йа цѡлхытѡ та сѡнтурс, йа хѡѡцентѡ сатѡгсау амѡ сыл даргѡ сырх лентытѡ баст амѡ цѡугѡ-цѡуын дымгѡма фѡйлауын сисынц. Уымѡй ма мѡ уэрдоныл цынахуызон нывтѡ ныхѡст ис. Куыннѡ у уый уѡдѡ велосипедаѡй бирѡ рѡссугѡддэр. Фѡла уыцы бон мѡн нѡ бандавта суанг мѡ цѡхеркалгѡ рѡвдз згѡораг уэрдон дэр. Уымѡн амѡ уый ѡнахуыр бон уыд.

Мæ цæст ахастон мæ хæлæрттыл. Мэнди йæ бур дзыккуйы къæдзил ратил-батил кодта, фæйнæрдыгæй дидинджытæ куыд нæ фæхъыгдара, афтæ. Дæргъындзæг Чип та æнцад-æнцойæ уади, йæ хызын фæйнæрдæм тилгæйæ. Цымæ сæм сæ зæрдæ цы дзырдтаид абон?

Æз сæ бафарстон, бæлвырд бæрæг сæ никæйы ном сдзырдтон, афтæмæй:

– Ахуыр кæй фестут, ууыл æнкъард кæнут? Эйприл рагæпп кодта йæ нарæг цауæнæй æмæ стыр фæндагыл араст:

– Цы гæнæн ис? Иуæй æз махи сывæллон нал хонын æмæ цæттæ дæн хъомыл адæймаджы цардæй цæрынмæ. Дæумæ та куыд кæсы, нæ зæронд Чип?

Йæхæдæг фæстæмæ багæпп кодта дидинджыты æхсæн фæндагмæ, цыма йæхи ахуыр кодта нарæг фæндагыл хъавгæ цауын, уыйау.

Чип йæ уæхсчытæ батылдта, йæ цыдæй цыди, афтæмæй. Æз æй нæ бабмæрстон, дзуапп радтын йæ бон нæ баци, æви йæ нæ бафæндыд Эйприлæн дзуапп радтын.

Фæлæ уæддæр йæ ныхас загъта:

– Нæ зонын, куыд ацаудзынæн Виллоубрукæй æмæ куыд ныуаддзынæн ам мæ чысыл æфсымæрты, – æвæццагæн, йæхимæ ныр колледжы хъомыл студент касти. – Фæлæ мæм афтæ кæсы, колледжы æвдæм кълас – афтæ зын цыма нæ уыдзæн. Æрмæст нæ зонын, куыд уыдзæн алгебрæ.

Æнæмæнг, алгебрайыл у мæ сагъæс. Ох!

Фæлæ испайнаг æвзагæй та куыд аййафдзынæн, кæд æмæ йæм кæд уыд, уæдай нырмæ кæсгæ дæр нал æркодтон? Уæдæ литературæйæ дæр куыннæ тарстæн? Колледжы ахуыргæнгæйæ хрестоматийы хуымæтæджы литературæ æгъгъæд нал у.

Колледж. Ам гъæйттæй ахуыр кæнын хъæуы, уроктыл бадын, сонт-монты нал аирвæздзынæ иу ахуыргæнагæй дæр. Дзæгъæл аходæнтæн дзы бынат нал ис, ахуыргæнджытæ дын бытгъу-бытгъу нал бакæндзысты, дæ ныййарæджы хуызæн дын æхсыр дæ фæдыл ничиуал рахæсдзæн, афойнадыл æй аназ, зæгъгæ. Иу хъастизæр дæр нæ, сыгъдæг Валентины бон, иу карнавал дæр нал скъолайы алфамблай. Цыбыр дзырдæй, уыдæттæ дæ цæстæй дæр нал фендзынæ! Æрмæст авд алыхуызон ахуыргæнаджы, авд алыхуызон предметæй авд алы уаты скъолайы уындзынæ, æндæр ницуал.

– Уæдæ æз æрхъæцмæ дæр нал хъæцын, колледжы кæрты цъæх нæууыл хоккейæ хъазын кæд райдайдзынæн, уымæ! – загъта Мэнди æмæ Эйприлы хæдфæдыл багæпп кодта тротуармæ.

– Уæдæ æз та мæхи цæттæ кæнын драмон къорды хъазынмæ! – йæ ныхас баппæрста Эйприл. Уый та йе ’бæрагон хиппæлой ныхас уыд Эйприлæн. Иудадзыгдæр уарзта хъазын, æппынæдзух йæхимæ зылди, куыд рæсугъддæрæй ма равдиса йæхи, йæ сæры фастæн та кæрон нæ уыд, йæ бур дзыккутæ куы бигæ кодта, куы сæ йæ сæры цъушпыл гуцзулайæ баста. Æвæдза,

кад йæ сæры хъуынтæм не ’вналы, уæд та-иу йæ дарæсмæ февнæлдта: куы йæ къаба цыбырдæр кодта, йæ уæрджытæ куыд зыной, афтæ, куы йæ кофтæ юбкайы тъыста. Цыбырдзырдæй, йæ къухтæ æнцæд нæ уагъта. Æз та уый бафиппайдтон, æмæ иудадзыг йæ бакасты, йæ уды кой чи кæны, уыдон æдзæрон адæм ваййынц, зындзард кæй хонынц, ахæмтæ.

– Æмæ, куыд ваййы, цы ваййы, драмон къорды архайын мæ къухы куынаæ бафта, уæд та исты æхсæнадон хъæзтытæ аразæг скæндзынæн махицай, – ногæй радзырдта Эйприл.

Æз дзы куыддæр батыхсæгау кодтон. Эйприл уæддæр йæ дзæнгæдайæ не ’нцæд:

– Колледж Джордан тынг стыр у... иу ахуыргæнæн уатæй иннæмæ ауайын дæр дзы рæвдз хъæуы. Ваййы афтæ дæр, æмæ ахуырдаутæ айрæджы кæнынц урокмæ.

Æз хорз æмбæрстон йæ хъæлæсы уагæй дæр, чызг цы зæгъынмæ хъавы, уый. Эйприл æппындæр нæ хъавыд, колледж тынг стыр у, уый зæгъынмæ, фæлæ йæ фæндыд Чипы æмæ Мэндийы фæтæрсын кæнын, уæлдайдæр та мæн.

– Диссаг мæм кæсы, Дарси, переменаыи растæджы иу къласæй иннæмæ цаугæйæ, æрæджытæ куыд нæ кæндзынæ, уый?

Æз арф ныууылафыдтæн æмæ срæцыгътон:

– Мæ иуыл домбай батарейты æмæ коммæгæс æндон цæлхыты руаджы.

Эйприл ныхъхъус, æз дарддæр дзурын:

– Стæй ма ноджы чемпионтæн кæй дæт-

тынц, ахæм æгæркалориджын аходæны фæрцы... О, о, пшенойы кашы руаджы дæр – Америкы олимпиаг командæйы сæйраг спонсоры хуызæн æз феваст дæн дзурынмæ телеуынынады хабæртты хуыцаубоны рауагъды рекламæты агенты хъæлæсæй: „Гъе афтæ, лæппутæ, кæд уæ фæнды, уæ фыдтæ æндонау домбай уой, уæд бакой кæнут уæ ныййарджытæн, пшенойы каш уæ хъæуы, зæгъгæ!“

Эйприл фырхудагæй бакъæцæл, батылдта йæ къухтæ æмæ йæхи нал бауырдта, афæлдæхт зæххыл. Æз бафиппайдтон, Эйприлыл фæуæлахиз уæвыны хуыздæр мадзал у – бахудын æй кæн, æмæ уайтагъд фæдыдагъ ваййы. Мæхæдæг дæр æй нæ зыдтон цæмæн у, уый, фæлæ мын тынг ахсджиаг уыд, цæмæй уыцы чызг ма зона, мæ хæдтулгæимæ архайын, мæ уæрдоны уынд мын цас зын кæны, уый. Стæй ма дзы уый дæр уыд, æмæ Эйприл сæ тæккæ хъалтæй кæй уыд, йæ фындз иудадзыг схъæлæй дардта, иннæтæй ницы уæлдай уæвгæйæ, мæнæ афтæ кæмæй фæзæгънц, æнæбазыртæй тæхæг.

Мэнди мæм хæстæг æрбацыд æмæ мæ къаласгæйы хæцæнтыл ныххæцыд:

– Æцæгдæр ма, Дарси, колледжы иу къаласæй иннæмæ куыд цæудзынæ дæ къаласкæйы, чи дæ ласдзæн?

Мæ хорз хæлар Мэнди кæддæриддæр цæттæ уыд мæнæн баххуыс кæнынмæ, мæ хæдтулгæ мын уæбаумæ стулынмæ, чи мæ хауди, уыцы чингуытæ мын зæххæй сисынмæ. Æмæ йæхи

никуы фæуæлдæр кодта мæныл, йæ сæрма хаста мæнæн æххуыс кæнын, искæйы цæстмæ, миййаг, нæ, фæлæ зæрдæбынæй.

– Бакас ма уымæ! Цытæ мын ныдздзырдта Эйприл! Æз мæ хæдтулгæйы дзæнгæрæг афтæ хъæрæй разилзынæн æмæ бæстæ фæдисы зæланг куыд кæна. Уæд мын фæндаг куыннаæ дæтдзысты!

Æз мæхи æрныллæг кодтон мæ бадæны æмæ атындзыдтон мæ фæндагыл, алыхуызон здухæнтæгæнæгæ.

– Æдылы фæдæ, æви?! – фæхъæр кодта Мэнди, мæ фæдыл лыстæг дуртæ æхсгæйæ.

Æз æрлæууыдтæн æмæ банхъæлмæ кастæн, цалынмæ мæ мæ хæлæрттæ раййæфтой, уæдмæ.

Дарддæр нæ фæндагыл суанг нæ хæдзары онг мæ зæрдæ рухс кодта алы бæласы, алы хæдзары уындæй дæр, сæ рæзты кæмæн цыдыстæм, уыдонæй, суанг ма мын æхсызгон уыд тротуары алы къахыр дæр. Абон мын цыдæр æхсызгондæр уыд суанг бульдоджы уынд дæр, нæ тæккæ хæдзары дуармæ ныл цинай йæхи чи схаста, уый уынд, стæй сиамаг гæдийы уынд дæр, кæд йæхи нæ уынаг скодта æмæ ныл йæхи не ’рбаппæрста, уæддæр.

Мэнди, Эйприл æмæ Чип, чи зоны æмæ нæ рахыг кодтой, райдиан скъола каст кæй фестæм, ууыл, фæлæ цæмæндæр мæнæн мæ зæрдæ ныддур, мæ дзыхæй дзырд нал хауд.

Нæ уынджы тигъыл фæпырх стæм: Чип хи-

найæн басейынмæ ацъд, Эйприл – йæ гимнастикайы фæлварæнтæм, Мэнди та – маркаеты коллекци фæхъæздэгдæр кæнынмæ.

– Фембæлдмæ уал! – ахъæр сæм кодтон æз, нæ хæдзармæ рараст уæвгæйæ. Фæстæмæ ма иу каст фæкодтон: æвæдза, хорз хæлæрттæ уыдыстæм иууылдæр, кæд кæрæдзийы зæрдæйы уагæй цыдæртæ бæлвырд не ’мбæрстам, уæддæр. Цыма ма афтæ лымæн уыдзыстæм колледжы? Стæй цыма иу къласмæ бахаудзыстæм? Переменæты кæрæдзийы уындзыстæм?

Æз фæзылдтон мæ хæдтулгæ нарæг фæндагмæ, уырдаæм мæм нæ хæдзар сывæллоны конд нывæй уæлдай нæ зынд, – урс-урсид къултæ сырх æмбæрзæн дураей, камины лыстæг хæтæлдзы хæрдмæ ссыд, хæдзармæ бацауæн парады дуары фæйнафарс рæсугъд æлвыд дыууæ къудзийы. Райдиан сколайы цы æхсæз азы фæцахуыр кодтон, уыцы рæстæджы дæргъы къудзитæ сырæзыдысты, мæнаей бæрзонддæр сты. Æмæ куынна, мæ инвалиды хæдтулгæйæ æз уæлæмæ дæр нæ зынын!

Æппынфæстаг æрбахæцца дæн нæ хæдзармæ. Мæ райгуыран къона дæр мæм абон цæмæндæр æндæрхуызон фæкаст. Æрмæстдæр уымæн, æмæ абон каст фæдæн райдиан скъола, райдиан дæр уæд, æдæппæт æхсæззон скъола, фæлæ уæддæр скъола.

Нарæг фæндагыл цаугæйæ, мæ бахъуыди æрлаууын. Мæ кæстæр чысыл æфсымæр Джош бавдæлд æмæ йæ велосипед аппæрста фæнда-

джы астæу, æмæ мын иувæрсты азилын æнцон нæ уыд.

– Мамаæ!

Мæ мад мын дуар бакодта, йæ къухы тæбæгътæсæрфæн, афтæмай.

– Цал хатты йын зæгъын хъæуы цымæ уыцы къулыбадагæн, дæ дзаумæттæ кæмфæнды ма æппар, зæгъгæ! – Мæсты кодта мад, йæ хисæрфæн йæ дæлармы бакæнгæйæ, афтæмай велосипед батардта гаражмæ.

Кæй зæгъын æй хъæуы, ничи йæм мæсты кодта нæ чысыл Джошмæ, æрмæстдæр зыдтам уый, æмæ мæ хæдтулгæйæн фæндаг уадзын хъуыд уæгъдæй. Æз дæр батылдтон мæ уæрдон гаражы дуармæ.

– Куыд арвыстай дæ бон, Дарси? – афарста мæ мад, хæдзармæ куы схызтæн сæрмагондæй хæрдмæ стулæныл мæ уæрдоны, уæд. Мæ мад бафиппайдта, цыдæр æнахуыр сабыр дарын мæхи.

– Куыд куы зæгъай, уæд хорз, кæддæриддæр куыд вæййы, афтæ! – дзуапп ын радтон, мæ чингуыты хызын афтидæй рафтаугæйæ хæдтулгæйы хæцæнæй, æмæ йæ баппæрстон къухнийы къуыммæ. – Нæ чингуытæ скъолайæн радтам, бафыстам, библиотекайы нын лæггæдтæ кæнæггаг дæр, цалдæр чиныджы та кæрæдзийæн балавар кодтам зæрдылдарæн фыстытимæ.

Стæй байгом кодтон уазалгæнæны дуар исты дзы райсон акомдзаг кæнынæн, зæгъгæ.

– Ницы уæлдайхуызон уыд абон дæр иннæ бонтæй хъауджыдæр.

Мæ мад мæм аивæй æрбакасти, цыма афтæ зæгъынмæ хъавыд, цыдæр мæ сусæг кæныс, зæгъгæ. Æз та мæхи дардтон ницыхуыз, æнæ ныхасæй мæ бамбардзæн, зæгъгæ. Кæуыл не скæны исты æндæрхуызон бон, дæ царды уаг ног хуызы ивынмæ куы цæттæ кæнай дæхи, уæд, цæмæдæр ногмæ æнхъæлмæ кæсгæйæ.

– Мæ хуры хай! – мæ сæр мын сæрфгæйæ, сдзырдта мад. – Ног фæлварæнтæй ма тæрс!

Фæлæ куыд бамбарын кæнон мæ ныййарæгæн, ныртæккæ мæ зæрдæ цæуыл тыхсы, уыцы уавæр.

– Скъолайыл мауал сагъæс кæн, Дарси! Хуыщауæй разы, нырæй фæстамаæ дæргъæй-дæргъмæ сæрдыгон бонтæ. Ахъуыды кæн: нæ бинонтæ иумæ сæ фæллад уадздзысты, стæй дæ хæлæрттæ иууылдæр уым уыдзысты, махимæ. – Æрбадти ус мæ бакомкоммæ стъолы фаллагфарс æмæ лæгъстæйыл фæци.

Махæн уыди фæлладуадзæн уарзон бынат. Æмæ уыцы лагерь, бинонты лагерь тагъд рæстæджы суыдзæн æхсызгон бынат. Мæ зæрдæ дарын колледжы тыххæй мæ ме 'нкъард сагъæстæй фервæзын кæндзæн. Фæлæ мæ ме 'рхæндæджы хъуыдытæ уæддæр цух нæ уагътой.

Хæринаг мæ зæрдæ нал агуырдта. Æхсæвæр хæрыныл æрбадтыстæм æмæ вилкайæ мæ тæбæггы ракал-бакал кодтон хъæдуры гагата, Джошы дзæгъæлдзырдмæ хъусгæйæ. Æппынфæстаг базыдта йæ галстук бæттын, сывæллæтты чырыстон организаци Скауты уæнгтæн

æнаæмæнг хъæугæ галстук, фæдысгарæг кæй дæ, уый бæрæггæнæн. Нæ мад ын салфеткæйыл æртæ хатты бацамыдта, галстук куыд балхынцъ кæнын хъæуы, уый. Суанг ма дыууæ хуызы æлхынцъ дæр.

Мæ хистæр хо Моникæ кæддæриддæр æлхæдта журнал „Семнадцатилетние“, стæй арæх дзырдта телефонæй лæппутæм æмæ æхсæвæр хæргæйæ, уый та стыр диссагæн дзырдта, ленк кæнын æй чи ахуыр кодта, уыцы дзæбæх инструкторы тыххæй. Мæнмæ та афтæ фæкасти, цыма ленк кæнын дæр æрмæст уыцы лæппуйы мондагмæ ахуыр кæны. Æмткæй райсгæйæ та, Моникæ, – чызг уыцы карæнæй куыд вæййы, афтæ дары йæхи, мемæ дæр æмæ мæ хæлæрттимæ дæр æмхиц, нæхи карæны хуызæн.

Фæлæ абон мæ сæр сдон мæ хъуыдытæй, нæ бинонтæ мæ алыварс æхсæвæр хордтой, афтæмæй дæр. Сындаг æнæбары æууылд кодтон мæ хъæдуры гагата æмæ лæмбынæг хъуыстон, цы дзурынц, уымæ.

Æхсæвæры фæстæ телевизормæ дæр нал бакастæн. Бинонтæн загътон хæрзæхсæв æмæ мæм Моникæ æмæ Джош фæрсæджы каст æрбакодтой, мæ уарзон телебакастмæ дæр кæй нал бакуымдтон бацауын, уый тыххæй.

Комкоммæ мæ хуыссæнуатмæ бахызтæн æмæ мæ фæдыл дуар сабыр бахгæдтон. Стæй та мæ хæдтулгæ скъаппы цурмæ батылдтон æмæ махимæ айдæнмæ бакастæн. Мæ ныв дзы фæдзæгъæл, йæ уæлæ цы алыхуызон нывтæ ны-

хæст уыд, суанг ма йæ рамкайы тбыст дæр, уыдоны æхсан. Фæлæ дзы уæддæр мæхи фæдтон – мæ даргъ, бæгæныхуыз дзыккутæ, дзыгъур-мыгъур скъил фындз æмæ ирд æрвхуыз цæстытæ. Ома, фæныкхуыз дæр нæ, цъæхдзаст дæр нæ æмæ сæгъдзаст дæр, фæлæ бæлвырд æрвхуыз гагуытæ. Æмæ, æвæццæгæн, уыдон уыдысты мæ сæйрагдæр аивдзинады нысан. Чи зоны, искамаæ худæг дæр фæкæса, фæлæ раздæр мæ зарды кæрон дæр нæ уыд мæ цæстытæй сæрыстыр уæвын, сæ хуызæн сын уыйас аргъ нæ кодтон. Растдæр зæгъгæйæ, хъуыды дæр сæ нæ кодтон. Колледжæн цы хъауджыдæр у, цы хуызæн сты мæ цæстытæ, уый?

Ноджыдæр ма иу хатт бакастæн айдæнмæ æмæ раластон скъаппы уæллаг лагъз. Систон дзы мæ Къаробб-розæхуыз стыр къопп, æркъæпгæнгæ рæсугъд нывæфтыд сæримæ. Æрæвæрдтон æй мæ уæрджытыл. Ме 'мгæрттæй бирæтæ сæхицæн боныгтæ кæй фыссынц, уый зыдтон. Фæлæ мæ нæ фæндыд, уыдон куыд кæнынц, афтæ. Æз фыстон писмотæ мæ Къаробкайæн йæхи номыл...

2

Къаробкайымæ архайын райдыдтон, суанг дыккаг къласы куы ахуыр кодтон, уæдæй фæстæмæ, аварийы фæстæ рынчындоны куы хуыссыдтæн, уæд. Чи мæ скъуырдат, уыцы шофыр аххосджын нæ уыд – æз мæхæдæг велосипедыл азгъордтон стыр фæндагыл, тротуарыл кæйдæр машинæ кæй лæууыд, уымæ гæсгæ. Мæ зæрдыл дзы лæууы, медицинон тагъд æххуысы машинæйы мæ куыд бавæрдтой, уый æмæ сиренæйы заланг.

Уый æвирхъау хабар уыд мæнæн дæр æмæ мæ бинонтæн сеппæтæн дæр. Мæ хæстæджытæ, мæ хионтæ æмæ скъолайы ме 'мбæлттæ мæ фыдбылызы хабар куы фехъуыстой, уæд мыл ныккалдтой открыкатæ æмæ писмотæ, хæсгæ та мæм сæ рынчындонмæ кодта мæ мад гъе уыцы розæхуыз къаробкайы, – семæ ноджы хицæн уацхъуыдты лыггæттæ дæр афтæмæй. Рынчындонмæ мидамæ уадзыны рæстæг-иу мæ сынтæджы хуысгæйæ, къаробкайæ истон писмотæ, нывтæ, адæм мæм кæй æрвыстой, уыдон. Гъе æмæ уыцы тыхст рæстæджы мæ къопп мæнæн сси мæ хæлар Къаробб.

Куыд æй бамбарын кæнон, нæ зонын, фæлæ уыцы зæронд къопп мæ зæрдæйы бацахста рæбинаг бынат, иудзырдæй Къаробкæ сси мæ уды æппæты хуыздæр хæлар, уымæн æмæ йемæ мæ бон уыд аныхас кæнын, мæ хъаст, мæ маст ын радзурын, мæ уды тыхстытæ йын раргом кæнын. Æууæндыдтæн ыл, мæнæ хорз æууæнкджын хæларыл куыд æууæндай, афтæ, æппындæр дзы ницы сусæг кодтон. Суанг ма йын ракодтон, зæрдылдарæн мæм цыдæриддæр уыд, уыцы дзаумæтты кой дæр – мæ уарзон кинонывтæм кинотеатрмæ цы билеттæ фæистон, уыдоны кой, мæ фыдымады къухдарæны, рынчындоны мæм чи касти, уыцы усы къухмæрзæны æмæ бирæ æндæр ахæмты кой. Куыд уын сæ бамбарын кæнон, нæ зонын?

Рынчындонæй нæхимæ куы ’рыздæхтæн, уæд сбадтæн инвалиды хæдтулгæйы, къаласкæ кæй хонынц, уым – суанг мæ царды кæронмæ. Мæ хæлæрттæ æмæ мæ хæстæджытæй бирæтæ нæ зыдтой, мемæ сæхи куыд дарой, сæ бастдзинад цы мадзалай саразой, уый. Фыртæригъæдæй мæм комкоммæ æрбакæсын ничи фæрæзта, кæд сæ-иу магуырæг, мемæ тынг аныхас кæнын фæндыд, уæддæр. Æмæ сыл мæ зæрдæ нæ худт. Уыдоны бынаты æз дæр, æвæццагæн, раст бакодтаин. Æмæ мæм афтæ кæсы, адæм кæддæриддæр сæхи иппæрд дарынц сахъатджынтæй, тæригъæд сын кæнынц æмæ уымæ гæсгæ. Иу хъуыддаг у рынчындонмæ зæрдиаг ныхæстæ ныффыссын, иннæ хъуыддаг та... Цыбыр дзырдæй, куыддæр нæ хæдзармæ æрбаздæхтæн, афтæ мæм мæ хæлæрттæй

иу хахх дæр ничиуал æрбарвыста. Мæ Къаробкæ та базади мемæ.

Æз бавдæлдтæн æмæ мæ хæдтулгæ батылдтон сынтæджы цурмæ, мæ параличы цаф къæхты бынæн дзы бавæрдтон базтæ æмæ мын куыд æнцондæр уыдаид, афтæ мæхи æруагътон мæ хуыссæнуаты. Æрæвæрдтон мæ уæрджытыл гæххæт, мæ къухы райстон ручкæ æмæ ныхъхъуыды кодтон.

„Мæ зынаргъ Къаробкæ, – афдæ райдыдтон мæ писмо. – Ды æвæццагæн æмæ, æмбарыс, мады кат-ай? Бындурон ивддзинæдтæ æрцыд мæ царды. Абон ма фæстаг хатт ацыдтæн скъоламæ. Æмæ мыл сеппæт дæр афтæ тынг цин бакодтой, мæнæ цыма ахæстонæй рауæгъд дæн, раст цыдæр ахæм хабары хуызæн. Æз дæр куыннаæ бацын кодтон сеппæтимæ иумæ, кæд, æвæццагæн æмæ, мæ хæлæрттæй уæлдай, мæхи æндæр хуызы æнкъардтон, уæддæр, мæ зæрдæ фыр цинай кафыд зæгъин, æмæ, æвæццагæн, нæ, кæд тынг хæлдзæгæй æвдыстон мæхи, уæддæр.

Эйприл дзырдта, цы зындзинæдтæ нæм æнхæлмæ кæсы, уыдоны тыххæй, ома, дам колледжы иу къласы агъуыстæй иннæмæ ацæуынаæн лæвæрд и хæрз чысыл растæг æмæ, æвæццагæн, æрæджытæ кæндзыстæм уроктæм. Æз та, æвæдза, уымæй нæ тæрсын. Мæ сагъæс та ууыл у, куыд вæййы, мæ дзаумæттæн цы скъапп снысан кæной колледжы, уый æгæр бæрзонд æвæрд куы разына æмæ йæм хæрдмæ куы не 'ххæссон мæ хæдтулгæ уæрдонæй? Кæнæ мæ къласы агъуыст, миййаг, уæллаг уаладзыджы куы разына, колледжы та лифт

наёй? Чи зоны, ама мын фадат не 'рцеудзæн ван-
наёйæ пайда кæнынæн дæр? Стæй Хуыцау бахизæд,
айдæнтæ колледжы кæд бынтон бæрзонд ауыгъд
сты. Ама ма ахъуыды кæнут, Чызджытæ иууыл-
дæр сæхи дзæбæхтæ, рæсугъдтæ кæндзысты,
айдæнтæм кæсгæйæ, æз та сæ цуры æнцæд бад-
дзынæн ма хæдтулгæйы, фæстаг ничийы хуызæн“.

Дыууæ хатты æркæпп кодтон ма Къароб-
кæйы сæр. Ма бон афтæ æргом ныхас кæнын
уыд æрмæстдæр ма Къаробкæимæ.

„Ама цас махæдæг махи фылдæр уырнын
кæнын, фидæны тыхстытæй тæрсын нæ хъæуы,
зæгъæ, уыйас фылдæрсæй фылдæр тæрсын. Ама
уыдатты кой ма бон скæнын нæу æппын ницы,
фæлæ æгæр-мæгуыр Мэндийæн дæр.

Ныр та уал-хæрзбон!

Дарси“

Ма ручкæ ма хъусы сæр атыстон æма ма
уавæр фендæрхуызон кодтон хæдтулгæйы бад-
гæйæ. Ма лæмæгъ мард къæхтæ ма гуыримæ
иумæ зылдысты, кæцырдæм здæхтæн, уыцы
'рдæм. Фæлæ афтæ бынтон фыдуынд нæ уыды-
сты. Ма уæлæ спортивон дарæстæ, ма къæхтыл –
тенисæй хъазæн батинкæтæ. Знон та мыл спор-
тивон хæлаф æма крассовкæтæ уыд. Айфыццаг
мыл ма мад суанг модæджын хæлаф дæр скодта
даргъ хæдонимæ. Суанг ма ма къахы ныхтæ дæр
сахуырстон. Фæлæ цыдæриддæр уыд, хъуыддаг
йæхæдæг йæхи амыдта – ма къахы æнгуылдз
фезмæлын кæнын дæр ма бон нæ уыд. Аппы-

ндæр сæ буары хуызæн не 'мбæрстон, не змæлыдысты, нæ рыстысты, цыфæнды æлхъывдæй дæр.

Æз иугай-дыгай кастæн, мæ Къаробкæйы цы æвæрд уыд, уыдонмæ. Разынди дзы мæ фароны письмо дæр, нæ къласы кафджыты къорд куы сарæзтой, уыцы рæстæджы фыст. Мæн уæд бахъуыди нæ фæсивæдæй æддæдæр æрбадын æмæ музыкалон пластинкæтæ ивын, нæ чызджытæ æмæ лæппутæ æнæмæтæй куыд кафынц, уымæ æдзынæгæй кæсын. Уыцы бон мæ зæрдæйы рыст бамбæхсын мæ бон нæ баци алы худæн, хъазæн ныхæстæм дæр хъуыстон, уæддæр.

Уыцы бон мæ сусæг ныхæстæ иууылдæр ракодтон мæ Къаробкæйæн. Мæ зæрдыл хорз лæууы мæ уды катай, уыцы писмо фысгæйæ: мæ хъуыр нылхынцъ, мæ цæссыг згъæлди. Фæлæ уæддæр мæ ныфс нæ асаст, мæхиуыл хæцыдтæн. Цыдæр мæ аирвæзын кодта мæ зæрдæйы тыхстæй. Æмæ дын диссагæн куы бакæсин, мæ фароны писмойы кæрон ма кæй афыстон, уыцы рæнхъ: „Нæ дæ ныууадздзынæн дзæгъæл, нæ дæ авæрдзынæн иуварс... цæрæнбон дæр уыдзынæн сымахимæ иумæ æнусы кæронмæ“.

Мæ зæрдыл æрлæууыд, уыдон уыдысты Библийæ ист ныхæстæ, Моникæ мын кæй бакаст, ахæмтæ. Цы хорз у, æвæдза, мæ хистæр хо уый хуызæн ахсджиаг сусæгдзинæдтæ, Библийæ ист ныхæстæ мæнæй кæй не 'мбæхсы, уый. Æнæуи та Моникæ рæучи зондыл хæст зыны, лæппуты 'рдæм здæхт чызгыл нымад. Уæвгæ та хæд-зонд адæймаг у, йæ зæрдæ хъæздыг. Моникæ мын

Йесойы ныхæстæ бакасти Библийæ, кæй мæ нæ ныууадздзæн дзæгъæл, уый тыххæй. Æмæ мæ нал ферох сты бирæ рæстæг. Уыдæттæ фарон уыдысты. Фæлæ сæ ныр ногæй бакæсгæйæ, мæхиуыл мæ зæрдæ фæхудти: куыд æмбæлы, афтæ хæстæг мæ зæрдæмæ нæ уыд Хуыцау.

Мæ Къаробкæ иуварс авæрдтон. Ныр мын æгъгъæд нал уыд зæрдæргомгæнæн писмотæ фыссын. Бафæндыди мæ искæимæ аныхас кæнын, мæ зæрдæ райгом кæнын. Æмæ ахъуыды кодтон Мэндийыл.

Æруагътон мæ къæхтæ хæдтулгæйæ æмæ рæвдз-рæвдз батылдтон мæ уæрдон къæбицмæ. Уым лæууыдысты æртæ фæлысты къахыдарæс, кока-колайы афтид банкæ, сæ уæлæ рыг ныббадт, афтæмæй, стæй ноджы Робби, мæ зæронд кролик плюшæй цъарджын. Æз æй хъавгæ систон, йæ рыг ын æрцагътон æмæ йæм æркæстытæ кодтон. Йæ иу цæст, мæгуыраг, ахауд, йæ гуыбын та стыр хъулон, кока-колæ йыл акалд, æмæ уымæй. Цыбырдзырдæй, йæ боны фыддæртæм æрхаудта, афтæмæй къуымы фæлæууыд бирæ рæстæг.

Ноджыдæр та ма йын æрцагътон йæ рыгтæ. Кæддæр мын зынаргъ уыд мæ Робби. Фæлæ фæлтау мæ мæлæт æрцæуæд, цæйнæфæлтау уый схъæр кæнон искæмæн, ома, Эйприлы хуызæн адæймагæн. Фæлæ мæ æнæфæндгæ дæр нæу, мæ Роббийы хабар Чип кæнæ Мэнди базоной, уый. Мэнди мын иукæддæр йæхæдæг дæр радзырдта, Хуыцауы кой кодтам, афтæмæй, Йесойы ном,

дам, мын бирә әнцондәр мысән у, исты бәл-
вырд дзаумаимә куы фәархаин, уәд, хуымәтә-
джы баз дәр уәд.

Әз мә уарзон иуцәстон Роббийы цәсгоммә
ныккастән әмә мә бафәндыд Мәндийы бафәз-
мын. Скувон! Әмә цымә уыцы дзырд Роббиимә
баст уыд.

Рынчындоны ма куы хуыссыдтән, уәд кәддә-
риддәр мәхимә әнгом әлхъывтон Роббийы, мә
хъуыдыйы Хуыцаумә кувгәйә. Әмә мын әхсыз-
гон уыд афтә хъуыды кәнын, цымә мә Робби
дәр әмбары, стәй хъусы, цы дзурын, уый. Ныр
куы фәхистәр дән, уәд мәм афтә кәсы, цыма
мә Хуыцау хъусы, мә хъазән кролик мә къухы
ис, нәй, уымә нә кәсгәйә, әмә мә плющъар-
джын чысыл сырды аппәрстон иуварс. Афтәмәй
фәстәдәр рәстәджы нал әмбәрстон мә баст-
дзинад Хуыцаумә.

Әз арф ныууылафыдтән әмә кувын райдыд-
тон, фәлә мә ныхәстә зәрдәйы бынәй нә
цыдысты, куывтон мә былалгәй.

„Уый раст нәу!“ – срацыгътон мә хъуыды.
Әмә ма мә буары зыр-зыр дәр ссыд фыртәс-
сәй, уыцы ныхәсты фәстә мә арв куы ныццава,
зәгъгә.

„Әз никайы зонын колледжы. Кәй зәгъын
әй хъәуы, уындзынән дзы Әйприлы, кәнә бы-
цәуы бацәудзынән Чипимә. Фәлә... Скъолайы
кәимә ахуыр кодтон, уыцы чызджытә әмә
ләппутәй бирәтә әнхәәл сты, мә хъуыддәгтә
рәстмә цәуынц, ницы мәт мә ис, уымән әмә

æдзух хъазæн ныхас кæнын, мæ хæдтулгæйы койæ та сæ цух нæ уадзын. Фæлæ куы зонис, суанг дыккаг къласæй фæстæмæ мын цас зын уыд, цæмæй сæ ферох уа мæ къæхты паралич. Ау, ам колледжы дæр та мæ уый бæрц фыдæбон бахъæудзæн, цæмæй мæ ног зонгæтæ æнхъæл ма уой, мæ мæгъзтæ дæр мæ къæхты хуызæн параличы цæф сты? "

Мæхæдæг æхсызгон улæфт скодтон. Кæддæр-уæддæр æцæгдзинад зæгъынмæ сарæхстæн цæмæй тыхсын, уый тыххæй.

„Амин!“ – фæдæн мæ ныхас Хуыцауимæ.

Мæ сæр азылдтон Роббийы 'рдæм æмæ ныхъхъус дæн. Мæнæ цыма уæларвы нæрынмæ æнхъæлмæ кастæн, мæ зæрдæ мын чи басабыр кæна æмæ мын афтæ чи зæгъа, мауал мæт кæн, дæ хъуыддаг рæстмæ цæудзæн, зæгъгæ. Фæлæ мæм хъуысти æрмæстдæр иунæг зæланг, дикторы хъæлæс, стыр уаты телевизоры экранæй.

Ногæй та бафæлвæрдтон мæ хæдтулгæ сынтæджы цурмæ батæрын æмæ Роббийы сæвæрдтон мæ базы сæр. Æмæ кæд уыцы хъазæн ме 'взонджы бонты баззад мæ кукла Барбиимæ иумæ, уæддæр мæм афтæ фæкаст, цыма мæм йæхи фæндæй æрбаздæхт иунæг æхсæвæн уæддæр, мæхи æхсызгон кæй бахъуыд, уымæ гæсгæ. Æмæ уыцы æхсæв, мæ хуыссæнуаты мæхи æруадзгæйæ, Роббийæн фæхъæбыстæ кодтон, фæцинтæ йыл кодтон, кæддæр мæ сывæллоны бонты йыл куыд ирхæвстон мæхи, афтæ.

3

Дыккаг бон нæ сæрдыгон каникултæ куы райдыдтой, уæд мæм æрбазгъордта Мэнди, йæ маркæты коллекци йемæ, афтæмæй. Æз мæ хæд-тулгæйæ æрхызтæн ердженмæ, гауызы бæсты мæ уаты пьолыл тыд чи уыд, уырдам. Мæ хæлæрт-тимæ уарзтон ныхас кæнын, кæрæдзимæ комком-мæ кæсгæйæ, уæлдайдæр ницытыл æмæ мацытыл дзургæйæ. Мэндиимæ маркæтæ равæрдтам, чи дзы кæцы бæстаг у æмæ цы хуызæн у, уымæ гæсгæ. Иуцасдæр ницы сдзырдтам.

Мэндийы æз кæддæриддæр нымадтон мæ хуыздæр хæларыл. Чи зоны, уый тыххæй дæр, æмæ кæрæдзи зонæм хъæбысы сывæллæттæй нырма. Фæстæдæр базонгæ стæм Эйприлимæ. Фæлæ бынтон лымæн æз йемæ никуы уыдтæн. Мэндиимæ та кæрæдзийы зæрдæ хорз бамбæр-стам. Нæ дыууæ дæр уарзтам кæсын, маркæтæ æмбырд кæнын, бæхтæ ныв кæнын, нæ зæрды цы ис, уый æргомæй дзурын, кæрæдзийæ ницы æмбæхстам, суанг ма-иу лæппуты фыдкой дæр кæрæдзийæн ракодтам.

Мэндийән әз уәлдай аргъ кәнын. Ныфсхаст у Эйприлимаә дәр быцауы бацауынмаә, кәд уый къласы йәхицай уәлдәр никәйы уадзы, уәддәр. Фәлә мәм йемә хыл кәнын нә цауы, уымән әмә мә ныхмаә сардаудзән әнәхъән къласы дәр. Уәд дзы уәдә әдас куыд уон. Фәлә әнә уымәй дәр сагъәсхъуаг нә дән мә хәдтулгәйы тыххәй. Афтамәй ма мә цәмән хъәуы уәлдай мәстытә мә царды?

Мэнди уал сныхас кодта фыццаг, цасдәр хъу-сәй куы фәләууыдыстәм, уәд:

– Бинонты фәлладуадзән лагеры мәнмаә гәсгә ацы аз цыдәр әнахуыр уавәр уыдзән! – загъта чызг.

Әз пинцетәй фелвәстон маркаә әмә йә хъав-гә әрәвәрдтон альбомы:

– Мә зәрдә дарын, чи зоны исты ногдзинад дзы уа.

Мэнди йә сәрыл хәрдмаә схәцыд, йә чысыл дзыккутә фәстәмаә аппәрста әмә, йә тымбыл къухтә роцьомә саразгәйә, бафарста:

– Цы кәныс? Мәнмаә гәсгә хъыг хабарәй ницы әрцыд! Скъола каст цы фестәм, әндәр!

– Мәнмаә гәсгә дәр ницы, – дзуапп радтон әз, нә ныхас ууыл ахицән, загъгә; мәхәдәг иннә маркамаә бахъавыдтән пинцетәй.

Фәлә Мэнди йә ныхас дарддәр кодта:

– Цыма мәнәй цыдәр сусәг кәныс, афтә мәм кәсы.

Раст загъыс, зәрдиагон хәләрттәй ницы бам-бәхсән ис, ныйярәг мадәй сусәггаг куыд нәй,

афтæ. Æцæг хæлæрттæ дæ кæддæриддæр бамбардзысты, истæуыл куы тыхсай дæхимидæг, уæд. Æмæ кæд æнæгæды хæлæрттæ уой, уæд дæ нукуы ныууадздзысты тыхстæй дæхи бар.

Æз хуыссыдтæн мæ фарсыл æмæ пинцетæй архайдтон маркæтæ альбомы афтид бынæтты æвæрыныл.

– Дæ зæрдыл нал лæууы куыд æнцон нын уыд нæ дыууæ иумæ уæвгæйæ? Фыццаг къласы... аварийы размæ!

– Куынна! – ныуулафыд Мэнди. – Æнæхъан Виллоубрук дæр ма тарстысты махæй. Хъуыды ма кæныс, дыккаг æмæ æртыккаг къласты чызджытимæ-иу ерысы куыд бацыдыстæм?

– Куыд хъуамæ ферох уа уый мæнæй? Уыдон уыдысты, æхсызгонæн мæ зæрдыл чи лæууы æмæ мæ ма цардцæрæнбонты дæр чи нæ ферох уыдзæн, уыцы адджын бонтæ, æхсызгон рæстæджытæ.

– Мах сеппæты разæй уыдыстæм; нæ разæй никайы уагътам! – Бахудти Мэнди. – Дарси, дæуæй цæрдæгдæр чызг та нæм уæвгæ дæр нæ уыд.

Ууыл та ныхъхъус стæм. – Авари мын мæ къæхтæ бахуыссын кодта мыггагмæ.

– Æмæ мын æгас дунейыл дæуæй хуыздæр хæлар нæ разынд уыцы тыхст рæстæджы! – бафтыдта Дарсийы ныхасыл Мэнди.

– Нæ разынд? – дисгæнгæ йæ сфарстон ме 'рфгуытыл бæрзонд схæцгæйæ.

– Цæуыл дис кæныс? Ныртæккæ дæр мын дæуæй хуыздæр хæлар нæй, – йæ цæст æрны-

къуылдта Мэнди æмæ ма йе 'взаг дæр фелвæста. Стæй та æрнывыл æмæ та афтæ: „Афæстаг рæстæджы дыл мæ зæрдæ къæпп кæны, цыма мæнай бираæ цыдæртæ æмбæхсыс. Цæмæн, уый дын зæгъон?

Æз та фæстæмæ маркæтимæ архайын. Уæд та йын радзурин мæ сусæгдзинæдтæ иууылдæр? Нæ, нæу мæ бон. Мэндийæн куы схъæр кæнон цæмæйты тæрсын, уыдæттæ, уæд бамбардзынæн мæ зæрдæйы катый. Æмæ уæд йæ сæр сдон уыдзæн, куыд æмæ мын цæмæй баххуыс кæна, уыдæттæ агурыныл. Уый адыл сфæнд кодтон нæ ныхасы сæр æндæрырдæм азилын.

– Лагеры кæимæ цæрдзынæ: уæ бинонтимæ æви уæ колледжы чызджытимæ? – бафарстон Мэндийы, мæхæдæг мæхиуыл схæцыдтæн сынтæджы æнцæйтты.

Мэнди ныхъхъус æмæ æнхъæлмæ касти, цалынмæ æз куыд æмбæлы, афтæ сбадон мæ бынаты, уæдмæ.

– Мæ мад æмæ мын мæ фыд бар радтой фæсивæды хæдзары бацæрынæн.

Æмæ йæ хъæлæсы уагæй бамбæрстон, мæ хин мын кæй раиртæста, уый:

– Ныфс мæ ис, мæнæн дæр ахæм бар кæй ратдзысты.

– Иууылдæр иумæ ацæудзыстæм машинæты суанг хохранбынмæ. Æрхъæцмæ нал хъæцын уæдмæ! – бафтыдта Мэнди, мидбыл бахудгæйæ. – Уым ерысты бацæудзысты чи фылдæр харбыз бахæрайыл, чи стырдæр арт бандзара, уæдæ дзы

стыр турнир куыннæ уыздæн волейболæй. Æз сфæнд кодтон Чипы командæйы хъазын. Цыбыр дзырдæй, нæ фæллад нæ зæрдæйы фаг суадздзыстæм.

– Куыннæ, – ме уæхсджытæ банкъуыстон æз дæр. – Æмбарын дæ, цæй кой кæныс, уый.

– Уæдæ цæй хъæбарзæрдæ дæн, зæгъыс! – фæхъæр кодта Мэнди, йæ къухæй йæ сæр бакъуыргæйæ. – Дæумæ афтæ фæкаст, æз нæхи фæллад суадзыны кой кæнын, дæуыл нæ хъуыды кæнын, афтæмæй, нæ?! О, мæ тентекк сæр! Цы дзурыс, ууыл цæуылнæ хъуыды кæныс?

– Банцай, дæ хорзæхæй! Диссагæй ницы æрцыд! – Мæхи фæхъæддых кодтон æз, кæд, ома, чызг йæхиуыл не ’рхуид. – Мæнмæ нæ цæуы дæ „оххытæм“ æмæ дæ „аххытæм“ хъусын.

Мæн æцæгдзинадæй нæ фæндыд, не ’мбæлтæ, мемæ ныхас кæнгæйæ, алы дзырдыл дæр æртæ хатты хъуыды кæной æмæ сæ æдзух лыстæг сасирай луарой сæ ныхæстæ, мæ инвалиды хæдтулгæйыл хъуыды кæнгæйæ, уый. Уæд сæ бон нæ бауыздæн сæ зæрдæйы уаг æргомæй равдисын, зоныс? Сæ ныхас гакъон-махъонтыл куы аразой, мæнæн дзы исты куы фæхъыг уа, уый адæргæй, уæд. Бамбæрстай?!

Мэндийæн фехсызгон мæ ныхас:

– Æз куы зæгъын, цæй æмæ иумæ хъазæм Чипы командæйы. Йæхицæн æмбал дзы нæй! Уыныс, афæстаг рæстæджы куыд сырæзыд!

Уæдæ! Нæ дын бафиппайдæн асау чызг ахæм хабар! Чипæн йæ бакаст дæр лæппуйы аргъ у,

колледжы æцæг студент. Æмæ йыл кæд æртын-дæс азы йедтæмæ нæма цæуы, уæддæр æй цыппæрдæсаздыд фæхондзынæ. Мæ зæрдæ дæр ма фæкæпп кодта, кæд, зæгъын, миййаг, Мэндийы зæрдæмæ цæуы æмæ йæ хуымæтæджы хæларыл нæ нымайы, фæлæ... Фæлæ мæхæдæг мæхи бауырнын кодтон, Мэнди æдылы чызг кæй нæу æмæ йæ сæр Чипы хуызæттыл кæй нæ разилын кæндзæн, кæд Чип афæстаг рæстæг тынг бæллиццаг лæппу сси, уæддæр. Хъуыддаг уый мидæг ис, æмæ Чипимæ мах лымæн систем тæккæ фыццаг къласæй фæстæмæ, хæффындзхор къаннаг лæппу йедтæмæ куы ницыма уыди, уæдæй нырмæ.

Уыцы ивгъуыд азты митæ мæ сæры дони-вылдау рауылæн кодтой:

– Æнæмæнг! Мах æрлаудзыстæм волейболы хызы тæккæ цур. Æз бацахсдзынæн хъазæн фæзæн йæ къуым. Бæрæгастæу мæ бон нæ бауыдзæн хъазын, уымæн, æмæ мæ хæдтулгæ искайы къæхтыл атулдзæн.

Нæ дыууæйы æхсæн ныхас афтæ æхсызгон рауад æмæ гæнæн æмæ амалæй æз дæр сдæн хъазты архайæг. Залы мидæг мæнæн мæ бынат уыди къуымы, иннæ пурти куырджы мæнырдæм. Кæй зæгъын æй хъæуы, мæнæн мæ бон нæу мæ хæдтулгæ хъазæн фæзы ратул-батул кæнын, фæлæ уый хыгъд мæнмæ пурти куыд æмбæлы, афтæ куы æхсой, уæд сарæхсдзынæн, кæцырдæм æй къуырын хъæуы, уымæ.

– Цы, уый зонис, – худæгæй бакъæцæл Мэнди, – ныртæккæ Эйприлы фæдтон, йæ къæхтыл

дзыхъхъынног крассовкæтæ, йæ мад ын сæ балхæдта. Ныр та аэробикайы фæлвардзæн йæхи.

Æз фæуырæдтон мæ худын. Мæгуырæг, Эйприл! Мæхæдæг пинцет райстон æмæ йæ ме 'рфгуытæм бадардтон, цыма уыдон сыгъдæг кæнын, тæккæ модницæ чызджыты хуызæн, афтæ.

– О, ницы зæгъæн дзы ис, кæд нырмæ хæрз къулбадæг чызг у, уæддæр ыл рæсугъд фидауы цыфæнды дарæс дæр, иу ныхасæй, цъæхæй рæгъæд кæй фæхонынц, ахæм.

Стæй фæпыррыкк кодтон; чысыл ма бахъæуа Эйприлан исты æлхыскъ уайдзæфтæ бакæнон, фæлæ мæхиуыл фæхæцыдтæн. Мэндимæ карæдзи хорз зыдтам, хатгай æнæхатыр карз дæр вæййæм.

Мæн мæ хъуыдытæ ахастой бинонты фæлладуадзæн лагермæ, куыд улæфдзыстæм, уыдæттæм. Харбыз – хæрх, волейболы ерыстæ, кæсаг ахсынмæ уал æрвылбон – æрхъæцмæ нал хъæцыдтæн, кæд бафтдзысты уыдæттæ нæ къухы! Суанг ма мæ æрфæндыд изæрыгæтты аргъуыдмæ хъусын дæр сауджын Робы руаджы. Лагеры уыдæттæ æнæмæнг уыдысты кæддæриддæр. Сауджын бирæ дзураг нæ уыд, аргъуаны мидæг куы нæ уайд, уæд. Фæлæ та ногæй мæхиуыл асагъæс кодтон. Мæ бон бауыдзæн иннæты хуызæн мæ фæллад уадзын? Раздæр азты-иу мæ мад æмæ мæ фыдимæ иумæ цардтæн фæлладуадзæн чысыл хæдзары. Ныр та? Æнæнхъæлæджы мæ бафæндыд, цæмæй мын Хуыцау исты миногæй бамбарын кæна мæ цард рæстмæ ацæудзæн, уый.

Лагеры, Чипы æмæ волейболы тыххæй нæ ныхæстæ Мэндиимæ фесты æмæ та ногæй маркæтæ равæр-бавæрыл схæцыдыстæм альбомы алы къуымты. Мэнди байдзаг кодта альбомы фæстаг фарс æмæ сахатмæ скаст.

– Ох, хæдзармæ цæуынафон мын у, æвæдза! – йæ бынатæй стгæйæ, сдзырдта хъæрæй, альбом дæр йæ дæларм бакодта, афтæмæй. – Мæ мад мын фæдзæхсгæ бакодта, дыккаг аходæнафон-мæ-иу дæ хæдзарыл сæмбæл, зæгъгæ.

Æз дæр мæхиуыл схæцыдтæн мæ къæлæтджыны, сæдæгай хæттыты куыд вæййы, афтæ. Мэнди фæлæууыд æмæ мæм йæ къух æрбадаргъ кодта. Æз ыл банцой кодтон æмæ йемæ иумæ мæ гуыр баргъавтам хæдтулгæйы бадæнмæ.

– Кæс ма, Хуыцауы тыххæй, куыд тыхджын дæ, Дарси!

– Нæ фæлæ уæларвтæм скæсут! Уæлæ тæхгæ мæргътæ, хæдтæхджытæ. Нæ, уый иуыл сахъат стахти уæларвмæ! Байхъус уæдæ чи дæн: Дарси де Ангелис, æрдæгахуыргонд студенткæ, дæламæ дæр, уæламæ дæр Виллоубручы скъола каст чи фæци... уыцы чызг... – стæй мæ хæдтулгæ иуварс азылдтон æмæ салам загътон. Фæлвардтон мæхи худæджы хуызы хъæлдзæгæй равдисыныл. Раздæр ахæм митæ никуы кодтон Мэндийы цур.

– Уæдæ æз фæцæуын, – афтæ дзургæ ма иу чысыл афæстиат къæсæрыл Мэнди. Йæхæдæг йæ чысыл дзыккуйы къæдзилтæ фæстæмæ аппæрста æмæ фæраст.

– Хæрзбон! – фæндараст ын загътон æз, мæ

джинсты æнцъылдтæ мæ армы тъæпæнæй фæй-
нæрдæм лæгъз кæнгæйæ. – Абон мæм-иу æрба-
дзур телефонæй.

Йæ къæхты уынæр ма йын айхъуыстон тыр-
гъы фæцæйцæугæйæ, стæй дуар куыд æрбассыдта
йæ фæстæ, уый. Мæхæдæг рудзынджы цурмæ
батардтон мæ хæдтулгæ æмæ уырдыгæй акастæн,
Мэнди куыд фæцæйзгъордта махæй, уымæ. О,
æнæмæнг йæхицæй цæрдæгдæр адунейыл дыкъа-
хыгæй ничима райгуырд. Æз æнкъард худт бако-
дтон, дыккаг къласы нæ ерыстæ æрæмысгæйæ.
Æнæнхæлæджы мæ хъуыр ахгæдта æмæ ме
'уæнг азгъæлд. Цæмæн? Кæцæй мæм фæзынд
ахæм хыгаг æнкъарæнтæ? Згъорæг Мэндийы
уды ногæй куы ницы федтон. Фæлæ... банкъард-
тон, райсомæй цы ныхæстæ фæкодтам, уыцы
рæстæджы дзы мæ хъуыдытæ кæй басусæг код-
тон, æвæццагæн, мæ зæрдæ уый тыххæй срыст.

4

„Мае зынарэгъ Къаробка!“

Нæ сæрдэгон каникултæй уал æртæ кзуырийы аивгъуыдта. Эйприл уыди Цинциннаты, уым абæрæг кодта йæ дадайы æмæ йæ нанайы. Афтæ зæгъæн нæй, æмæ йæ мысыдтæн, фæлæ мын æхсызгон у, æгайтма махимæ лагермæ цæуы, Сикс Флегзема. Махимæ иумæ цæуыны сывæллæтты чырыстон организацийы фæдысгарджытæ дæр – Джошы хæлæрттæ. Мэндиимæ нæхимæ райстам уыдонмæ цæст дарыны хæс.

Чысыл сабитæ, цыма уынгæ дæр нæ кæныны ма хæдтулгæ; хъомыл адæм та иудадзыг сæ цæстытæ ныссадзыны ма уæрдонны: ма уæхсджытæ мын æркзуырыны, бацин мыл кæныны хæлдзæгæй, „уæдæ цей дзæбæх чызг дæ“, зæгъгæ. Мæн та фæндид уыцы хъомыл адæм сабиты куы бафæзмиккой уæздандзинадæй.

Нæ ма рох кæны, иу чысыл лæппу, Дерек, зæгъгæ, мæм рады куыд фæлæууыд ма уæрдон хæрдмæ стулæн бынаты, уый. Æмæ мæм цы цæстæй касты, уый та, ма фыд ма къæлæтджынаы куы

систа семæ мæ хæрдмæисæн фæрæзы раззаг бан-
доны куы æрæвæрдта, уæд! Æмæ мæхи иу чысыл
фалдæр куы байстон, Дерекæн дæр мæ фарсмæ æр-
бадæн уа, зæгъгæ, уæд лæппу дзыхълæуд фæкодта,
цыма йæ батинкæтæ пълыл нынныхстысты.
Мæнмæ афтæ фæкасти, лæппу, æвæццагæн, æн-
хълæ нæ уыд мæ кълæтджынæй фæхицæны амал
мын никуы ис, сæтæлæг йæ хъузгæй куыд нæ цух
кæны, афтæ.

Стæй мæ афарста, кæд мæ, миййаг, йæ къухыл
хæцын фæнды æнцой кæнынаен. Уый куыннæ у
зæрдæагайæн ныхас! Æвæццагæн йе скауты, ома,
фæдысгарæджы хæстыл тынг æнувыдæй кусы.
Æмæ йын куы загътон: „Куыннæ мæ фæнды, куын-
нæ, æрима дæ къух!“ уæд мын бамбарын кодта, ме
'нцой æрбалæууын æй кæй фæнды, уый, цæмæй ма
рахауон хæрдмæисæнæй“.

Æз ме 'ннæ къухæй æрхæцыдтæн хæрдмæисæ-
ны хæцæныл, чи суæгъд, уыцы къух та уæлаæмæ
стылдтон йæ фæллад суадзыны тыххæй.

Гъе афтæмæй писмотæ арæх фыссын байдыд-
тон Къаробкæмæ. Тæрсын, ног къопп мæ куы
бахъæуа, амæй стырдар, фылдар писмотæ кæм
цæуа, ахæм.

„Дерек сыгъди фырцымыдисæй, фæлæ уым уанæ-
бæрæджы диссагæй ницы уыд. Фæндыд æй мæ
батинкæты бынтæ фенын, ихсыд сты кæддæра,
æви нæ, – афтæ йæм касти цыма йын гæдыны-
хæстæ кæнын. Зонын æй фæндыд, мæ хæдтулгæйы
фынæй фæкæнын, æви нæ, уый дæр базонын. Суанг
ма мæ æлхыскъ дæр фæкодта, мæ буар æцæгæй

æтпындæр ницы æмбары къозойау, æви нæ. Фæлæ ма ноджы куы фæдта, мæ мад мæ ваннаемæ куыд фæцæйласта, уый, уæд йæхи фæхæбæц кодта æмæ бафарста: „Дæхи ваннаейы фæхсыс?“ – „Уæдæ! Ды та – нæ?“ – рæвдз-рæвдз ын дзуапп авæрдтон. Æмæ бахудти. Уæдæй фæстæмæ-иу алаууыд мæ хæд-тулгæйы „къæдзилыл æмæ-иу мæмæ атезгъо кодта, адæмы æхсæнты мын фæндаг лæгæрста, нар-тхоры цæкуытæ мын лæвæрдта.

Æнхæлын, куы сдынджыр уон, уæд, чи зоны, сывæллæттимæ кусон, ахæм æнæсайд, æнæгæды адæм сты уыдон, æмæ сын æмбал нæй, ома, нæ рæзгæтæй зæгъын“

Моникæ мæм рахъæр кодта, сихоры фынг цæттæ у, зæгъгæ, æз дæр мæ писмо æрдæгфыстæй фæуагътон æмæ йæ Къаробкæйы нывæрдтон, Къаробкæ та – скъаппы лагъзы æмæ хæрынмæ атылдтон мæ уæрдон. Бинонтæ æмбырдæй хорд-той кæддæриддæр сихор æмæ мæ нæ фæндыд фæцух уæвын, байрæджы кæнын. Дысонизæр мæ фыд зæрдæ бавæрдта, сихоры хæрды рæстæг аныхас кæнынæй бинонты лагермæ ацæуыны тыххæй.

Хуыйыфыдæй хъæбынтæ æмæ макаронтæ цыхтимæ куы „фæдæле“ кодтам, уæд Джош æмæ Моникæ рæвдз афснайдтой фынг. Нæ мад къофи рауагъта нæ фыдæн, мах, – сывæллæттæ та æнхæлмæ кæсын байдыдтам нæ фыды ныхасмæ.

– Ног хабар нæм ис, – райдыдта фыд, регистрацион карточкæтæ равзар-бавзаргæнгæ. – Куыд зонут, афтæмæй лагеры мах фæцæрæм æд

бинонтәй, фәләә ацы аз непәеты фарнән нә уаг аивынмә хъавәм. Моникаә, ды цәрдзынә фәси-вәды хәдзары иннә чызджытимә иумә.

– Тынг хорз! – бацин кодта Моникаә, йә армы тьәпәнәй дәр ма стьол әртъәпп кодта, афтә-мәй.

– Фәләә мә фәндид, ме ’взонг леди, дәуән уәздандзинады әгьдәуттә дә зәрдыл дарын! Стәй уә рох ма уәд, уә ныййарджыты фәлла-дуадзән хәдзар дәр уәм хәстәг кәй у, уый, – загьта фыд әмә йе ’нгуылдзәй бадодой кодта, ома, бамбарут, цы зәгьынмә хъавын, уый.

Моникаә йәхимә касти амондджын. Йә мад әмә йыл йә фыд тынг әууәндыдысты, стәй стыр әууәнчы akkaг дәр уыд, кәд йә алыварс адәмы әхсән йәхицәй дзәбәхдәр нә уыд, стәй телефонай ләппутимә дзәгьәл дзәнгәда цагь-та, уәддәр.

– Джош, дәу де ’мбәлттимә нә фәнды „Хъә-дынкьул кьәсы“ бацәрын? (Афтә хуыдтой кәд-дәрти фәлладуадзән гыцыл хәдзар).

Джош иттәг разыйы нысанән банкьуыста йә сәр. Уый стыр фәлварән уыд чысыл ләппуйән, йә мад әмә йә фыдәй дәррдзәф бацәрын. Әмә йә бафәндыд афтә. Мән дәр фәндыд әнә бинонты уддзәфәй нә кәстәрти әвзарын айдагь ләппутимә.

– Гьеныр ды та, Дарси, цәрдзынә махимә, – бадзырдта фыд сахьат-чызгмә, ома, мәнмә.

– Цы?

Дисы бын әй фәкодтон.

– Фæлæ, мæ мад... мæ фыд! – Хуыцаумæ кувагау бакуывтон мæ мадмæ, стæй та мæ фыдмæ. – Моникæ æмæ Джош сæ хæлæрттимæ цæрдзысты, мæнæн та уæд цауылнæ ис уыцы бар?

Мæ фыд мын æмбарын кæнын райдыдта, фæсивæды улæфæн хæдзары нæй мæн аккаг фадæттæ, сæ сынтæджытæ кæрæдзиимæ ныхæй-ныхмæ æвард, уæлдай фезмæлæн дзы нæй, хæдтулгæйæн дзы нæй лифт. Ныййарджыты фæлладуадзæны та бирæ уæттæ, æмæ дзы мæ уæрдонæн парахат фезмæлæнтæ.

– Уый мын амонын нæ хъæуы бæргæ, – бахъуыр-хъуыр кодтон уæдæ цы. – Уымæн æмæ уæ бирæ фадатджын хæдзæрттæ ацæргæ адæмæн конд сты... сахъатджын, хæдтулгæты чи цауы, уыдонæн.

– Дарси, – цыдæр сдзурынмæ хъавыд фыд, фæлæ йæ хъуыры абадтæн:

– Суанг ма Джош дæр йæ хæлæрттимæ цæрдзæн, нырма зæххæй уæлæмæ нæма зыны, афтæмæй.

– Цæй æмæ абон схонæм Дарсийы Зæрдæлхæнæн Бон, – расидти Моникæ, мæ зæрдæ балхæныны тыххæй.

Ахæм зæрдæфидарæгæн ныхæстæ-иу хаттгай ракодта мæ хо æмæ-иу мæнæн æнцойдзинады хос фесты. Фæлæ ныртæккæ нæ. Абон мæ ницы уырдæдта æппындæр, ницы хос мын уыд басабырæн.

Мæ мад мæ фарсмæ лæууыд æмæ мын мæ сæр йæ армы тъæпæнæй сæрфта. Мæ фыд дæр куын-

нæ архайдта мæн æрсабыр кæныныл, зæрдæтæ мын æвæрдта, фæсивæды алыхуызон хъæзтыты архайдзынæ, уый фадат дын уыдзæн, зæгъгæ. Фæлæ куыन्नæ стæй! Ницæмай мæ зæрдæ рухс кодта. Мæ мад мæ дзыккутæ рафæлдах-бафæлдах систа, цы хуызы мын балæггад кодтаид, уый нал зыдта. Æмæ-иу кæддæриддæр мæ дзыккутимæ архайдта, истæуыл тыхсын, зæгъгæ, уæд.

– Цæй, фæуæд афтæ дæр! – æппынфæстаг схауд мæ дзыхæй. – Цæрдзынæн сывахимæ. Фæлæ уæ рох ма уæд, хорзæй мын ницы ратдзæн ахæм улæфт.

Æхсæвы мæ бон бафынæй нал уыд. Мæ цæстæтæ не 'рцъынд кодтон, Джош та уыцы рæстæджы хуыр-хуырай хуыссыд мæ фарсмæ иннæ уаты йæ сынтæджы. Моникæ та йæ хъæццулы бын сусæгæй радиоæ хъуыста. Æмæ мын цыма колледжы тыххæй мæ сагъæстæ æгъгъæд нæ уыдысты? Ныр ма сыл бафтыди лагерыл сагъæстæ дæр. Мæнди æмæ Эйприл, стæй иннæ æмбæлдтæн дæр цыдæр нæ фаг кæндзæн, æз сæ кæй фæхицæн уыдзынæн, уый тыххæй.

Мæ сæр азылдтон æмæ къулыл ауыдтон мæ хæдтулгæйы аууон. Талынджы мæм цæмæндæр рæсугъдæй, райдзастæй нæ зынд, фæлæ бынтон æндæрхуызон.

Æмæ уыцы цъусдуг мæ зæрдыл æрбалæууыд ивгъуыд хуыцаубоны аргъуыды æмбырд, сауджын Роб афтæ кæм дзырдта, куыд алыхуызæттæ стæм, бынтон фæйнæ хуызы – иутæ æгæр тыхджын, иннæтæ, – бынтон лæмæгъ. Тынг лæм-

бынаг æм хъуыстон, фæлæ мæ цæст нал истон зæронд сахъатджын адæмæй, сæ хæдтулгæты сау-джыны аргъуыдмæ байхъусыны тыххæй интер-натай чи æрбацыд, уыдонæй. Цымæ искуы æз дæр уыдоны хуызæн суыдзынæн? Ох! Куыд нæ мæ фæндыд уый! Мæн фæнды адæм сеппæты хуызæн æнæниз, æнæсахъат уæвын!

Мæ хуыссæнуаты хуысгæйæ афтæ тыхстæй махи никуы банкъардтон. Дыккаг бон кæрты бадтæн æмæ чиныг кастæн. Тынг зæрдæмæдзæугæ чиныг. Уымæй ма рог дымгæ æнæсцухæй фæйлыдта мæ чиныджы цъæрдтæ æмæ мæ æнцæд æркæсын нæ уагъта. Æз дæр æй иуварс авæрдтон.

Хæрдмæ скастæн æмæ ныджджых дæн, цъæх арвы риуыл цы мигъы къуымбилыл ленк кодта, уымæ. Колледж, бинонты фæлладуадзæн лагерь. Уыдоны койæ бафæлладтæн æмæ рынчыны хуызæн фæдæн мæ бирæ сагъæстæй.

Дымгæ тыхджындæрæй радымдта, бæлæсты цъуппытæ æртасын кодта æмæ дзы тæрсæгау дæр фæкодтон. Суанг ма мæ хæдтулгæ дæр иуварс атылд.

Æмæ мæм афтæ дæр фæкаст, дымгæ мæ уæларвтæм сисдзæн. Бафæндыди мæ уæлдафы хуызæн рог фестын. Афтæ рог, цыма гелийы сæдæгай баллонтæ мæ хæдтулгæйы цæлхыты бадымдæуыд. Цы диссаджы æхсызгон æнкъарæн у уæдæ! Бафæндыди мæ къæлæтджынай рагæпп кæнын æмæ дымгæимæ иумæ, хъазты кафæгау, æрзилахар кæнын, мæ къабайы фæтчитæ хæрдмæ куыд фæйлауой, афтæ. Гъе уый уыд мæ бæллиц!

Фæлæ мæ бон нæ уыд. Мæ къаба æривæзтон мæ æнæуд мард зæнгтыл, кæй онг æххæссыд, уый онг æмæ мæ зæрдыл æрлæууыдысты, æнæсахъатæй куыд цыдтæн, куыд згъордтон, куыд кафыдтæн, уыцы цины бонтæ. Уалынмæ дымгæ дæр банцад æмæ уымæ иумæ атадысты мæ мысинæгтæ дæр. Мемæ ма баззадысты мæ рыст буар, мæ хъыг æмæ мæ нал фæндыд, цы хуызæн уыдтæн, афтæ уæвын! Бафæндыди мæ цæуын базонын!

Уыцы цъусдуг мæ зæрдыл æрбалæууыдысты мæ хо Моникайы ныхæстæ: „Цæй æмæ абон схонам Дарсийы Зæрдæлхæнæн Бон“. Æмæ дын мæ цæсгомæ рæзты куы атахид иу бур-бурид гæлæбу. Стæй ма ноджыдæр, цыма йæ мемæ базонгæ уæвын фæндыд. Куыд бамбæрстон, афтæмæй йæ фæндаджы былтыл адджын тæфгæнаг дидинджытæ æппындæр не ’ндавынц, фæлæ, мæ ног хæлар æй схонон, мæ цуры бафæстиат æрмæст иу уысм, стæй апæр-пæр кодта сыхаг гæрæны сарты. Гъе ахæм æнæрынцой цæрагой у уыцы бур гæлæбу!

Хъыг кæнын нæ хъæуы, æвæдза, Хуыцау, мацы мын кæн! Æппындæр мæ нæ фæнды, исчи мын тæригъæд кæна, уый, уæд цæуыл кæуын мæхæдæг мæхиуыл?

Чысыл бур гæлæбу та фæстæмæ фæзынд æмæ кафæгау æрзылдтытæ кодта мæ алфамблай, цыма Хуыцау уымæн бафæдзæхста мæнмæ ахæм хабар æрхæссын: „Ныртæккæ ды тынг раст хъуыды кæныс, Дарси!“

Ме ’нкъард хъуыдытæ куыд ивылдысты, афтæ

та ногæй æмбарын байдыдтон царды цин. Афтæ мæм касти, цыма ме 'ппæт буар дæр йæ мидбыл худы, стæй цыма стыр ахсджиаг сусæгдзинад æнæнхъæлæджы базыдтон.

Уыцы сахат мæ æнæмæнг уырныдта, мемæ Хуыцау ныхас кæны, уый. Æмæ мæ нал рох кодта уыцы æнахуыр рæнхъ Библийы: „Дзæгъæл дæ нæ ныуадздзынæн æмæ дæ нæ аппаратзынæн... Æз уемæ уыдзынæн иумæ цæрæнбонты дæр æнусы кæронмæ“.

Мæ хæлар гæлæбу пæр-пæр кодта мæ хæдтулгæйы алфамблай. „А-гъа, бамбæрстон дæ ныр“ – ахъуыды кодтон мæхинымæр. Æмæ дзырд радтон, нырæй фæстæмæ, гæлæбу куыддæр фенон, афтæ æрæмысдзынæн Хуыцауы æмæ мыл кæй ауды, уый. Мæн æмæ Хуыцауы æхсæн уый уыдзæн ард.

Ногæй та радымдта дымгæ æмæ гæлæбуйы гæрæны æдте фæкодта. Мæ къух ма йæм атылдтон æмæ мын цыма цыдæр цины, цыдæр амонды хос фæци. Æмæ æнахуыр æхсызгон æнкъарæн ссыгъд мæ зæрдæйы, раст цыма Библийы мидæг кæмæй зæгъынц, уыцы фæрнæйдзаг амонд мæ удыл æрбахæцыд, нæ сауджын нын æдзух кæй кой кодта, уый. Ахæмæй раздæр æппындæр ницы æмбæрстон. Мæнæ цыма цыдæр стыр диссаг базыдтон, мæхæдæг та цыма уымæн йæ чысыл хай дæн, йæ мисхал, раст афтæ. Цыбырдзырдæй йæ мæ бон ныхæстæй бамбарын кæнын нæу, уымæн æмæ æгæр æрыгон дæн нырма ахæм стыр диссæгтæ бамбарынæн.

„Æппынфæстаг мæхи æрæмбæрстон, – ахъуыды кодтон мæхинымæр æз. – Æмæ, миййаг, гæппæввонгæй – зæрдæхъæлдзæгæй-рагæппкæнынæввонг чызг нæ дæн, ме ’мбæлттæ мæ скъолайы куыд нымайынц, афтæ“.

Сихоры хæрды фæстæ мæ тынг æхсызгонæй бафæндыд искæмæн мæ хабар радзурын, цы стыр диссаг банкъардтон, уый бамбарын кæнын. Мæ зæрды уыд Мэндимæ телефонæй бадзурын, суанг Эйприлмаæ дæр уæд, кæд Цинциннатæй афонмæ æрбаздæхт, уæд. Фæлæ æвæдза иу цъус уæндондæр куы уыдаин, уæд бадзырдтаин суанг Чипмæ дæр. Стæй ма ноджы афтæ дæр ахъуыды кодтон, уæд та Моникайæн рахабар кæнин мæ дзуринæгтæ иууылдæр? Фæлæ афтæ рауад æмæ никамæн ницы схъæр кодтон, искæмæ бадзурын мæ къухы нæ бафтыд.

Мæхæдæг мæхи ауагътон мæ сынтæджы, куыд мын æнцондæр у, афтæ, æмæ та бавнæлдтон рады писмо фыссынмæ мæхи Къаробкæмæ.

5

Гәләбутә кәмдәриддәр! Уыцы бур-бурид гәләбутә нә хәдзары дуармә кьудзитыл әрәм-бырд сты, нәхицәй фәндагмә куы ахызтән, уәд. Мә хәдтулгәйы дзәнгәрәг сцрен кодтон әмә араст дән уынгмә, стәй уым дәләмә фәндаггәрәтты адардтон. Нә сыхәгты гәрән әмырәхгәд уыд дзәгъәлдзу хиләгәй, фәлә бур-бурид зынди әнәнымәц бирә гәләбутәй, уый бәрц ыл әрбадт. Әз цыдтән мә зонгә гуыргъахъ фәндагыл, тәгәрбәләсты рәнхъыл. Сиамаг зәронд гәды әнәбары йә цәст радардта, йә тәккә фындзы бын цы рәсугъд хьулон гәләбу пәр-пәр кодта, уымә. Нә чысыл горәт гәләбуйә байдзаг. Әмә дзы кәйдәриддәр уыдтон, мә худын нә уырәдтон йә уындмә. Уәдә мын цы диссаджы фыдвәндаг амынд уыд, Йесойы цәмәй ма рох кәнон, уый тыххәй! Куыд диссаг, куыд әхсызгон уыд исты әнахуыр стыр, аләмәты хорз цыдәры хай цыма дә, дәхи афтә әнкъарын.

Мәхимә әркастән хьомыл адәймаджы хуызән. Чи зоны әмә мә афтә сарәзтой Хуыцауы

тыххæй хъуыдытæ. Бынтон тынг мæ нæ уыр-
ныдта уый. Фæлæ ныр æнæдызæрдывгæй зыдтон,
бар мын кæй нæй мæхиуыл хъыг кæнынæн.

Нæ хæдзары та ногæй ссардтон мæ Роббийы.
Уыцы плющъарджын кроличы æххуыс мæ нал
бахъуыд Хуыцауимæ ныхас кæныны тыххæй.
Фæлæ йæ мæ хуыссæны къуымы æрæвæрдтон, цæ-
мæй мæ уына, мæ Къаробкамæ писмо куыд фыс-
дзынæн, уый. Мæ писмотæ бониджы хуызæн уый
бæрц нæ уыдысты, Моника Библийы уæгъд бы-
нæтты цас фиппаинагтæ фыста. Æз та арæх истон
Библи мæ къухмæ, Моника дзы-иу цы рæнхъытæ
бахæхх кодта, уыдон дзы рафыссыны тыххæй.

„Мæ зынарæгъ Къаробка!

*Ныр уал мæ уд æрæнцæд колледжы æмæ бинон-
ты фæлладуадзæн лагеры тыххæй. Суанг фырци-
нæй кафыны онг мæ базыртыл схæцын, лагеры мæ
фæллад кæй уадздзынæн, уый цинæй. Кæд дзы мæ
хæлæрттимæ нæ цæрдзынæн, фæлæ айдагъ мæ
ныййарджытимæ, уæддæр. Уый хыгъд фендзынæн
хæхтæ, айнаг къæдзæхтæ. Алы изæр кæсдзынæн
стъалытæм æмæ улæфдзынæн сыгъдæг нæзыты
тæфмæ. Æрмæст иунаг Хуыцау зоны ныртæккæ
мæ зæрдæйы уаг. Мæна ацы рæнхъытæ та ссард-
тон мæ хойы Библийы: „Уæлæртæм куы фæкæ-
сын, Дæ къухæй рафæлдыст хъуыддæгтæм, мæймæ
æмæ стъалытæм, Ды кæй ныссагътай арвы риуыл,
уыдонмæ, стæй адæймаг зæххыл кæй цæры æмæ
Дæуæй рох кæй нæу, иуыл йемæ кæй вæййыс, бæрæг
сæй кæй дарыс, уæд, æвæццæгæн, уыдæттæ æмбары
мæ зæрдæ æмæ ууыл цин кæны“.*

Æз æппæт ууыл нæ дзырдтон Мэндиимæ. Суанг ма гæлæбуты кой дæр никамæн скодтон. Уыдæттæ мын уыйбæрц æхсызгон сты, æмæ æппындæр никамæн, цунагæн дæр не схæр кæндзынæн ма зæрдæйы уаг.

Дарси“.

Фæдæн ма писмо фыст æмæ ма сæр æркъул кодтон ма цæнгтыл. Æнæмæнг, абоны хуызæн хæлбурцъ боны фæстæ бынтон æндæр цæстæй акæсын æмбæлы алцæмæ дæр. Афтæ æнцон мын у, мæхицæн тæригъæд кæй нал кæнын, мæхиуыл кæй нал кæуын, уый æмæ йын сбарæн ницæимæ ис. Æгайтма ма зыгъуыммæ зæндтæ фæхицæн сты мæнæй æмæ ныр мæхи æнгом бастыл баным-адтон Хуыцауимæ. Æмæ уыцы иудзинад аскъуынын ницæйы æмæ никайы уал бон у.

Уалынмæ æнæнхъæлæджы не стыр уатæй райхъуыст телефоны дзæнгæрæг. Ма мад мæм бадзырдта, дæу агурынц, зæгъгæ. Æз ма Къаробкæ фæуагътон сынтæджы æмæ хæдтулгæ батардтон телефоны размæ.

– Алло!

– Алло, Дарси! Эйприл дæн æз!

– Эйприл? Æз æнхъæл уыдтæн нырма Цинциннаты дæ.

– Æрцыдыстæм уырдыгæй дыууæ боны размæ. Тынг хорз дзы у алцы дæр. Фæлæ дзы уæддæр нал бафæстиат дæн, æрхæцца дæн, куыд фæзагъынц, ма фæрв сугтимæ, – йæхæдæг худæгæй бакъæцæл.

– Ёгайтма! Ёхсызгон мын у де 'рцыд!

Махицан ма хъуыр нылхынць ама чысыл ма бахъауа ныббогъ ласон.

– Цаман дам дзурын, уый зонис, Дарси? Махма фасивады хадзары на цардзына, фехъуыстон. Мэндима бауадтан ама мын йа мадима уыдон радзырдтой да хабар.

Ама цаман бахъуыд цыма Мэндийы ма хабар Эйприлма авестиатай бахацца канын? Мэхадаг арф ныуулафыдтан ама махиуыл ныххацыдтан, ма зарда та куы арбауынгэг уа, зэггга:

– Ама цы диссаг у, фасивады хадзары на уыдзынан, уый! Инна растаджы уе 'ппатима иума на уыдзынан, мийаг?

Ме 'барагон цардхьомдзинад авдисаг хъалас та мам арыздахт фастама.

– Тынг раст зэггыс, – сразы мемә Эйприл. – Фәлә дын тарсын, мах куына аййафай. Уавга, на ләппута дау разай сәхи никуы фәкәндзысты.

Йә хъалас та фастама аивта, хъал адаймаг исты куы хатыр кәна, уыйау.

– Ма разай, зэггыс? Куы фенин барга искайы, ма цәлхыты аййафга! – бахудтан аз дәр.

– Ацәг зэггыс, ацәг. Фәлә уыцы хәххон гакъон-макъон фәндагта, иу гәппәл дзы адәмыггаг фәндаг нау. Ды та ууыл ма тыхс, аххуыс дын кәндзыстәм непәт дәр. Хәрз бон уал, лагеры фембәлынма!

Эйприл фæлыг кодта уый адыл йæ ныхас.

Æз дæр мæ телефоны хæтæл æрæвæрдтон йæ бынаты æмæ схуыфыдтæн, мæ хъуыры æлхынцъ кæд фехæлид, зæгъгæ. Уæдæ цæй налат у, зæгъыс! Куыд баци йæ бон, куыд мæм баууæндыд ахæм ныхæстæ, мæстæймарæны хуызæн, мæ заманæй рæсугъд боны зæрдæйы уаг мын куыд æрбайхæлдта? Мæ амондджын хъуыдытæ къаппа-къуппайы хуызæн æваст фæпырх сты.

Мæхи уатмæ та æрбаздæхтæн. Мæ Къаробкæ скъаппæ фехстон – нал мæ фæндыд фыссын. Суанг ма мæм кувын дæр нал цыд.

Æнæнхъæлæджы мæм афтæ фæкаст, цыма Хуыцау мæнæй адард. Æз æваст æрбамæсты дæн, цæрын дæр мæм нал цыд, мæ зæрдæйы уаг Хуыцаумæ афтæ тагъд цæмæн ивы ницæййаг аххосæгты тыххæй, уый мын мæ ныфс асаста. Уыцы цъусдуг мæм ахæм хъуыды дæр æрцыд, Хуыцау хъуамæ фылдæр ауыда уæлæрвтыл, мæйыл æмæ стъалытыл, мæ зæрдæйы уаг, ме 'нкъарæнтæ æмæ мæ хъуыдыты разæй дæр.

Æнæмæнг, Библийæ цы рæнхъытæ рафыстон, уыдон æцæгдзинад сты. Æз чи дæн? Дæлæмæ дæр уæлæмæ дæр чысыл Дарси де Ангелис. Æз чи дæн уыйасæй, цæмæй мыл Ды мæт кæнай?

Мæ сæрыл схæцыдтæн æмæ мæхи федтон айдæнмæ. Æмæ бамбæрстон: мæ хъуыдытæ куыд фыдыздыхт сты, мæ уынд дæр гъе ахæм.

Бауырныдта мæ фæлладуадзæн лагеры хабар мын, æнхъæл куыд нæ уыдтæн, ахæм зын скодта мæ зæрдæйæн, уый, рынчынау мæ фæкодта.

6

Нæ чысыл автобус лагермæ фæцæйхæццæ кодта адæмæй йе 'дзагæй, йæ резинацæлхытæ фæхъыррыст кодтой рыг фæндагыл æмæ хъавгæ æрлæууыд. Нæ аргъуаны зылдмæ чи хауы, уыцы бинонты мах разæй баййæфтам уым.

– Цы хорз у, ногæй та кæй сæмбæлдыстæм, уый! – Моникæ ма фырцинæй æхситт дæр ныккодта, стæй дуар бакодта æмæ зæхмæ архизæн асин-трап кæй хонынц, уый дæләмæ æруагъта, цæмæй æз мæ хæдтулгæ ууыл æруадзон. Цалынмæ нæма архызтæн зæхмæ, уæдмæ автобусы рудзынгæй ауыдтон фæныкхуыз хæхтæ, нæзыхъæды чъылдымæй бæрзонд зындысты, сæ бынмæ та, махмæ чи æнхъæлмæ каст, уыцы хæдзæрттæ. Ауыдтон цад дæр, маторджын бæлæгътæ йæ былгæрон лæууыдысты, афтæмæй. Дæрддзæфгомау та мæм зындысты бæхдон æмæ саргъы бæхтыл хъазджыты кæрт. Æрбайхъуысти нæм фæлладуадзæг адæмы зарын дæр кæцæйдæр хæстæг ранæй. Æз æдызнæг ныккастæн хæхты 'рдæм æмæ нæм хæстæгдæр цы къæдзæх уыд, ууыл ауыдтон сæла-

выр. Аема йе ацамыдтон Джошан. На, на... уый ацаг уыд дзанаеты бынат.

Цалынма Моника ама на мад манан ахуыс кодтой ма хедтулгэйы арбадынан, уадма на фыд та дзауматта иста машинэйе – хызынта, хъаццулта, базта...

– Салам, Дарси! – арбахъар мам кодта, аргуаны каима вэйын, уыцы чызг Эми.

Аема кед Эми ам разынди, уад, авеццагэн, ма инна амбалдта дэр амхуызонэй ам сты. Аппатэй ахсызгондэрэн ма фенын фандыд Мэндийы, са машина арлаууыд лагерэй чысыл аддадэр, бензин уэйганан станцэйы раз ама уыма гасга фестиат кодтой. Фала хуама тагд арбахецца уыдаиккой.

Ма мад мын ма хъабысы арэвэрдта дыууа хызыны, ама йема иума ацыдыстам, на фаллад кам хуама уагътаиккам, уыцы хедзарма. Йе кбулта амад уыдысты ставд тымбыл хъедэй, бэзджын сырх цар сын. Хедзарма бацауэн дуары сэрма ауыгд уыд саджы сэр, здыхст бэрзонд сыкътиме урс ахуырстэй, фала са ахуырст, сфыдынд, амбалди ногэй са ацахорын. Асины фарсма лаууыд ма уардон хердма стулан хъедын фарэз.

Аз схызтан тыргма ама уал афэлгэсыдтан на алыварс ардзыл. Комы дымэгма лаууыд фэсивэды хедзар, сеппатэй стырдар инна хедзэрттэй. Аема гье уым бадти лагеры радгас пост. Ауыдтон на чызджыты, на лэппуты ама сэм ма кбух батылдтон, саламы нысанан. Уырдыгэй ра-

хизырдæм чысыл æддæдæр зынди хистæр фæси-
вæды хæдзар, Моникаæ кæм ахуыр кодта, уыцы
колледжы ахуырдзаутæн. Джошы æмæ йе ’мбæлт-
ты „Хъæдынкъул къæс“ та уыди сæрвæтмæ хæстæг.

Æппæты разæй ауыдтон Чипы æмæ йæ хæлар
Полы, сæ бынæттæм хуыссæнттæ хастой, афтæ-
мæй. Зæгъæн ис, иууылдæр æрæмбырд сты.

– Фарн дæм бадзурæд! Дарси нæ хуыйныс? –
афтæ мæм чидæр æрбахъæр кодта фæстейæ.
Æвæццæгæн уыдаид мæнæй чысыл хистæр, кол-
леджы ахуыр чи кодта, ахæм, йæ уæлæ сæнтурс
свитер йæ къубалыл шарф баст, мæ цурмæ æрба-
цыд æмæ мын мæ хызынтæ мæ хъæбысæй айста.

– Мæ ном Бэтси. Æз чызджыты хъомылгæ-
нæг дæн, уæртæ уыцы хæдзæртты йæ фæллад чи
уадздæн, уыдонæн раздзог, – йæ сæрæй фæлла-
дуадзæн хæдзæрттæм ацамонгæйæ.

Æз дæр бахудтæн, мæ ныхыл цы дзыккутæ
æрзæбул, уыдон фæстæрдæм асæрфгæйæ. Дзæ-
бæхдæр æрбадтæн мæ хæдтулгæйы æмæ дарддæр
хъуыстон Бэтсимæ:

– Кæд дæ ныййарджыты фæнда, уæд нæм
абон æхсæвæры фынгмæ æрбацу.

– Ныхас дæр ыл нæй! Æнæмæнг, – ныфсджы-
нæй загътон æз.

– Æгайтма, Дарси! – фехсызгон чызгæн мæ
разыйы ныхас! – Уæдæ уæд сæмбæлдзыстæм хæ-
рæндоны изæры æвдæм сахат æрдæгыл.

Моникаæ æмæ Джош уæдмæ баиу сты сæ хæ-
лæрттæ, се ’мбæлттимæ. Нæ мад æмæ нæ фыд та
хъæлдзæг ныхæстыл схæцыдысты иннæ сывæл-

лæттæ ныййарджытимæ. Уалынмæ æрбайхъуысти, чи æрбахæццæ, уыцы машинæйы уасын дæр – уый Мэндийы машинæ уыд. Цард базмæлыд фæлладуадзæн лагеры.

Нæзы фæйнаггæй æхгæд хæрæндон разынди иттæг аив. Йæ къултыл ын бацауыгътой америкаг домбайтты сæртæ æмæ индейаг нывæфтыд ерджентæ. Пецы сæрма уыд арсы царм ауыгъд гауызы бæсты. Цыбырдзырдæй йæ бакастæй-Виллоубрукай цы кæныс!

Мэнди мын æххуыс кодта хæринаг æрæвæрынмæ, мæ уæрджытыл мын æрæвæрдта поднос, йæ уæлæ лыстæг вермишельтæ, спагетти кæй хонынц, уыдонæй фрикаделькæтимæ.

Мæ хæдтулгæйы тынг æдыхстæй бахордтон æхсæвæр. Нæ фарсмæ бадт фæци Бэтси дæр.

Бæрæг уыд, тагъд нæ раздæуæг кæй суыдзæн, уый. Æмæ нæ къордимæ уайтæккæ дæр фæлымæн, нæ рагон хæлары хуызæн. Эйприл аивæй хъахъхъæдта нæ алы фезмæлд дæр, уæлахиз ыл кæнын кæй байдыдтой, уый æмбаргæйæ. Бэтси тынгæй тынгдæр хизын байдыдта не ’мбæлтты зæрдæмæ. Бæрæг уыд, зæрдæбынæй ныл кæй ауыдыдта, фæрстытæ нæ кодта нæ ахуыргæнджытæй, нæ уарзон хъæзтытæй, чи цæмæ тынгдæр арахсы, кæмæ цы зæрдæргъæвддзинад ис. Бэтсийы хъæппæрисæй ма хъæлæс дæр скодтам, райсом аходæны фæстæ цы архайдзыстæм, уый сбæрæг кæныныл.

Цалдæры фæндыд волейболæй ахъазын, иунæджы зæрдæ æрцагуырдта ленк кæнын, фылдæры та бафæндыд хæхтæм балцы фæцæуын. Æз худтæн

мæ мидбыл, æнцад мæ бынаты бадгæйæ, мæ уавæр хынцгæйæ, æмæ иуырдам дæр нæ хъæлæс кодтон.

Хæрæндонæй раздæхгæйæ уал æрлæууыдыстæм кæрты, сыгъдæг уæлдæфмæ аулæфæм, зæгъгæ. Уæвгæ та скодта æнахуыр рæсугъд изæр, чысыл ихæнгомау дæр æрбакодта, нæ сæрма тæмæнтæ калдтой стъалытæ. Арф ныуулафыдтæн, æндæр цы мæ бон уыд. Нæзыхъæды тæф уæнгты хызти æмæ мæ тынг бафæндыд ацы изæр кæрты арты фарсмæ абадын.

Мæнди мæ ласта фæндагыл, мæ ныййарджытæ кæм уыдысты, уыцы хæдзармæ. Бэтси дæр нæ фарсмæ цыди, æхсидтæй заргæ. Нæ хæдразмæ даргъ къæхдзæфæ кæнгæ уади Чип, йæ къæхтæй хуыр фæйнардæм пырхæнгæ. Йæ æндæрг талынды зынди уæлдай стырдæр. Цы хорз у, æвæдза, Поль нæ, Джеред нæ, фæлæ Чип кæй цæуы немæ, уый. Неппæты разæй та фæндагыл зарыд Эйприл, гæппытæгæнгæ.

– Цыма не ’мбæлттæ сеппæт дæр ацæудзысты райсом хæхтæм? – рахъæр нæм кодта фæстæрдæм Эйприл.

– Хæснаг кæнæм, ныртæккæ дæр сæхи рæвдз кæнын кæй райдыдтой, уый тыххæй, – дзуапп радта Чип.

Эйприл фехсидт кодта.

„Ох, уæдæ цы зын сæттæн у ацы Эйприл, – ахъуыды кодтон мæхинымæр. – Ныртæккæ мæ къахын райдайдзæн, æз дæр ацæудзынæн, æви нæ, уымæй. Æмæ мæ бахъæудзæн æнахъæн лагерьыл мæ дзыхыдзаг хъæр кæнын, мæ бон нæ бауыдзæн, зæгъгæ“. Эйприл та нæм ногæй фездæхт.

– Ды та куыд сфæнд кодтай Мэнди, ацæудзынæ?

– Мэнди æрлæууыд йæ мидбынаты, мæ хæдтулгæ размæ нал тæргæйæ, йæ къухтæ йæ джинс хæлафыл æрсæрфта æмæ фидарæй загъта:

– Ныфс мæ ис, ацæудзынæн æнæмæнг!

Ныр мæ рад дæр æрхæцца дзуапп радтынæн:

– Æнхъæл уыдтæн сымахимæ ацæудзынæн, фæлæ мын Моникæ ауынаффæ кодта, райсом аходæнафон дæхи цады анай, зæгъгæ.

– Мæ зæрдæ дарын уæдæ, дæуæн дæр мах хуызæн æхсызгон кæй уыдзæн цады ленк кæнын.

Æмæ та йæ фæндагыл дарддæр ацапуал кодта, мæ дзуапп куы базыдта, уæд.

Чип нæм фездæхт æмæ нын афтæ:

– Хатгай ахæм сæлхæрæй равдисы йæхи ацы чызг æмæ зæгъæн дæр нæй!

Бэтси йæ мидбыл дæр æгæр-мæгуыр нæ бахудт, мах та Мэндиимæ хъæрæй худынмæ фестæм.

Хъомыл адæмы фæлладуадзæн хæдзармæ фæзилæны онг куы бахæцца стæм, уæд Чип æрлæууыд æмæ нæм радзырдта:

– Тынг дæ мысдзыстæм, Дарси, райсом нæ балцы хæхтæм. Æмæ дын мæ цæст уарзы дæ рæстæг æнæ мах хъæлдзæгæй арвит дæ хоимæ. – Бузныг, æнæмæнг! – радтон дзуапп Чипæн.

Уæвгæ та зонгæ дæр нæ кодтон, райсом аходæны хæрды фæстæ мæ хо Моникæмæ цы фæндтæ ис, уый. Æмæ къæмдзæстыгæй баззадтæн ме ’мбæлттæн гæды ныхас кæй загътон, уый тыххæй.

7

Дыккаг бон райсомæй раджы райхъал дæн, ма сæр тагъд-тагъд æрсæрфтытæ кодтон æмæ рацыдтæн ма хæдтулгæйы, хæдзарæй æдтамæ. Фæлæ уæддæр нал раййæфтон аходæны фынг. Нæ ма фæндыд бæргæ нæ фæсивæд хæхтæм балцы ацæуой, æнæ мæн фенгæ, уый. Фæлæ ацыдысты, нал сæ раййæфтон.

– Кæдæм рараст дæ ацы раджы, Дарси? – афарста ма ма мад ма фæдыл.

– Балцы зæгъын, ома, махи найынмæ.

– Гæды ныхас куына кæнис! Демæ æгæрмагуыр хинайæн дарæс дæр куына райстай.

Нырма йæ ныр фæхъуыды кодтон, пляжмæ ма джинс-хæлафы æмæ майкæйы рараст дæн, уый.

– Уæууа, куыд ма æрбайрох, цы ма хъæуы, уый! – уый адыл разылдтон ма хæдтулгæ иннæрдæм æмæ ма хызынæй систон ма хинайæн дарæс, æрцауыгътон æй хæдтулгæйы хæцæныл, дардмæ дæр куыд зына, афтæ, цæмæй мыл чи æрбамбæла, уыдонæй алчи дæр фена, ленк кæнынмæ кæй цæуын, уый.

– Дарси! Кæимæ рараст дæ цадмæ? – фæрсын-
тæ мæ систа мæ мад.

– Хорз æй куы зонис, æнæ искæйы æххуыс дæ
уæлæйы дзаума дæр нæ аивдзынæ, уый. Æрхуыс-
сын дæ бахъæудзæн дæ дзаума раивыны тыххæй...

Фæлæ мæ мад цалынмæ ныхæстæ кодта, уæд-
мæ æз дуары æдде фæдæн æмæ адугъ кодтон
фæсивæды улæфæн хæдзармæ. Цы фæндагыл
ацыдтæн, уырдам та дардмæ дæр ауыдтаин ме
'мбæлтты. Куыд бафиппайдтон, афтæмæй Эйп-
рилыл уыди дзыхъынног спортивон батинкæтæ –
бæрзонд хъусжынтæ, сæ уæлæ сæнт-сырх бæt-
тæнтæ. Чип æмæ Джеред се 'ккæйтты хастой
уæззау хызынтæ. Бэтси та мæнырдам сарæзта
йæхи, æрбахæццæ мæм:

– Мæ зæрдæ дарын, дæ рæстæг цады былыл
æвзæр нæ арвитдзынæ, Дарси! Уæдæ дæ хинайæн
дарæс дæр тынг дзæбæх у! – Мæ зæрдæ мын ал-
хæдта чызг, мæ цæсгомæ комкоммæ кæсгæйæ.

Æмæ мæм афтæ фæкасти, цыма мын мæ зæр-
дæмæ мидæмæ бакаст, ме 'цæгдзинад мын раха-
тыдта, мæхи мад æмæ Мэнди куыд зыдтой мæ
зæрдæйы уаг раиртасын, афтæ. Фæлæ нæ феф-
сæрмы дæн. Æмæ йæм æз дæр афтæ комкоммæ
бакастæн йæ цæстытæм. Æмбæрстон, Бэтси мæ
уавæр хорз кæй зоны. Уымæ гæсгæ мын тæригъæд
нæ кæны, фæлæ мæ æмбары; уымæй хуыздæр ма
мæ цы хъуыд!

– Кæд дæ, миййаг, исты æххуыс хъæуы мæ-
най, æмæ мæ бон у уый бакæнын, цалынмæ нæма
ацыдыстæм, уæдмæ? – афарста мæ чызг.

Æз ма сар батылдтон æмæ ма мидбыл бахудтæн. Чызг ацыд æмæ йе 'мбæлттæн афтæ:

– Гъæйдæ, лæппутæ! Фембæлæм Дарсиимæ цады былыл, хæхтæй куыддæр æрыздæхæм, афтæ!

Фæсивæд сразы сты, сæ хæссинагтæ райстой æмæ фæхæрд кодтой хохмæ нарæг къахвæндагыл. Æз бадын æмæ ма хинайæн дарæс ма къухы ратил-батил кæнын, сæ фæстæ кæсгæйæ, цалынмæ ма мæм дзы фæстаг адæймаг зынди фæндаджы фæзилæны онг, уæдмæ.

Куыд тынг бæллыдтæн ныртæккæ ма Къаробкæ мемæ куы уайд, уымæ. Фæлæ йæ нæ хæдзары кæй ныууагътон, уымæ гæсгæ уал ма писмотæ „фыстон“ ма хъуыдыйы. Уæдæ цæмæн фæдæн æнамонд, æппæт иннæты хуызæн цæуылнæ дæн? Сеппæтимæ ма бон цæуылнæ у хæхтæм ацæуын? Ма къæхтæ хæххон мæсчъы доны ауадзын? Ма къахы æнгуылдзтæй доны бын хуыр бамбарын? Фæлдæхт бæлæсты сарты агæппытæ кæнын? Æппын ницы, фæлæ исты цъымарайы доны уæд та ныггæпп кæнын? Лыстæг дуртæ уæлбылæй бынмæ æрæзгъалын? Хохы цъуппæй рæсугъд æрдзмæ рафæлгæсын? Æмæ ма цына бафæндыд? Фæлæ...

Ма цæстытыл ныххæцыдтæн ма армы тæапæнтæй, хурæй сæ æмбæрзгæйæ, æмæ къахъхъæдтон аивæй, кæд, миййаг, хæххон къахвæндагыл исчи ме 'мбæлттæй фæцæуы. Афтæмæй бамбæрстон, ма цæстысыгæй ма къух куыд бауымæл, уый. Ноджыдæр ма иу хъыджы бон. Нæ, афтæ нæ!

Бар нæ ратдзынæн ма цæссыгæн! Афтæ сфæнд

кодтон! Акæстытæ кодтон алырдæм, рахъахъ-хъæдтон гæлæбу. Фæлæ мæ алфамблай нæзы бæлæсты къалиутæ йедтæмæ змæлæг нæ уыд, рог дымгæтæ бæлæсты къалиутæ дзедздзыро кодтой.

„О, Хуыцау! Мæ зæды хай! Дæ хорзæхæй! – куывтон мæхинымæр, мæ æнгуылдзтæ тымбылкъухы æрбалхъивгæйæ. – Ныртæккæ мæ, куыд никуы ма уыд, афтæ æхсызгон хъæуы гæлæбу фенын! Дæ хорзæхæй! Фæзын мæм! Мæ бон ацæуын нæу хæхтæм, Стыр Хуыцау! Мæхи цæстæй мæ бон фенын нæу Дæ къухæй рафæлдыстытæй исты йæхæдæг æрбацауа мæнмæ ныртæккæйы сахат! Æрбарвит мæм гæлæбу кæнæ исты хъуынджын къуыдыр калм! Чифæнды дæр уæд!

Мæ фындз схурт кодтон æмæ афæлгæсыдтæн мæ алфамблай. Æвæццагæн æнæхъæн дæс минуты бæрц сагъдауæй фæбадтæн. Фæлæ дзæгъæлы. Суанг ма нæзыхъæды къалиутæ дæр банцадысты се змæлынай.

Мæ хинайæн дзаума мæ хæдтулгæйы цалхыл æрæппæрстон æмæ сындæг фæстæмæ хæдзармæ разылдтæн. Мæ мад æмæ мæ фыд уыцы сахат дуарæй рацæйхызтызсты, аходæн хæрынмæ, æмæ афæнд кодтон уыдонимæ хæрæндонмæ ацæуын.

– Цæй, куыд дæм фæкаст райсомраджды хинайыны уаг? – афарста мæ мад. Стæй мын йæ къухæй мæ сæр асæрфта, цыма мæм скауын æнхъæлмæ касти.

– Æмæ куы нæ цынадтон мæхи, – мæхиуыл хæцгæ, радтон дзуапп.

Хæрæндоны æрбадтыстæм уæгъд бынæтты.

Мæ фыд æвиппайды тæвд лæуызтæм фæци, семæ аджын дон нуазгæ, мæ мад дæр кьофи æрбаласта йæхимæ джемимæ. Мæнæн та мæ бон æппындæр хæрын нæ баци.

Аходæны фæстæ æз ацыдтæн цадмæ мæ ный-йарджытимæ иумæ. Моникаæ дæр нæ цуры фев-зæрд. Уым нæ цæст дардтам, Джош ленк каны-ныл йæхи куыд фæлтæры, уымæ. Нæ бинонтимæ иумæ мæн дæр фæндыд Джошæн зæрдæ æвæрын, ныфс æвæрын, фæлæ мæхи удыл хъыг кæнгæйæ, мæ бон уыдæттæ кæнын нæ уыд. Æнцад æнæ-хъыпп-æнæсыппæй кастæн цадмæ, æндæр ницы.

Уæдмæ бирæ рæстæг рацыд, фæлæ уæддæр мæ алыварс хъахъхъæдтон гæлæбу: йæ кой дæр никуал уыд уыцы рæстæг.

Уалынмæ дын æнæнхъæлæджы мæ хъусыл куы ауайд цыдæр хъæртæ æмæ худын фæсивæ-ды хæдзарæй. Сахатмæ æркастæн. Æвæццагæн, зæгъын, сæ балцæй æрыздæхтысты афонмæ. „Джош! Уæламæ!“ – ахъæр кодтон æваст цадмæ ме ’фсымæрмæ. Уый адыл фæраст дæн цады былæй.

– Кæдæм атындзыдтай? – сфарста Моникаæ.

– Не ’мбæлттæ мæм æнхъæлмæ кæсынц!

Æмæ фæссивæды фæлладуадзæн хæдзары раз куы æрлæууыдтæн, уæд кæсын, æмæ лæппуйæ, чызгæй, се ’уæхсджытæй истой сæ хызынтæ æмæ сæ иумæ æвæрдтой, хæрзфæлладæй æрыздæх-гæйæ.

– Цæй, куыд уыд уæ балц?

Цалдæрæй мæм равдыстой сæ къæхты бынты

тæппæлттæ, чызджытæ та къухмæрзæнтæй сæрфтой сæ цæсгæмттæ, сæ армы тъæпæнтæ. Мæ сæр иуварс разылдтон æмæ, дын, Эйприлы куы ауынин, хъæбыстæ кодта Эмийæн æмæ мæм афтæмæй йæ къух тылдта. Æз дæр ын салам радтон йæхи хуызæн мæ къухы тылдай.

– Уæд Мэнди та кæм ис? – афарстон сæ.

Эйприл мын Бэтсийы 'рдæм йæ сæрæй ацамыдта, Бэтси йæ хызыны рыгтæ цагъта, афтæмæй. Йæ фæстæ та бадтысты Мэнди æмæ Чип æмæ цæуылдæр лыстæг ныхас кодтой.

– Гъе, афтæ Бурундук! – бадзырдта Джеред Чипмæ, æмæ иууылдæр ныххудтысты.

– Бурундук, зæгъыс? – ныддис кодтон æз, Мэндимæ мæхи хæстæгдæр байсгæйæ.

Уый сфæнд кодта лæппутæн уайдзæф бакæнын, фæлæ мæн куы ауыдта, кæй йæм фæцауын, уый, уæд, фæхъус.

– Чип – Бурундук! – худæгæй бакъæцæл Эйприл. – Ныр дæ уыцы фидиссаг номæй хондзысты колледжы дæр. Кæс ма-иу?!

Мэнди сыстад йæ бынатæй æмæ йæ джинсхæлаф æрцагъта. Мæнæн та радзырдта, Чипы хызыныл кæй æрæмбырд сты сæлавыртæ æмæ йын йæ хæринагтæ афутт ластой. Фæстæмæ та иууылдæр ныххудтысты, уыцы хабар ногæй фехъусгæйæ. Чип йæхæдæг йæхи афтæ дардта, цыма уымæ нæ хауынц ныхæстæ. Фæлæ бæрæг уыд, кæй фæфсæрмы. Бэтси йæ мидбыл худти. Æз та мæхи бауырдтон, не схудтæн, лæппуйы зæрдæмыл куы фæхуда, уый хынцгæйæ.

Æмæ иууылдæр куы æрсабыр сты, уæд алчи йæ бынатмæ ацыд, чи фæсивæды хæдзармæ, чи – „Хъæдынкъул къæсмæ“, чи – йæ ныййарджыты фæлладуадзæн бынатмæ, Чип та мæ цуры æрбадти. Йæ шарф мæ цалхыл æрбабаста æмæ афтæ:

– Цæй, куыд сты дæ хъуыддæгтæ, дæхицæн фæкæсæг ссардтай?

Раздæр худæгæй мæхи схастон ахæм æдылы фарстыл. Фæлæ ныр æмбæрстон Чипы хъазæн ныхас, фыдæнæн, мæгуырæг, нæ загъта афтæ, уæддæр мын фæхъыг.

– Сымах фæрæдыдыстут, æвæдза, цадмæ кæй не ’рбацыдыстут, уымæй! – тынг зæрдиагæй йын загътон æз дæр.

– Æмæ дзы цы уыд уанæбæрæджы? – афарста мæ Мэнди.

– Цы, цы хоныс, чи никуыма æрцыд, ахæм æнахуыр ерыстæ ленк кæнынай æмæ æндæр диссæгтæ, – радзуапп кодтон æз, цыма дзы мæхæдæг дæр зæрдиаг архайæг уыдтæн, уыйау.

Æнæнхъæлæджы мæ уыцы сахат мæ ахсæн куы срæхоид. Æмæ мæ бон зæгъын дæр нæ уыд, абон æппындæр кæй ницы бахордтон, уый тыххæй у, æви мæ хæлæртты комкоммæ кæй фæлывтон, уый аххосæй. Афтæ мæм касти, цыма мæ сеппæт дæр уынынц, куыд сæ сайын, уый.

Уалынмæ рацыдтæн нæ фæлладуадзæн хæдзармæ, мемæ мæ æхца райсын хъæуы кафемæ, зæгъгæ, уый æфсонæй. Мэнди æмæ Чип ацыдысты дарддæр. Бэтси та никадæм тагъд кодта.

Мæ цæсгом æм комкоммæ бакæсын нæ хъæ-

цыд. Афтæ мæм касти, фырафсæрмæй судзын мæ къæхты бынæй, загъгæ. Уæдæ цыма куыннæ зыны мæ цурмæ уæд та иунæг гæлæбу?

Æз батылдтон мæ хæдтулгæ хæдзармæ мидæ-мæ æмæ Бэтсийы дæр мæ фæдыл бахуыдтон.

Исты æххуыс дæ хъæуы, миййаг, лыстæг æхца ссарынæн? – афарста мæ чызг.

Мæ бон дарддæр сайын нал уыд. Куыддæртæй мæ фервæзын хъуыд уыцы æнахуыр уавæрæй:

– Куыннæ мæ хъæуы. Ме 'хцадон сынтæджы. Бэтси йæ рахаста æмæ мын æй мæ хъæбысы æрæвæрдта.

– Ницуал дæ хъæуы æндæр?

– Ницуал! – загътон æз, ме 'хцадонмæ æргуыбыр кæнгæйæ.

– Æппындæр ницуал? – афарста та мæ Бэтси, мæ фарсмæ æрбадгæйæ.

Æз æм комкоммæ бакастæн йæ цæстытæм æмæ ныккуыдтон. Цыдæртæ ма мæхимидæг гуым-гуым кодтон, мæ алыхуызон æнкъарæнты тыххæй, мæстæй мардтæн, мæн дæр иннæты хуызæн æнæниз фæнды, алырдæм мæ балцы цæуын фæнды, цады ленк кæнын, тезгъо кæнын, мæхи ирхæвсын Чип æмæ Мэндиимæ, фæлæ цы... Фæндонтæй фылдæр цы ис?... Стæй ма ахæм æнкъарæн дæр раиртæстон мæхимæ: Цыбырдзырдæй мæ зæрдæ ахсайдта, кæд Чип, миййаг, Мэндийы бауарзта, æрмæст сæ дыууæ хибарæй уæдæ цæмæн ваййынц иумæ, Чип æмæ Мэнди. Мæ тæккæ стырдар дыууæ æрдхорды!

– О, Дарси! – йæ хъæбысы мæ æрбакодта Бэт-

си. Куыд тынг зын у, уый куы æмбарис æппæт адæмы хуызæн нæ уæвын!

Мæ сæр батылдтон. Цыдæр æнцон мын фæци мæ зæрдæйы хъыгтæ искæмæн кæй схъæр кодтон, уый.

– Ахъуыды ма кæн дæхæдæг, Дарси, цас æмæ цас хорз миниуджытæй дæ хайджын! Дæ рæсугъд дзыккутæй, ома, нæ зæгъын, дæ æрвгъуыз цæхæрцæстытæй, кæнæ дæ дзыгъуыртæй, куыд тынг фидауыс, æвæдза, уыдæттæй. – Фæлæ мæ ныхас æндæр хъуыддагыл у: ды зоныс хъыгыл хъыг кæнын. Арæхсыс дæ зæрдæмæ арф айсын искæйы хъуыдытæ æмæ бæллицтæ, æмбарыс алкæйы зонд дæр. Æппынфæстаг, уый бæрц карз фæлварæнтæ бавзæрстай, хъомыл адæмæй алкæй бон кæй нæ бауыдзæн. Æмæ кадимæ рахызтæ адæмы рæнхъмæ.

– Æмæ мæ уæддæр уыдæттæ не ’ндавынц.

– Хуыцауæй æнæбæрæг ницы ирвæзы, Дарси! Уый Йæхæдæг ауды, йæхицæн чи ницы фæразы, уыдоныл.

– Абон бæргæ фæкуывтон, – мæ кæуын хæлæсæй загътон æз. – Ме ’мбæлтгимæ хæхтæм ацæуын мæ бон нæ уыд мæнæн æмæ Хуыцауæй куыр-дтон, цæмæй мын мæ зæрдæ басабыр кæныны нысанæн рарвита исты удмидæг цæрагой. Фæлæ дзы ницы фæдтон ахæмæй. Лæппутæн сæ хъуыддаг ацыд – фембæлд сыл сæлавыртæ. Æз та хъуынджын къуыдыркалм дæр нæ фæдтон.

– Хуыцау ницы дзуапп радта дæ куывдæн нæ? – мæ цæстысыгæй уымæл дзыккутæ мын мæ цæсгомæй фæстæрдæм асæрфта Бэтси.

Æз мæ сæр дыууæрдæм батылдтон, ома, мæ куывд Хуыцаумæ нæ фехъуысти, зæгъгæ.

– Чи зоны... чи зоны, æнхæлмæ кæсы...

– Æнхæлмæ? Уæд цæмæ?

Чи зоны, æппындæр æнхæл кæй нæ дæ, ахæм дзуапп дын радтынмæ. Сæрмагондæй дæхицæн, бынтон æнахуыр дзуапп.

Бэтси зæрдæхæлар худт бакодта æмæ мын мæ къух йæхи къухтæй нылхъывта:

– Рох дæ ма уæд. Сæрмагондæй дæхицæн æнахуыр дзуапп.

Уый фæстæ бонтæ уыдысты тынг æнæвдæлон. Лагеры цард мæ афтæ апп-уппы система æмæ мæ рох дæр ма фæци уыцы æрхæндæг райсом, ме 'мбæлттимæ хæхтæм кæй нæ ацыдтæн, уый.

Джош йæхи цæттæ кæнын байдыдта ленк кæныны ерыстæм. Моника мæн æмæ Мэндийы ахуыдта йæ уарзон волейболы командæйы хъазтæм бакæсынмæ. Мах сарæзтам голджыты мидæг згъорыны ерыстæ, стæй чи цас фылдæр харбыз бахæрдзæн, ууыл. Æз та мæ лагеры алфамблай тезгъо кодтон мæ хæлæрттимæ, ленк кодтон доны бын аквалангимæ, стæй бæхтæ уынынмæ дæр ауадтæн. Æмæ науæд изæр-райсом сауджыны аргуыдмæ кæй хъуыстам, уый та цæй аргъ уыд!

Сауджын Роб фæстаг аргъуыды рæстæг æрмæстдæр куывта. Уымæн æмæ зыдта, ныртæккæ нæ кæй не 'вдæлы дæргъвæтин ныхасмæ, нæхи иудадзыг æппæрстам цады ахъазынмæ, кæнæ судзгæ хурмæ аразгъор-базгъор кæнынмæ. Фæлæ

дын иу изар Робы аргъуыд маэ зæрдæмаэ афтæ тынг ныххызт, æмаэ маэ рацауынд дæр нал фæндыд.

Сауджын Роб лæууыд нæ цуры, йæ иу къухæй Бибилиыйыл хæцгæ, æмаэ нынд дзырдта Хуыцаумаэ кæй хъуысынц нæ куывтытæ. Фæлаэ Хуыцау куы сæххæст кæны адæмы курдиат, куы та – нæ. Хатгай йæ дзуаппмаэ бахъæуы бирæ æнхъæлмаэ кæсын, цалынмаэ сфæнд кæны дзуапп дæттын афон у, уый, уæдмаэ. Хатгай та æвæстиатæй радты дзуапп нæ куывдæн, нæ курдиатæн, фæлаэ мах куыд фæфæнды, афтæ нæ.

Æз бадтæн æмаэ маэ къухы ныхтæм зылдтæн, афтæмаэ сауджынмаэ лæмбынаг хъуыстон. Æмаэ хъуыды кодтон, цымаэ Хуыцаумаэ маэ куывд куыд фæкасти. Ме 'мбæлттæ хæхтæм куы абалц кодтой, уыцы райсом. Нæ фæрох кодта цымаэ маэ курдиат?

Æвæццагæн загъта, маэ курдиат бынтон æдылы хъуыддаг у, ницæййаг æмаэ йæ ницæмаэ дарын хъæуы. Ома, кæд, миййаг, Хуыцауы фæндыд, æз куы фæхъомылдæр уайын, куы фæзондджындæр, æмаэ Йæм уæд куы бакувин? Нæ, æвæццагæн, ницæййаг лыстæг хъуыддагты тыххæй не 'мбæлы Хуыцаумаэ кувын.

Сауджын Роб сæхгæдта йæ Библи, æмаэ скувта, стæй нынд хæрзæхсæв загъта. Æз маэ кофтæ маэ уæхсджытыл æрбакодтон æмаэ сындæггай араст дæн маэ мад, маэ фыдимæ нæ фæлладуадзæн хæдзармаэ, арвы риуыл тæмæнтæ калгæ стъалыты уындай не 'фсæдгæйæ.

Уæдæй арæхдæр стъалыджын арв уымæй размæ никуыма федтон. Уый бæрц стъалытæ дзы æртывта æмæ арвы риу алыхуыз тæмæнтæ калдта.

„Дæ рафæлдыст уæларвмæ куы фæкæсын... мæймæ æмæ стъалытæм...“ – мæ зæрдыл æрбалæууыд, Моникайы Библийы кæй бакастæн къуырийы размæ, уыцы рæнхъ. – Ды ахæм æнæбын Хуыцау Дæ, кæмдæриддæр Чи ваййы! Уæд куыд хъуамæ ссарай рæстæг мæнæн дзуаппытæ дæттынæн? Æвæццæгæн мæ лыстæг хабæртты тыххæй Дæу тыхсын ницæмæн хъæуы. Ныр Дæм кувдзынæн ахсджиаг хъуыддæгты тыххæй. Стæй мын æндæр гæнæн куынае уал уа, æрмæст уæд“.

Афтæ ахъуыды кæнгæйæ, мæ зæрдæ æрхæндæг кæнын райдыдта, цыма мæ исты фесæфт, исты мæ ахауд, афтæ.

Моникае сугтæ уыгъта мах хæдзары чъылдымæ æмæ сæ æдте стыр артмæ æппæрста. Ацы изæр нæ зæрды æрæфтыд æхсæвæр зынгтыл сфыцын. Махимæ уыди Мэнди дæр.

Æмæ куыддæр арт схæцыд, афтæ йæ алфамблей нæхицæн æрытыдтам сæрдыгон хъæццултæ, чи та æндæр исты æмбæрзæн æмæ сыл нæхи æруагътам. Моникае цыргъ кодта къæцæлтæ, мах та Мэндиимæ гом кодтам гыццыл къоппытæ адджинагтимæ, къусæй та истам дзидзайы кæрстытæ æмæ сæ къæцæлтыл æртъыстытæ кодтам. Афтæмæй сæ артмæ дардтам. Моникае уал фыццаг физонаджы кæрстытæ раласта йæ къæцæлæй æмæ сæ мондагæн хордта. Æхсызгон мын уыд, йæ изæр æй махимæ æрвитын кæй бафæндыд, уый.

Арты æвзæгтæй мæ цæсгом рухс кодта. Ардæм мæм хъуысти хæфсыты уасын æрхæй, стæй мæ мады зарын нæ фысымуатæй. Уый диссаджы цавæрдæр æхсæв уыд.

Моникæ ма ноджыдæр иу къæцæлыл æрсагъта кæрстытæ æмæ та сæ арты бавæрдта. Уыцы сахат йæ хæдчылдыммæ цыдæр базмæлыд. Æз æдзызнаг ныккастæн арты фалæ талынгмæ æмæ уынын, цыдæр æнахуыр стыр сау æндæрг змæлы. Мæ къæцæл æруагътон дæлæмæ æмæ мæ цæстытæ мæ къухæй амбæрстон, фæздæгæй тыхсгæйæ. Моникæйы чылдыммæ цыма стыр сау куыдз лæууыд, афтæ мæм фæкаст.

Моникæ йæ физонаг дарддæр арауы, мæ мад хæдзары кæй зарыд, уыцы зарæг заргæ. Дынджыр æндæрг та ногæй базмæлыд æмæ дын æваст къæхтыл куы слæууид. „Куыйтæ афтæ нæ фæкæнынц!“ – мæ сæры фæмидæг ахæм хъуыды. Æмæ æрмæстдæр уæд бамбæрстон, уый куыдз нæ уыд, фæлæ арс!

Цыбырдзырдæй цалдæр сантиметры æддæдæр мæ хойæ!

– Моникæ, ма фезмæл, дæ хорзæхæй! – бадзырдтон æм мынаг хъæлæсæй, фыртарстæй мæ зыр-зыр цæугæ.

Мæ хо мæм æнахуыр цæстæй æрбакаст. Мэнди ног къопп нал байгом кодта, фæтарсти.

– Моникæ! Дæ чылдыммæ арс!

– Дарси! – Фæмæсты Моникæ. – Кæд ныууадздына де ’дылы хъазæн ныхæстæ?

Мэнди ма архайдта уыцы талынджы бæл-

вырддæр раиртасыныл, Моникайы чбылдыммæ цы ис, уый.

Арс ма йæ фæстæгтыл ноджы схæцыд йæхиуыл.

– Моника! Мæнмæ хъус! Æнæгæдыйæ арс у, стай дæ тæккæ цур! – ацамыдтон æз мæ цæстай.

Æппынфæстаг мæ хо бамбæрста, кай нæ хъазын. Йæ къухай ахауд йæ физонаджы къæцæл дæр, сыстад йæ бынатæй æмæ арсимæ ныхайныхмæ фесты.

– Уоу! – зæгъгæ ма фæкодта фыртæссæй, фæлæ йæхиуыл фæхæцыд, нал ныхъхъæр кодта æмæ та ногай æрбадти къодахыл. – Æцæг арс куы у уый!

– Ма фезмæл, ма фезмæл! – зæгъгæ, йын лæгъстæ кæнын байдыдтон.

Мэнди мæм хъуызгæ йæхи æрбаласта.

– Уæдæ цы кæнæм ныр?

Арс та уыцы сахат Моникайы дарæстæм смысмта. Ныр артмæ хæстæг куы балæууыд, уæд нæм æгасæй дæр разынд, куыд дынджыр сырдуыд, уый. Йæ тар царм æрттывта арты æвзæгты рухсмæ, йæ дзæмбытæ дæр æвдыста адзæррæст кæнынæввонг.

Моникайæ мæнырдæм куы ’рбаздæхт, уæд чызг къодахы фæстæ амбæхст. Мэнди та мæ хæдтулгæйыл баныхæста йæхи.

– Ныр цы кæнæм? – фæтарсти, магуырæг.

– Дæ бынатæй ма фезмæл, – бадзырдтон æм аивæй. – Мæнмæ гæсгæ йæм хæрын цæуы, æндæр ницы.

Дынджыр сырду æрзылд арты алыварс æмæ

смыста мæ хæдтулгæйы цæлхытæм дæр. Стæй æрæхснырста æмæ та басмыста мæ къæхты æмбæрзæнмæ дæр. Мæ къухтæ æмбæрзæны бын атыстон, хæринаджы тæфмæ мæм куы февнала, зæгъгæ. Зын баууæндæн уыд ахæм æнахуыр хабарыл, мæ къæхты тæккæ цур æцæг хъæддаг арс! Фыртарстæй узал хид ракодтон, мæ зыр-зыр цыд. Æмæ афтæ ныхъхъус дæн æмæ улафгæ дæр нал кодтон. Паралич мæ куы ныццафта, уæдæй фæстæмæ ахæм уавæры никуыма уыдтæн, æмæ улафгæ дæр мауал кæнон.

Арс мæ хæдтулгæйы алфамблай куы зылди, уæд Мэнди фырадæргæй асхъиудта æмæ цыдæр дурыл фæкалд, йæхи баппæрста Моникамæ, бæласы фæстæ чи бамбæхст, уымæ.

Æрмæстдæр æз, æвæгæсæг, æнæхъару рынчын чызг аздадтæн зыбыты иунагæй нæргæ дынджыр сырды цур. Мæ бынатæй фезмæлын мæ бон нал баци. Мæ уæрдоны раззаг цæлхыты бынмæ стыр дуртæ фæци.

Æмæ мæ хъуыдыйы уæд æрцыд, мæ къухы цалдæр физонæджы къæцæлы. Цæй æмæ сæ иуварс аппаратон æмæ кæд уыдонырдæм аздæхид арс.

Æмæ дын æцæгдæр йæ дынджыр корто сæр куы азилид, зæхмæ кæй фехстон, уыцы хæринагты 'рдæм.

Уыцы рæстæджы мæ мад хæдзары дуарæй ракаст.

– Цы хабар у? – ныхъхъæр кодта æваст.

Уый адыл арс фæтарст. Ныббогъ ласта, агæпп кодта артæй иуварс æмæ æрбасатар талынджы.

Райхъуысти ма йæ сыф-сыф, куыд згъордта, уый. Мæ ныййарджытæ сыхæгтæм фæдзырдтой. Сæ дуæрттæ ныггуыппытæ кодтой, прожектор ныррухс кодта хъæд, чидæр ма сиренæ дæр разылдта. Лагерь æмхуызонæй æмызмæлд сси.

– Миссис де Ангелис, ды æнæфыдбылызæй баззадтæ? – айхъуыстон Бэтсийы хъæлæс.

– Дарси, цы ’рцыд, цы хабар у? – афарста Чип.

– О! Дарси лæгау хъæбатыр разынди! – бæстæ йæ сæрыл систа Мэнди.

Иууылдæр æрбамбырд сты арты алфамблай æмæ мæнмæ ныккомкоммæ сты.

– Æз... мæнмæ гæсгæ мæнæн фæахъаз, фезмæлæн мын кæй нæ уыд, уый. Арс мæ цыма уынгæ дæр нæ фæкодта, – ныфсджынæй дзырдтон мæ хабар.

– Уæдæ тæрсгæ дæр нæ фæкодтай, зæгъыс? – сфарста Эйприл, йæ цастытæ ныддынджыр кæнгæйæ.

Æз ницæуыл ахъуыды кодтон, фæлæ загътон:

– Нæ, нæ фæтарстæн. Фæлæ суры хуызæн фæдæн. Ахъуыды ма кæн дæхæдæг: арсимæ, æцæг хъæддаг стыр арсимæ ныхай-ныхмæ фæуын! Æмбисондæн куы баззад арсимæ кæрдо цæгъдын!

Нæ тарст куы ссыд, уæд нæм хабар зынын байдыдта цыдæр хииргъæвсæн хъазты хуызæн.

– Уæдæ цæй зонджын æрхъуыды у, арсы дæхицæй æндæрырдæм аздахын, хæринаг ын иуварс аппаратæйæ! – сдис кодта Моника. – Мæ фарсмæ æнæхъæн хызыны дзаг хæринагтæ æмæ сæ æз та

арсәй арфдәр бамбәхсыны фәнд скодтон, – йәхиуыл дис кодта мә хо.

– Әнәмәнг, сымах Мәндиимә „фесгуыхты-стут“! – бафиппайдта мә мад. Фәйнәрдәм фәлыгъдыстут, мә мәгуыр чызджы та мын арсимә ныууагътат...

– Ма сын уайдзәф кән, мамочкә! Мән уырныдта арс мын кәй ницы ракәндзән, уый. Стәй кәмәндәр йә сәры цәф куыд фәрәстмә, афтә мәнән дәр мә паралич фәпайда ацы хабары, мә хәдтулгәйы сагъды хуызәнәй баззадтән.

– Раст зәгъыс, цы, цы, фәлә әнәфезмәлгәйә бадын фәразыс, – бафиппайдта Моникә.

– Цавәр арс уыд, Дарси, уый цавәр? – фәрсы Чип.

Әмә афтә иугай, дыгай фарстой куыд уыд әмә цы уыд, стәй кәддәр здәхын байдыдтой сә бынәттәм. Бәтси цыди мә фарсмә әмә мын ме ’уәхсджытән хәәбыстә кодта. Стәй мын йә рус мә русыл авәрдта әмә мә афарста:

– Цәй куыд?

– Цы, ома? „цәй куыд“? – нә дә бамбәрстон.

– Дә зәрды цы ис ныр дә куывдән дзуаппыты тыххәй?

Мә бынаты сагъдауәй аздадтән.

– Ды раст загътай! Тынг раст! Нәдәр гәләбу уыд, нәдәр хъуынджын къуыдыркалм. Хуыцау мәм әрбарвыста арсы!

– Гъе афтә уәдә, хатгай Хуыцау бынтон әнахуыр хуызы дәр дзуапп радты кувәгән, – бафиппайдта Бәтси.

Мæ мад мæ хуыссæны куы æрхуыссын кодта, уæд бирæ рæстаг мæ цæст не 'рцъынд кодтон, фæлæ æдзынæг кастæн мæйрухсмæ, рудзынгæй мæм чи зынд, уымæ.

Мæ хъуыдытæ афтæ фæдзæгъæл сты, æмæ мæ хуыссæг фæхауд. Фæлæ уый айдагъ арсы тыххæй нæ уыд. Иуыл хъуыды кодтон Бэтсийы ныхасыл. Хуыцау мын æнæнхъæлæджы ахæм æнахуыр нысанæй бамбарын кодта дзуапп мæ куывдæн æмæ мæ сæр сызмæлыд фырдисæй.

Куыд раиртæстон, афтæмæй Хуыцау нæ кæсы, курдиат ницæййаг чысыл хъуыддаджы фæдыл у, æви æдылы хабары фæдыл. Уый хынцы алы курдиат дæр. Сауджын Роб раст уыд – Хуыцау хатгай тагъд нæ бакæны дзуапп радтыныл, цæмæй уый фæстæ нæ куывдæн æнæнхъæлæджы скæна, куыд Æм æнхъæлмæ кæсæм, ахæм нæ, фæлæ бынтон æндæрхуызон аргъ.

Æмæ ма мæ ноджы цы бафтыдта сагъæсы. Кæд æмæ Хуыцау афтæ лæмбынæг кæсы мæнæ мæ курдиаты хуызæн ницæййаг хабæрттæм, уæд уагæры царды ахсджиаг курдиæттæм та цавæр цæстæй кæсы? Зæгъæм, мæ инвалиды хæдтулгæйы тыххæй кæй кувын, уымæ, кæнæ хæххон мæсчъы доны бæгъæввадæй ауайынмæ бæллыны куывдмæ?

Стыр Хуыцау! Ацы изæр æнахуыр диссаг фенын кодтай махæн! Ды мæнæн фенын кодтай, æнхъæлмæ цæмæ кастæн, уымæй бирæ фылдæр, бирæ стырдæр хъуыддаг! Æмæ, чи зоны, адæм сеппæты хуызæн кæй нæ дæн, уый афтæ æбуалгъ

дәр кәд нәу? Фәлә сахъат уәвгәйә, мә уавәр куыд хъуамә цауа мә зәрдмә, куыд хъуамә уарзон сахъат уәвын? Нә зоньн, мә бон бауыдзән цымә? Сахуыр ма мә кән, дә хорзәхәй!

Мәй мигъы аууон фәци. Аз нә зыдтон, Хуыцау мын цавәр дзуапп радтдзән, уый. Фәлә зыдтон: дзуапп мын радтдзән. Стәй әмбаргә дәр кодтон мәхинымәр, мәнән цы дзуапп радта, уый кәй уыдзән бынтон әнахуыр, әнхәл кәй нә дән, ахәм хицәнхуызон диссadjы дзуапп.

9

Бинонтæ аходæн бахордтой райсомæй раджы. Æз цæмæндæр уæд сæххормаг дæн рагацау æмæ æхсызгонæй февнæлдтон вафлитæ хæрынмæ, æйчытæ æмæ картофы жаркой цæхдонимæ. Мæ дзых йæ тæккæ дзагæй дзуапп радтын мæ бон нæ уыд, афтæмæй мæм иугай-дыгай адæм цыдысты арсы хабар фæрсынмæ.

– Волейболаёй хъазынмæ цæттæ дæ? – афарста мæ Мэнди, мæ фынджы уæлхъус æд пурти æрбалæугæйæ.

– О... мæнаёй ма рох дæр фæци волейбол, – сдзырдтон Мэндимæ, мæ былтæ салфеткæйæ сæрфгæ. – Æмæ не ’мбæлттæ фæдих сты командæтыл?

– Нырма нæма. Фæлæ уал мах равзæрстам капитантæ.

– Æмæ кæй равзæрстат? – афарстон æй уыцы фæдыл, мæ дзыккутæ мæ ныхæй фæстæрдæм асæрфгæйæ æмæ фынгæй мæ уæрдон атулгæйæ.

– Чипы равзæрстам „бурундукты“ командæйæн, – загъта мын Мэнди, пурти йæ иу къухæй

иннама аппаратгайа. – Дарсийы та... „арсыты“ командайан.

– Хынджылаг каныс, ави?

– Аппындар на! Да зардама на цауы? – бахудти чызг. – Неппат дар иума арамбырд стам, аходан куыддар фахицан, афта ама схьалас кодтам.

– Дарси! Куыд ахсызгон мын у да равзарст! – бацин кодта ма мад, йа кьофи цымгайа.

– Ама ма хьазтма бакасдзыстут? – афарстон на бинонты. Джош былысчылай йа сарбатылдта, ома, на йа фанды, загьга.

– Худинаг дын фауад, Джош! Ау аз куына фазиваг кодтон да хьазтма бакасын ама дыл батыхсын, уад дауан цаггом най!

На фыд ам бакаст ама загьта:

– Дарси раст загьы.

– О, ма хорз! – сразу Джош.

Цалдар минуты фаэта Мэндиима мах бахэцца стам волейболай хьазан фазма. Фала, хыз, загьан ис, аناهъан уыд, стай куыд амбэлы, афта ивэзт.

Аз уал бахстон пурти, ма хьару авзарыны охыл. Бэτσι лаууыди хьазан фэзы фаллаг карон, урс порошокай иварганан хахх бэрэг канынан. Уалынма райхьуыст ахсидт, ама хьазджыта амбырд канын байдыдтой фэзуатма.

Афон уыд командэты уангта дар сбэрэг канынан.

– Фарн уам бадзуред, Чип ама Дарси! – Уа хьуыддагта равдз сты? – бакасти сам Бэτσι. –

Уæдæ цæйут æмæ сбæлвырд кæнæм командæты.

Хицæн командæтыл уайтагъддæр фæдих сты. Чип бацархайдта хуыздæр хъазджыты йæхирдыгæй фæкæныныл, уый хыгъд мæнæн дæр бантысти нæ командæмæ Полы æрбасайын, сеппæт дæр æнæмбал тыхджын кæй хуыдтой хызы цур лæууæгæй, уый. Йæ бакомкоммæ лæууыди Эми. Командæтæ фестæм æвзæрст, суанг ма фæсауæрц хъазджытæ дæр снысан кодтам, искæйы, миййаг, баивын куы бахъæуа хъазгæ-хъазын, уæдмæ: уыдонæй иу уыд Роситæ, не 'хсæн ног чызг æмæ Эйприл, хатгай-иу арæхсджын æхст бæргæ фæкодта пурти, фæлæ хъазæгæй та – лæмæгъ.

Æз куыддæр къæмдзæстыгæй баззадтæн, уыцы дыууæ чызджы командæйы сæйраг уæнгтыл нымæд кæй не 'рцыдысты, уый тыххæй. Чи чи, фæлæ æз хорз æмбæрстон, куыд хъыг сын уыдзæн, уый.

– Эйприл! Дæ фындз цы 'руагътай, уæддæр махймæ нæ дæ?! – ныхъхъæр æм кодтон æз.

– Райдыдтам! – расидти Бэтси. – Дарси! Дæумæ кæсæм! Райдай! Цæттæ нæ дæ?

– Куынна! – дзуапп радтон æз.

Мæ мад, мæ фыд, Моника æмæ Джош мын нымдзæгъд кодтой æппæт иннæтимæ, фæрсырдыгæй трибунаы чи бадти, уыдонимæ æмхуызонæй.

Хыгъд байгом кодтам мах фондз очкойы фылдæрæй, стæй нæ ахаудта иу пурти, Чипы пайдайæн, фæлæ капитан „бурундуктæн“ фæстæмæ раздæхта сæ уæлахиздзинад. Дыууæ очкойы фæстæ та пурти фæстæмæ махмæ æрбахауд, æмæ Эйприл уæд рахызти хъазæн фæзмæ. Пурти дард

бæргæ фехста, фæлæ хызыл æндзæвгæйæ, æрхаудта „бурундуқты“ размæ.

– Иттæг хорз! – ныхъхъæр кодтон æз.

Эйприл æнхъæлмæ касти адæмы къухæмдзæгъд ныннарæрынмæ, сæрбæрзондæй трибунаытыл йæ цæст ахæсгæйæ.

Командайы æнамондæн йæ дыккаг æхст уыйас рæстмæ нал фæци, æмæ „бурундуктæ“ фæпайда кодтой фадатæй, мах разæй фесты æртæ очкойы фылдæрæй. Нæ командæ та ногæй аивтытæ кодта кæйдæрты бынæттæ æмæ ныр Эйприлы бынат æрхаудта мæ цурмæ.

Уый адыл мæ бон æрхъуыды кæнын нæ уыд, уый фæстæ цы ’рцыди уыдæттæ. Мæ зæрдыл ма лæууыд æрмæстдæр уый æмæ пурти æрбатахти махырдем. Куыддæр æй ауыдтон, афтæ мæ дзыхыдзаг ныхъхъæр кодтон Эйприлмæ. Чызг ма бæргæ баппæрста пуртийы размæ йæхи. Æмæ бамбæрстон тъæпп... мæ хæдтулгæ, чысыл ма бахъæуа, фæфæлдæха. Эйприл та зæххы туллæджджытæ кодта йæ рыстытæй.

– О, дæ-дæ-дæй! Асастон æй... Асастон æй! – йæ хъæр цыд Эйприлæн. Йæ хуыз фæцыд.

Бэтси ныхсидт кодта æмæ лæппутæ рамбырдсты йæ алыварс, цæмæй Эйприлæн æвæстиатæй феххуыс кæной йæ ныййарджытæ. Æз дæр сурау фæдæн. Уый цытæ бакуыстон?

Эйприл ныхъхъæрзыдта, йæ фыд æм куы æркаст æмæ йæ куы рафарста, цы дзы риссы, уымæй, уæд. Эйприл амьдта йæ фатхъулмæ, уайтагъд ын чи арæссыд, уымæ.

– Уыцы æнæхаиры хæдтулгæйыл фæкалдтæн, мæ размæ куы ратылд, уæд...

– Мæхицæн бынат нал ардтон, чызджы ны-хæстæ фехъусгæйæ. Мæ дзыхæй дзырд нал хауд, стæй уæвгæ дзургæ дæр цы кодтаин?

– Нæ, нæ, Дарси, ма мæм фæхæрам у! Дæу ах-хосæй дзы ницы ис, æппындæр ницы, – хъæрзгæ-хъæрзын дзырдта Эйприл. – Уый иууылдæр дæ фыдабоны хæдтулгæйы азарæй æрцыд ацы фыд-былыз.

Фæлæ уыцы „фыдабоны хæдтулгæ“ æз уыд-тæн, уый Эйприл æмбæрста, æви нæ, бæрæг нæй. Хатгай мæм-иу афтæ дæр фæкаст, цыма Эйприл уыдæттæ æмбары. Уый адыл мæ хæдтулгæйы цæлхыты телтæ равæр-бавæр кæнынмæ фæдæн, фæстæмæ цæмæй раздæхон, уый тыххæй.

– Ма фезмæл, Дарси! – фæхъæр кодта Эйп-рил. Науæд ма ме ’ннæ къахыл дæр атулдзынæ.

– Æз дæ не скъуырдатон, Эйприл! Дæхæдаг фæкалдтæ мæ хæдтулгæйыл!

– Банцай, Дарси! – бауайдзæф мын кодта мæ фыд.

– О, æмæ уæдæ...

– Иу „омæ“ дæр нæ!

– Куыд, уæдæ, мистер де Ангелис, мæ къах æцæгдæр фæсаст? – фæрсы Эйприл.

Уыцы сахат хъазæн фæзы фæзындысты Эйп-рилы ныййарджытæ. Мæ фыдимæ иумæ уыдон зæххæй систой Эйприлы æмæ йæ ахастой дохты-ры уатмæ.

Æз бæргæ зыдтон, æвзæрæй ницы ракодтон,

уый, фәлә мын уымәй әнцондәр нә фәци. Әз махәдәг әмә мә хәдтулгә уыдыстәм мингай цәстыты цур, уыдтой, цы әмә куыд әрцыд, уый.

Бәтси хъазджыты арвыста фәзәй әмә мәм әрбацыд. Әрбахъәбыс мын кодта ме 'уәхсджытән:

– Ма хъыг кән, цы 'рцыд, ууыл, кәд дә хәдтулгәйы азарәй әрцыд, уәддәр. Басабыр у. Ныр дәр дын ницуал у, нә?

Әз әм мә сәрәй акуывтон, фенцондәр мын, зәггә, фәлә бынтон афтә нә уыд.

– Дә зәрдәмә мацы хәсс! – загыта Бәтси, мә уәхсджытә мын сәрфгәйә. – Мәнмә гәсгә, Эйприл афонмә дәр әрдзәбәх. Ныртәккә йәм бауайдзынән фенынмә.

Бәтси арасти, фәлә әваст фәләууыд әмә фәстәмә ракаст:

– Стәй дә рох ма уәд: цыдәриддәр әрцәуы, уый хуыздәрән, фәпайда вәййы, Дарси! Кәсдзынә, кәд хуыздәрмә нә рауайа ацы хабар дәр!

Әз та фәстәмә мәхи хәрыныл фәдән, мән аххосәй чызджы къах фәсаст, зәггә, әмә дын мәнә уынын: хъазән фәзы фаллаг фарс дыууә гәләбуйы спәр-пәр кодтой. Иуцасдәр азилдух кодтой, акафыдысты, стәй апәр-пәр кодтой сәхи хъуыддәгтәм. Уый мәнән әмбарынгәнән нысан уыд.

Әркәсгәйә та, цы 'рцыд, уый фыдбылызыл банымайән нәй. Бомбә никаәуыл срәмыгъта, хъарагъултәм фәдисы дзурын нә бахъуыд. Эйприл цәрдзән. Уәдә мәхиуыл дәр мә зәрдә дар-

ын, цардзынæн. Цард йæ кæнон кæны. Уымæ гæсгæ хъыгагæй ницы ис. Хуыддæгтæ сæхæдæг сæхи амондзысты. Афтæтæ хъуыдыгæнгæйæ, мæхинымæр мæхицæн арфæ ракодтон, æнæгæды, раст хъуыды кæнын кæй базыдтон, уый тыххæй.

Уалынмæ мæм фæзынд Моникæ:

– Цæй ныр куыд, нæ чысыл нана! Ахсты бахаудтæ, нæ? – загъта уый.

Æз ауыдтон, Бэтси дохтыры уаты дуарыл куыд бахызт, уый.

– Чи зоны, мæ хо, æмæ ахсты дæр бахаудтæн! – дзуапп радтон æз. – Фæлæ, чи зоны, æмæ нæ.

10

Хæрæндонмæ куы фæцæйхæццæ кодтон, аходæнмæ, уæд уым бандоныл бадгæ ауыдтон Эйприлы, йæ къах гипсы баст, афтæмæй, цæугæ та кодта лæдзæджы æнцæйтты. Йæ фадхъулы нуæрттæ фæивæзтысты æмæ йын дохтыр бафæдзæхста, йæ къах, гæнæн æмæ амалæй, фæллайын нæ уадзын, фылдæр бадгæ кæнын. Чызгæн æнцон нæ уыд йæхиуыл хæцын, адæм кæмдæриддæр змæлыд, алырдæм дæр æй цæуын фæндыд, йæхи æппæрста кæдæмдæриддæр.

Æз йæ цурмæ батардтон мæ хæдтулгæ:

– Куыд дæ, мæ хæлар?

Йæ мад æмæ йæ фыд мын сæ сæртæй салам радтой æмæ сæ мидбыл бахудтысты, фæлæ сæ сæ цæстæнгасæй бамбæрстон, Эйприл йæ фыдбылыз иуыл мæн аххос кæй кæны, уый. Хæрæндоны æрбадтыстæм иу фынгыл.

Эйприл йæ къухы ратил-батил кодта вилкæ.

– Мæ зæрдæ дарын, нæ фыдбылызтæ кæй аивгъуыдтой, ницуал тас нын у ныр.

– Æз та мæхи хъыгæй марын! – Сæрмагондæй

мæ хъæлæсы уагæй дæр ма бамбарын кодтон „хъыгæй мæхи марын“, уый.

Эйприл йæ рæмбыны къæдзæй æрæнцой кодта фынджы уæлæ æмæ æдзынаг каст йæ тæбæггъмæ. Йæ мад та уæд афтæ:

– Мах æнæ æмбаргæ не стæм, дæ хæдтулгæ фæндагæй иуварс ратулын нæ сарæхстæ, уый.

Æз мæсты кæнын райдыдтон æмæ рахъавыдтæн бамбарын кæнынмæ, ома, æрмæст хъæр ныккодтон Эйприлмæ, пурти нæм æрбатахы, зæггæ, æндæр дзы мæ хæдтулгæ ницы аххосджын у, мæ бынатæй нæ фезмæлыдтæн.

Эйприл та йæхæдæг нæ фезмæлыд, куыд хъæуы, афтæ æмæ нал фæцарæхст рæстырдæм.

Ныр уæхæдæг уынут. Нæ дыууæ дæр сахъæттæ, – сдзырдон ма худгæ. – Фæлæ куы загътон, тынг хъыг мын у, цы фыдбылыз æрцыд, уый.

Эйприл куыддæр фæфæлмæндæр мæ лаггъз ныхæсты, мæ хатыры фæстæ.

Фæуæд афтæ дæр, дзæбæхæй чи фæхицæн уа, уыцы хъуыддаг хорзыл нымай! Уанæбæрæджы диссагæй ницы æрцыд. Æрмæст мын тынг зын у, „Вестерны æхсæвты“ хъæзтыты мæ бон архайын кæй нал бауыдзæн, уый.

Фæлладуадзæг адæм ацы изæр иууылдæр хъавыдысты карнавалы архайынмæ, „хъæддаг Ныгуылæны“ цæрджыты дарæсты сæхи саразгæйæ. Сауджын Роб та хъуамæ уыдаид нæ рæстзæрдæдæр аргъæнаг, æппæты æнахуырдæр дарæсджын архайджытæн хæрзиуджæн снысан кæныны тыххæй. Уыдæттæ мæнай бынтондæр æрбайрох сты.

– Мæ фæндæй, абон мах нæ дыууæ хъуамæ хъазты бацауæм „сахъатджынты дуэт“, загъгæ, ахæм хуызы, кæнæ та æндæр исты мадзал æрхъуыды кæнæм, нæхи нæ искуыд равдисын хъæуы, – хъазæн ныхасæй бамбарын кодтон мæ фæнд.

Фæлæ Эйприлы куыд бамбæрстон йæ цæстæнгасмæ гæсгæ, афтæмæй мæ хъазæн ныхасæн аргъ не скодта. Чи зоны, хъыг дæр æм фæкасти, алчи дæр æмбары, куыд зын ваййы исты хъуаг уæвын. Чи зоны æмæ йын тынг зын у, мæ хуызæн æй сахъатыл куы нымайой, уæд.

Хæрзбон загътон Эйприлæн æмæ араст дæн Бэтсимæ, сæ аходæны хæрд иннæ фæсивæдимæ кæронмæ фæцайхæццæ кодта, афтæ. Сеппæт дæр хъæлдзæгхуызæй, райдзастæй дзырдтой, „Вестерны æхсæвы“ карнавалмæ чи цы дзаумæттæ самал кæндзæн, уый тыххæй. Джереды фæндыд ковбойы дарæсы рацауын. Цалдæр лæппуйы хъавыдысты виски уæйгæнджыты фæлгонцы фæзынын. Эми бабæллыд Анни Оуклейы дарæс скæнын, Чип æмæ йæ хæлæртты зæрдæтæ та бахъазыдысты шерифы æмæ йæ хъахъхъæнджыты фæлгонцмæ.

Æз бафиппайдтон, испайнаг чызг Роситæ йæхицæн нъхъхъус, мæнæ мæн хуызæн. Бадти æмæ хъуыста цæттæ ныхæстæм.

Бэтси иуварс авæрдта йæ поднос æмæ сыстад:

– Хъусут ма, чызджытæ æмæ лæппутæ, тынг бæллиццаг сты уæ фæндтæ бæгуыдæр. Фæлæ уæ рох ма уæд: мах хъуамæ уæм иу командæ, иу хæдзары кæй цæрæм, уымæ гæсгæ. Уый тыххæй

та нæ иумæйаг спектаклы алчи дæр хъуамæ хъаза йæхи роль.

– Уый фадат махæн нæй! – фæцæхгæр Чип.

– Мæнмæ та афтæ нæ кæсы, – загъта Бэтси. – Уымæн æмæ ма дын уый феххуыс уыдзæн командæйыл æнæхъæнæй ахъуыды кæнынæн.

Цалдæр лæппуйæ арф ныуулаæфыдысты, подноста сæ бынæттæм хæсгæйæ. Цалдæр минутмæ ма аздадыстæм æдæппæт цыппарæй: Бэтси, Роситæ, Мэнди æмæ æз.

– Гъей, чызджытæ, цы фæндтæ, цы хъуыдытæ ис сымахмæ та? – сфарста Бэтси, фынгыл йæ рæмбыны къæдзæй æрæнцой кæнгæйæ.

– Мæнмæ гæсгæ шерифы кой чи скодта, уыдоны хъуыды æппæтæй хуыздæр у, – загъта Мэнди. – Уымæн æмæ уæд искуы-иутæй фæстæмæ неппæтæн дæр фадат ис спектаклы хъазынæн.

– Искуы-иутæй фæстæмæ – уый нырма неппæт не стæм. Мах та хъæуы, цæмæй архайæм неппæт дæр æмхуызонæй, – загъта Бэтси. Стæй бакаст Роситæмæ, йæ поднос куыддæр йæ бынаты бавæрдта, афтæ. – Уæдæ Эйприлы дæр ма ферох кæнут.

– Æмæ Эйприл цы? – афарстон æз.

– Эйприлæн йæхимæ гæсгæ йæ бон нæ бауыздæн ацы изæры хъазты архайын, ома, йæ фадхъулы тыххæй, – бамбарын кодта Бэтси.

– Цас диссаг у, йæ нуæрттæ фæивæзты, уый! Дæлæмæ дæр уæлæмæ дæр нуæрттæ. Саст дзы, миййаг, куы ницы ис! – загъта Мэнди. – Эйприлы фадхъулыл куы дзурæм, уæд Дарсийæ та ма

цы зæгъæм, йæ буар æнæхъæнæй дæр сахъат кæмæн у, уымæй. Афтамæй бæгуыдæр нæ хъавы абоны карнавал фæцух кæнын. Раст нæ зæгъын, Дарси?

Йæ дзырд ын Бэтси айста:

– Гъе, гъе, Дарси! Уымæ гæсгæ дæуæн кæмæй-фæнды дæр æнцондæр баныхас кæнæн у Эйприлимæ. Феххуыс ын кæн бæгуы, баразæнгард æй кæн хъазтмæ.

– Æз? Эйприлы? Æрмæст мæ иунаг ныхасæй дæр фæпертт, афтæ йæм кæй бафæрæзтон, гъеныр нæ дыууæ дæр сахъатджынтæ, зæгъгæ, уый тыххæй. Мæнæй æххуысы сæр уыцы хивæнд чызджы æппындæр ницæмæн хъæуы.

– Уæдæ ма мæм уæ дыууæ дæр байхъусут. Кæцыйæ уæ цы загъдæуа, уæ иуæй уе ’ннæ зондджындæр, æмбаргæдæр, цыкурайы фæрдгуыты хуызæн чызджытæ. Æмæ хъуамæ бамбарат, уæ хæлар Эйприл уе ’ххуысхъуаг кæй у, уый. Ныртæккæ Эйприл тынг æнамонд хоны йæхи, – загъта Бэтси.

– Ома? йæ ныфс йæхицæй нæ хæссы? Уый нæ фæлæ у Мисс-Центр-Внимания, ома, æгæр уæлиæутты тæхы, æнæбазыртæй мæргътимæ тæхагау кæй фæхонынц, – бахудти Мэнди.

Æз разы уыдтæн Мэндийы ныхасыл. Эйприл цыфæнды куы уыдаид, уæддæр йæхицæй йæ ныфс чи нæ хæссы, ахæм никæддæр уыдзæн уыцы чызг! Мах хорз кæй зонæм, уый! Æмæ кæд йæ зæрдæйы уаг æрхæндæг уыд, уæддæр йæ нуæрттæ фæивæзты тыххæй никæддæр фенкъард уыдзæн. Æз тыхамæлттæй фæлвардтон мæхи

паралич уый нуэртты фæивæзтимæ абарыныл. Фæлæ уыцы дыууæ низы кæрæдзиимæ тынг дард сты. Кæд æмæ исчи искуы йæхицай йæ ныфс нæ хаста, уæд æрмæст æз.

Уыцы рæстæджы акастæн, æмæ уæртæ Эйприл æрбацауы лæдзæджы æнцой, æмæ бамбæрстон раст нæ дæн, уый.

– Цай куыд? Цавæр хъуыдытæ ма нæм ис хуыздæрæн? – бафарста Бэтси.

Мæ сæр æруагътон æмæ хъуыдытыл схæцыдтæн. Æрхъуыды нæ хъуыд исты æнахуыр мадзал, диссаджы хъазт. Ныры онг кæй никуыма федтам, ахæм сæрмагонд хабар, алкайы зæрдæ дæр кæмæ бахъаза, ахæм æнахуыр цыдæр. Æмæ дын мæ сæры куы февзæрид иу ахæм хъуыды. Мэндимæ бакастæн, мæнмæ гæсгæ уый дæр йæ мидбыл бахудти.

– Гъайдæ, чызджытæ! Цавæр хъæлдзæгдзинад? – фæрсы Бэтси.

– Мæ зæрдæ тынг нæ дарын, – загъта Мэнди, худгæбылæй. – Фæлæ зонын, Дарсийы цæстæнгас цауыл дзурæг у, уый: йæ сæры фæмидæг æмбисонды ног хъуыды.

О, æцагдæр æмбисонды хъуыды уыд, цыбырдзырдæй, ницаимæ йæ барæн уыд иннæтæй. Мæ салфеткæ фынгыл æрæппæрстон, мæ хæдтулгæ разылдтон дуарырдæм æмæ рараст дæн. Мэнди мæ фæстæ „ныббындз“.

– Кæд уæ ’ме ххуыс бахъæуа, уæд уæд мæм фæхабар кæндзытут!“ – рахъæр кодта нæ фæдыл Бэтси.

11

– Простыньтæ?

– Ис! – дзуапп радта Мэнди.

– Фынддæс метры гæртæтауæн синаг?

– Ис!

– Дзаума ауындзæн рагъæнтæ фондз? Хъæбæр гæххæтт? Ахорæнтæ æмæ кисточкæтæ? Стæй ма дæ разы фен, къулыл ауыгъдæй кæй райстай, уыцы йехс?

– Ис, ис, ис уый дæр! Сеппæт дæр сæ бынаты сты.

Мæ ныййарджыты хæдзар йæ тæккæ дзаг уыд дарæсауындзæн рагъæнтæй, гæртæтауæн синæгтæ æмæ лыстæг синæгты тыхтæттæй.

– Дæумæ гæсгæ, махæн рауайдзæн? – фæрсы ма Мэнди, тел маæ æрбаппаргæйæ.

– Уæд цауылна, – бадзырдтон æм æз. – Æмæ уал адон (ацамыдтон æм маæ къухæй утæппæт бызгъуыртæм) нырма уæддæр ницы сты, фæлæ фæстæдæр фенай!...

– Дæумæ гæсгæ фæсивæды бауырнын кæнын маæ бон нæ бауындзæн, нæ нæм байхъусдзысты,

загъыс? – ма хъуыды мын æххæстæй загъта Мэнди.

– Афтæ æнхъæлын. Уæлдайдæр Эйприл. Мэнди йæ куыстытыл фæци.

– Эйприл, загъыс? Гъм! Дæумæ гæсгæ, ахæм æнæныфс кæсы йæхимæ, Бэтси йæ куыд æнхъæл у, афтæ?

„Цы йын æмбарын, цы?“ – ахъуыды кодтон махинымæр. Нырма æвзонг саби дæн, царды фæлтæрдзинадæй, миййаг, стыр хайджын куынæ ма дæн, ацæргæ адæймаджы хуызæн. Эйприл-иу сценайæ æрмæст уæд ахызти „юпитеры,“ рухсмæ-иу куынæ уал зынди адæммæ. Гъе уый мидæг уыд йæ мидис. Фæлæ йæ ныййарджытимæ бинойнаджы хуызæн æрбада хæрыныл, хъæлдзæг лæппуты къорды разæй, уый йæм нæ уыд. Кæнæ, „Вестерны æхсæвмæ“ ма бакома, уыдæттæ Эйприлмаæ нымады дæр нæ уыдысты.

Æз арф ныуулафыдтæн æмæ загътон:

– Æз æнæмбаргæ нæ дæн, исты сахъат уæвын куыд зын у, уый. Фæлæ ма фыд куыд фæзæгъы, афтæ алкæмæ дæр ис йæхи сахъат. – Æмæ раст загъын хъæуы, уымæй уæлдай æнцондæр никæмæн у, адæм дæ сæхи æмрæнхъ, сæхи æмхуызон куы нымайой, уæд.

– Уый цытæ дзурыс? Кæмæй хъусын уыцы ныхæстæ? Æппындæр хъынцым чи нæ кæны, сахъатджыны хæдтулгæйæ æддæмæ чи нæ хизы æмæ афтæмæй дæр цардбæллон, ныфсджын чи у, уыцы Дарсийæ? – Мэнди мæм æдзынæг ныккаст.

Æз та ногæй арф ныууылафыдтæн. Мæ зына-

ргъ, ма уарзон Мэнди. Афтамәй дзы афæстаг рæстæджы куыддæр адард дæн. Фæлæ ныртæккæ, йемæ иумæ иу уаты бадгæйæ ацы хæдзары, æнусон бæлæсты астæу, алæмæты цъæх арвы риуы бын мæн æрфæндыд ма зæрдæ байгом кæнын, ма хъуыдытæ йын æргомай зæгъын:

– Æз, Мэнди, иудадзыг дæр архайын хъазæн ныхас кæныныл. Уæвгæ та ма зæрдæйы мидæг цас гам, цас маст бады! Ома, дæуæн кæй никуы схъæр кодтон, ахæм хъуыдытæ.

Æмæ йын уый адыл радзырдтон, скъолайы ма фæстаг хатт куы уыдыстæм, уыцы боны хабар, колледжмæ бацæуынай куыд тарстæн, уый. Радзырдтон ын ма Къаробкайы хабар дæр, ма уд иунагæй куыд тыхст у, уæлдайдæр фæлладуа-дзæн хæдзары фыццаг бонты, уыдæттæ. Суанг ма йын ма гæлæбуты хабар дæр ракодтон, Хуыцаумæ цас фæхæстæгдæр дæн, уыдæттæ.

– Æмæ сæ иууылдæр дæ зæрдæйы арф æмбæхстай, нæ? Дæ Къаробкæ, дæ хъазæн кролик?... Æмæ сæ мæнæн, дæ хуыздæр хæларæн нæ хъæр кодтай, нæ? – Уайдзæфгæнагау мæм касти Мэнди.

– Тынг тæрсын. Уæлдайдæр та сымах Чипи-мæ куы балымæн стут, уæд.

– Тынг фæтарстæ, нæ? – Мэнди бахудти. – „Тынг“ нæ, фæлæ балымæн стæм Дарси, баууæнд мыл куыд де ’цæг хæларыл. Æз дын æнæгæды куы зæгъон, уæд Чипы зæрдæ мæнмæ не ’хсайдта, фæлæ дæумæ.

Æз фæсæрхъæнау дæн.

– Мæнмæ? Цытæ мын дзурыс?

– Ёрхъуыды ма кæн, хæхтæм нæ балцы фæстæ нæм ды куы æрбацыдтæ, уыцы бон.

Мæ сæр æртылдтон, ома, мæ зæрдыл лæууы уыцы бон, зæгъгæ. Ёмæ æцæгдæр, дыууæйæ иумæ сæ куы федтон, къодахыл бадгæ æмæ сæхи мидæг сыбар-сыбургæнгæ, гъе уыцы бон мæ зæрдыл хорз лæууы.

– О, цæуылдæр сыбар-сыбур кодтат, дыууæ бæлоны хуызæн.

Мэнди йæ цæстытæ ныддынджыр кодта.

– Дæ кой кодтам уæд, æдылы къоппа! Лæппуйæн йæ зæрдæ гыццыл ма бахъæуа, бахъарм уа, æнæнхъæлæджы ды фæндагыл куы ’рбазындтæ, уæд. Ёмæ мæн фарста, мæгуырæг, цы бакæнын хъæуы, хæхтæм уыцы æнæхаиры балц ды цæмæй фæрох кæнай, уый тыххæй, æмæ бафæдзæхста, цæмæй демæ макуал фæцух уæм. Ома, тæригъæд дын кодта, уый тыххæй нæ, фæлæ йæ фæндыд дæ хæлар уæвын.

Мæныл цыма тæвд дон æрбакалдæуыд. Фæлæ мæ быццынаг тыдтон хабæрттæ бæлвырдæй кæронмæ базоныныл:

– Уæвгæ та цы зæгъынмæ хъавыд уыцы æдылы ныхасæй, лæггадгæнаг дын нæма ис, зæгъгæ, мæм куы ’рбадзырдта, уæд?

– Ницы! Хъазыди, Дарси. Ёндæр æппындæр ницы! Ау! Никуы никайы дзыхæй схауы æдылы ныхас хъазыны охыл?

Ёмæ мын Мэнди дзурын райдыдта, Чип куыд бæллыд мæнæн баххуыс кæнынмæ, фæлæ куыд æмæ цæмæй, уымæн куыд ницы зыдта, уыдæттæ.

Лæппу фарста, куыд хуыздæр уыдзæн – мæ хæдтулгæйы мæ ласын, æви мæ мæхи бар уадзын уæрдонны? Куыд мæм фæкæсдзæн, мæ чингуытæ мын куы хæсса, уæд? Нæ мын фæхъыг уыдзæн? Æмбæлы йын мæ фæдыл цæуын, мæ хæдтулгæ мын акъуыр-акъуыргæнгæ, æви йæ разæй цæуын? Цыбырдзырдæй, бынтон æдылы фæрстытæ, фæлæ Чип æцæгдæр нæ зыдта, мемæ йæхи куыд дара, уый.

Æмæ мын цалынмæ Мэнди уыцы даргъ хæбæрттæ кодта, уæдмæ мæ хъуыдыйы сног сты, фыццаг хатт Чипы куы федтон, уыцы азтæ. Æз æм кæддæриддæр мæ хъус дардтон, мæ зæрдæ иуыл дзырдта уымæ. Æмæ куыд бæрзонддæр рæзыд, куыд аивдæр кодта, афтæ йæм фылдæр дардтон мæ хъус. Фæлæ уæддæр Чип фыццагау мæ цæсты баззад хорз хæларæй. Мæ зæрдæ мæ нæ сайдта, уырныдта мæ, цæстуарзон хæлар мын кæй у, уый. Æмæ, чи зоны, уый тыххæй дæр ыл мæ зæрдæ худти, Мэндийырдæм кæд аздæхт, зæгъгæ. Уæвгæ та æмбæрстон, уымæн уæвæн нæй.

– Æмæ нал хъуыды кæныс, скъолайы ма куы уыдыстæм, уæд дæ хæдтулгæйæн йæ резинæ цалх куы суагъта? – Æрæмысид Мэнди.

Æз мæ сæр банкъуыстон, иуцасдæр къæмдзæстыгхуызæй.

– Чипæн уыцы цалх айвын æппындæр ницы диссаг уыд. Фæлæ нæ. Ды бадомдтай, цæмæй скъоламæ æрбацæуа дæ фыд йæ кусæнгæрзтимæ, кæд Чипæн йæ велосипеды хызыны æдзухдæр ахæм кусæнгæрзтæ æвæрдæй лæууынц, уæддæр.

Фæлæ лæппу у тынг æфсæрмыгæнаг, йæхæдæг йæхи 'гъдауæй ницы кæны, куына йын зæгъай, уæд.

– Чип – æфсæрмыгæнаг? Эйприл – æнæныфс? Цыбырдзырдæй, дуне рафæлдæхт. Æцæг мæ уырыны мæ фыды ныхас: алкæмæ дæр йæхи сахъат, æрмæст кæмæн тынгдæр зыны, кæмæн – къаддæр.

– Фæлæ... дау тыххæй та уый зæгъын хъæуы, æмæ фæсивæдæй сеппæтæй дæр дæ хæд-зонддæр, зондæй сеппæты сæрты кæсыс. Дæуыл баууæндæн ис. Дæуæн Хуыцау ис... адæмы нымайыс.

– Адæмы! – фæхъæр кодтон æз æмæ сахатмæ æркастæн. – Мэнди. „Вестерны æхсæвы“ бæрæгбон райдайдзæн цалдæр сахаты фæстæ. Мах та адæмы пъланты тыххæй дæр ницыма ской кодтам.

Рæвдз февнæлдтам, нæ простынтæ атымбылтæ кодтам, синагæй, телæй сæ иу стыр хызыны атыыстам æмæ уынгмæ рагæпп кодтам. Сихоры судзгæ хуры тæвд иу чысыл фæсатæг.

Бэтси ныл амбæлди фæсивæды хæдзары цур, нарæг къæхвæндагыл.

– Уæ хорзæхæй кæм фесæфтыстут? – афарстæ нæ дисгæнгæ, йæ къухтæ дæр ма хæрдмæ стылдта фырмастæй.

– Æз лæппутæн загътон, цыдæр æнахуыр диссаджы хъазт æрхъуыды кодтат, зæгъгæ. Фæлæ ноджы диссагдæр та уымæй басгуыхтыстут, æмæ уæм ныр æнхъæлмæ кæсын бахъуыди сахат æмæ æрдæгæй фылдæр, уæ диссаджы æрхъуыдыдзинад бамбарыны тыххæй.

– Хорз уæдæ! Байхъусут! Ныртæккæ уын æй радзурдзынæн, цавæр ног æрхъуыды у, уый!

Цалынмæ фæсивæд мæ хæдтулгæйы алфамблай æмбырдтæ кодтой, уæдмæ æз ахъуыды кодтон, хуыздæрдæр ма у афтæ гыццыл рæстæг нын кæй баззад, уый: уымæн æмæ мæ пълантæ айвын байрæджы. Мæхимидаг æмбæрстон, тынг хорз рауайдзæн нæ изæры бæрæгбон. Æмæ Мэндиимæ иумæ æмбарын кæнын байдыдтам алкæмæн йæ роль.

Иу-дыууæ минуты фæстæ Джеред йæ бынатæй фæгæпп кодта æмæ йæ сæр ныттылдта:

– Нæ зонын, фæлæ амæй исты рауайа?... – райдыдта йæ ныхас.

– Æцæгдæр ма. Мæн дæр куыддæр нæ фæнды мæ цыппæртыл згъорын, – бахъуыр-хъуыр кодта Польш.

Чызджытæй дæр цалдæр бахъынцым кодтой, æмæ дын уыцы сахат Чип афтæ куы фæкæнид:

– Мæнмæ гæсгæ тынг хорз хъуыды у, алкæмæн дæр дзы фадат кæй ис ахъазынæн, уый. Иуæй æз разы дæн, мæ зæрдæмæ цæуы ацы ног æрхъуыдыдзинад.

– Раст у, раст! – мах Мэндиимæ кæрæдзимæ бакастыстæм. Æмæ иугæр Чип мæ фæндоныл разы уыд, мæ хъуыдыйыл дыууæ нал загъта, уæд ницæмæй уал тарстæн. Æппæтæй тынгдæр та мæ дисы бафтыдта Эйприл.

– Дарси! Мæхи амондджыныл нымайын, спектаклы мын ахæм роль кæй снысан кодтай, уымæй, – бацин кодта чызг. – Дæу æцæг фæнды,

на равдысты æз æппæты сæйрагдæр хъазæг цæ-
май уон, уый?

– Эйприл! Æдылы дæ, æви цы? Æз æрмæст-
дæр афтæ хъуыды кодтон хъазæн фæзмæ нæ
рацыды пълан! – мæхæдæг ын йе уæхсджытæ
æртъæппытæ кодтон.

Лæппутæй цалдæр адæймаджы нывтæ кæны-
ныл схæцыдысты хъæбæр гæххæттыл. Æмæ цал-
дæр минутмæ разынди зæронд фургоны фарсы
хуызæн. Иннæтæ цалдæрæй февнæлдтой про-
стынхтæм æмæ сæ зæххыл тауын райдыдтой, сæ
къæхтæй сæ æууæрдгæйæ, чъизи æмæ уымæл цæ-
май суыдаиккой, уый тыххæй. Польшæ Джеред
мæ хæдтулгæйыл бафидар кодтой телæй конд
стыр каркас. Мэнди чызджытæн амыдта сæ дзык-
кутæ бæхы къæдзины хуызæн бæттын. Роситæйæн
йæ дзыккутæ цыбыр æлвуд уыдысты, къуда кæй
хонынц, ахæм æмæ Эмийы бахъуыд бирæ рæстæг
бахардз кæнын, спектаклы куыд хъæуы, чызджы
дзыккутæ афтæ сфæлгонц кæныныл. Джеред æмæ
Польшæ чызджытыл æрæфтыдтой гæртæтауæн си-
нагæй баст идæттæ, æмæ сыл худæгæй сæхи счас-
той, идæттæй бæхы къæдзины хуызæн гуцъулабаст
дзыккутæ куы разындысты, уæд.

Чип бацахуырста Эйприлы уадултæ æмæ
роцъо сау сæджы донæй.

– Ох! Ацы æнад ахорæнæй мæ цæмæн самæс-
тай, – зæгъгæ, ма бæргæ схъынцым кодта, фæлæ
йын Чип афтæ:

– Спектаклы дын афтæ æмбæлы! – йæхæдæг
йæ къухтæ асæрфта æмæ чызгæн загъта:

– Ничи дыл фæгуырысхо уыздæн, дæ боцъо, дæ рихитæ æцæг дæхи не сты, уымæй.

Уый фæстæ ма ноджы чызджы сæрыл æрæфтыдта кавбойты зæронд худ, кæмдæр быдыры кæй ссардта, ахæм. Йæ къухы йехс, афтæмæй Эйприл диссаджы хорз фæлгонц рауади.

– Джеред æмæ Поль телæй конд каркастыл æртыгътой чъизи простынътæ. Иу дзы мæ хæдтулгæйыл дæр æрæвæрдтой. Мæ сæнтсырх дардмæзынаг уæрдон уайтагъд æмбæхст æрцыд декорацийы фæлгонцæй.

Фæсивæд мæ алыварс æртымбыл сты, сæ цæсгæмттæ ма фæстаг лыстæг хæххытæй фæлгонц кæнгæйæ, цæмæй сæ спектаклы мачи базона.

– Цæттæ стут? – Рахъæр кодта Бэтси, йæ къухæй фæндагмæ ацамонгæйæ. Мах рараст стæм, уæдæ цы. Нæ фæндаг дардтам хæрæндонмæ.

Дуары раз æрлæууыдыстæм. Байрæджы кодтам. Алчи мидæгæй бадти йæ бынаты, æмæ ма нæ размæ дуарæй рахызти мæ фыд.

– Кæм фесæфтыстут, уæ хорзæхæй? – фæрсы нæ. – Æнхъæлмæ уæм кæсынц иууылдæр.

Лæг ныхъхъус нæ фæлгонцмæ нын æрбакæсгæйæ.

– Уæд Дарси та кæм и?

– Папæ! Æз ам дæн! – рахъæр кодтон простыны бынæй, цыма чыргъæды бын бадтæн, уыйау. Ноджы ма мæ хъæбысы бадти Эйприл дæр.

Лæппуйæ чызгæй алчи йæ бынат бацахста, Бэтси та йæ цæст ахаста, иууылдæр ам сты, нæ ууыл. Стæй хæрæндоны дуæрттæ мæ фыдимæ

баугом кодтой æмæ уæд мидаæмæ бацыдыстæм.

Фыццагдæр сæ цыппæртыл бахызтысты Мэнди æмæ Эми, дыууæ цады бæхты æнгæсæн. Гæрзтæтауæн синагæй баст уыдысты иннæ дыууæ бæхимæ – Роситæ æмæ ма ноджы йе ’мбал чызг, Джесси, сæ сæртæ тылдтой æмæ сæ дзыккутæ фæйлаугæйæ цыдысты бæхы барцы хуызæн. Гæрзтæтауæн синагæй ма семæ баст уыд ноджыдæр дыууæ чызджы, уыдон та хъазыдысты уæцани бæхты роль, сæ къæхтæй тъæпп-тъæпп кодтой, размæ нæ цыдысты.

Гъе уыдон ластой размæ мæ хæдтулгæ сæ фæдыл бæхуæрдонны бæсты. Джеред æмæ Поль тынг стыр куыст бакодтой. Мæ хæдтулгæмæ бабастой алыхуызон ахорæнтæй ахуырст хъæбæргæххæтт æмæ мæ уæрдон рауади æцаг рагон æхгæд фургоны хуызæн.

Эйприл мæ хъæбысы, йехс йæ къухы афтæмæй йæ сарæй систа ковбойы худ æмæ фæйнæрдæм адæмæн лавæрдта салам, хæрæндонны бадджытæн.

– Чип æмæ Джеред хъазыдысты ковбойы æмæ бæхы рольты. Базгъордтой хъуццыты чысыл рагъаумæ, хъомы фæлгонц та сæхицæй сарæзтой иннæ чызджытæ æмæ лæппутæ, мидаæм цыдысты сæ цыппæртыл, стурты уаст кæнгæ. Иуæй-иу хъуццытыл сыкъатæ дæр ма уыд, лагерьы къулæй кæй райстой, уыдон, сæ уæлæ сæ бабастой шарфытæй, афтæмæй.

Гъе уыцы хуызы æрзылдыстæм хæрæндонны залы. Эйприл хъæр æмæ æхсидтæй нæ банцад,

йехсэй йæ „бæхтæм“ æвзидгæ: „Размæ, гуымыдза! Нæ хъусыс?!“ Уалынмæ бахæцца стæм пецы цурмæ, сауджын Роб æд микрофон кæм лæууыд, уырдаæм.

Лæг худæгæй йæхи схаста æмæ фыр дисэй йæ сæр тылдта, мæнæ цы дæлимонтæ фæуæле дæлдзæххæй, зæгъгæ. Кæддæр куы æрынцад йæ дисэй, уæд радзырдта: „Вестерны æхсæв“ абон уеппæт дæр амбылдтат. Фенын нын кодтат хæргæфсты къорд, индеæгты æмæ ковбойты сæ диссаджы хæлæрттимæ. Фæлæ фыццаг призы аккагыл нымайæм нæ кæстарты сæ диссаджы æнахуыр æрхъуыдыдзинады тыххæй, æцæг фургоны ныв кæй сарæзтой, уый тыххæй.

– Гъа-ма, зæгъ ма нын, бæхтæрæг, – Эйприлмæ микрофон бадаргъ кæнгæйæ, загъта сауджын, – куыд арæхсыс утæппæт „хайуантимæ“, дæ рæзгæтимæ?

– Уæхæдæг ай уæхи цæстæй федтат, – ныццыкк та ласта йехсэй Эйприл.

Хæрæндоны бадаг мадæлтæ æмæ фыдæлтæ худæгæй фехæлдысты. Æмбисонды хæрзарæхст Эйприл! Æнæмæнг хæрзарæхст у, колледжы драмон къордмæ райсыны аккаг.

Уалынмæ синаджы бæстытæй сæхи уæгъд кæнын байдыдтой фæсивæд. Эйприл нал фæрæзта сыстын æнæ лæдзæджы æнцой. Æмæ йын йæ лæджджытæ куы ’рбахастой, уæд мæ хъæбысэй сындаг дæлæмæ йæхи æруагъта æмæ фездæхт мæнмæ, зæрдиаг хъæбыс мын ныккодта, æнхъæл куыд нæ уыдтæн, афтæ.

– Ой, аенхъал дæн æмæ дæ нычъчызитæ кодтон, маймулийы ахуырст мæ скодтой æмæ, – йæ къухæй йæ цæсгоммæ амонгæйæ.

Æз февнæлдтон мæ рустæ сæрфынмæ. Æмæ уым диссагæй ницы уыд. Ау, уæлахиз куы фестæм, æппæт иннæты куы амбылдтам.

Уæлдайдæр та Эйприлмæ иу командæйы. Суанг ма магуырæг йæ цæф фадхъул дæр ницæмæ æрдардта махимæ ахъазыны мондагæй.

Бэтси дæр нæм æрбацыд æмæ мæ уый дæр йæ хъæбысы ныккодта.

– Дæ сæры куыд æгъдауæй æрцыд ахæм, æнахуыр диссаджы хъуыды?

– Æцæгдæр, æвзæр нæ рауад, нæ? – мæ сæрай ацамыдтон телтæ æмæ простынътæ, алырдæм кæй аппæрстой хъазты фæстæ, уыдон.

– Стæма, æз дæм фæкæсон ацы æнахуыр „каубыдæй“ фервæзынмæ, æхсæвæр хæрынафон аивгъуыйдзæн науæд. Иууылдæр дæм аенхъалмæ кæсынц.

– Арфæ уын кæнын, кæй амбылдтат, уый тыххæй! – салам радтон сеппæтæн дæр, фынгмæ мæ хæдтулгæ тулгæйæ, Мэнди æмæ Чипы астæу æрбадгæйæ. Æмæ нæ цинай хæрыныл дæр нал уыдыстæм.

Эми дзурынай нал æфсæст Роситæимæ. Эйприлай дæр цыма йæ рывт фадхъул æрбайрох, афтæ зынди. Ам мæ хæлæртты æхсæн бадгæйæ, мæ зæрдæ æрæнцæд, мæхи æнамонд нал хуыдтон. Кæй зæгъын æй хъæуы, раздæры хуызæн иннæтæй бынтон æндæрхуызон уыдтæн, фæлæ ныр

сахуыр дæн, мæ сахъат ницæмæуал дарын. Базы-
дтон мæ сахъатæй пайдайырдам архайын, цыма
мæ ницы хъыгдары, афтæ хуызы йæ æвдисын.
Мæ фыд раст загъта: алчи дæр йæхи рыстæй рис-
сы. Æмæ, чи зоны, мæ сахъат уæнгтæ иннæты
сахъаттæй бæрæгдæр сты, ахъаззагдæр. Фæлæ
уый, æз куыд бамбæрстон, афтæмæй иудадзыг
фыдæвзарæн нæу, мæ сахъаты тыххæй адæмæй
цыфыддæр æз мæхи нæ хонын.

12

Æрхæцца фæлладуадзæн лагеры не 'мгъуыды фæстаг бон. Цалдæр бинонтæ сæ хæдзæрттæм ацыдысты аходæны хæрды фæстæ, уыцы бон нæм райсомы æмбырд кæй нал уыд, уымæ гæсгæ. Бэт-сийæн æз рагацау хæрзбон загътон, æмæ мын ралæвар кодта лагеры эмблемæйы ныв мæ хæд-тулгæйыл баныхæсыны тыххæй. Ныр æрбадтæн кæрты арты фарсмæ æмæ хъуыды кодтон, æнæ лагерæй куыд æнкъард кæндзынæн, ууыл, нæ фæлладуадзæн рæстæг куыд æнахуыр тагъд аив-гъуыдта, уыдæттыл.

– Ды арæвдз кодтай дæхи Виллоубрукмæ? – афарста мæ Мэнди.

Йæ бурдзыккуты къæдзилтæ йæ къæбутыл фæхау-фæхау кодтой цæугæ-цæуын, йе 'уæхскыл хызын ауыгъд, афтæмæй. Кæимæдæриддæр хæснаг кæнын нæ фæсивæдæй, иуæн дæр дзы мæнæй къаддæр зын кæй нæ уыд лагерæй фæстæмæ нæ хæдзæрттæм здæхын, ууыл.

– Срæвдз дæн! – сулæфыдтæн мæ риуы дзаг, ныр мæм Виллоубрук дæр æндæрхуызон кæй

фæкæсдзæн, ууыл хъуыды кæнгæйæ. – Цымæ куыд сты афонмæ нæ хæлæрттæ та – бульдог æмæ сиамаг гæды?

Мэнди уал мæ цуры æрбадти иу дурыл.

– Мах ныр нал æвдæлдзæн, мæ хур, уыдонмæ. Суанг ма скъолайы автобусæн дæр йæ æрлæууæн скодтой нæ городоччы иннæ кæрон.

Æмæ нæм афтæ касти, цыма Виллоубручы скъоламæ фæндагыл куы цыдыстæм ахуыры азы фæстаг бон, ууыл æнæхъæн æнус рацыд. Мэндиимæ цалдæр минуты хъусæй фæлæууыдыстæм, райсомраджыйы хуры фæлмæн рæвдауæн тынтæм нæхи тавгæйæ. Кæцæйдæр нæм æрбайхъуыст хъæрццыгъайы хъæрахст æмæ айзæлыд хæхты кæмтты. Рог дымгæ базмæлын кодта нæзыбæлæсты къалиуты æмæ ауыдтам, зæхмæ гуырыкъо куыд æрхауд, уый. Алæмæты рæстæг у ныртæккæ нæ цардæн. Æмæ мæм афтæ фæкасти, цыма ацы минут мæ цардцæрæнбон дæр никуал фæрох кæндзынæн.

– Тынг хорз бакодтай, æвæдза, знон Эйприлæн! Диссаджы хъуыды æрæфтыд дæ сæры – дæ хъæбысы йæ æрбадын кæнын æмæ дзы бæхтæрæг ацаразын.

– Абон куыд у цымæ?

– Цалдæр минуты фæстæ йæ хæрæндонæй рацæйцæугæйæ фæдтон, Мæнмæ гæсгæ уыдон дæр тагъд аивгъуыйдзысты ардыгæй.

Æмæ ахъуыды кодтон, лагæры бонтæ уый дæр мысдзæн æнæмæнг, кæд йæ рыгæйдзаг дарæстæ раппарынмæ бæллы æмæ хъарм души бын æрбадынмæ нал хъæцы, уæддæр.

– Дæ зæрдыл нал лæууы æрæджы мын цы дзырдтай, уый? Ома, Эйприл йæхицæй йæ ныфс нæ хæссы, зæгъгæ?

– Куынна! – загъта Мэнди. – Дæумæ дæр афтæ кæсы?

– Мæнмæ гæсгæ афтæ у, нæ рæдийын. Фæлæ æз дæр тынг ныфсхаст нæ дæн мæхицæй, Чип дæр æмæ ме ’мбалттæ сеппæт дæр. Æрмæст нæ-хæдæг нæхиуыл нæ сæттæм.

Мэнди зæххæй систа цыдæр къæцæл, кæддæр физонджытæн цы уæхстытæ кодтам, ахæм, æмæ дзы зæххы æрхахх кодта.

– Нæ мæ бауырнын кæндзынæ, – загъта уый. – Йæхицæй йæ ныфс цы саби нæ фæхæссы, уый иннæты уацары бахауы. Хъомыл адæм нæ бæргæ бадомынц, уыдæттæ æмæ уыдæттæ бакæнут, зæгъгæ, цæмæй рæствæндагыл цæуæм, хорз фæсивæд нæ рауайа. Мæнæн та мæ бон нæу цыдæртæ кæнын, исчитæ мæ хорз зæгъой, уый тыххæй. Фæлæ раст зæгъын хъæуы, мæнæн æнæ кæнгæ нæй иуæй-иу хъуыддæгтæ, адæм сеппæт куыд кæнынц, афтæ, уæдæ уæд æз дæр æхсæнады фæндонмæ хъусæг дæн, адæм сеппæты фæзмæг.

Æмæ йæм æнæууæнк каст бакодтон.

– Æрæджы мемæ æргом ныхас кодтай, кæд ма исты зонын, уæд, мемæ тынг æргом ныхас. Æз дæр дын афтæ æргомæй дæтдзынæн дзуапп. Афтæ дæр ваййы, кæд æдзух нæ, уæддæр хатгай, – ласын дæ дæ хæдтулгæйы æмæ мæхинымæр хъуыды кæнын: кæсма дæ Хуыцауы тыххæй, цы зæрдæхæлар дæн, цы хорз цæстуарзон адæймаг, æвæдза!...

– Хынджылæг кæныс, æви?

– Ницы кæнын хынджылæг, – æнæнхъæлæджы дын афтæ куы зæгъид.

Æз бахудтæн.

– Худинагæй дзы ницы уынын æппындæр.

Уыцы уайдзæф та мæм фæкасти ноджы худæгдæр.

– Ныууадз, дæ хорзæхæй! – æрбадзырдта та мæм Мэнди.

Мæ худын бауырæдтон, уæдæ цы кодтайын, мæхиуыл ныххæцыдтæн:

– Ныр бамбæрстон, Мэндимæ дæр йæхи аиппытæ кæй ис, уый.

– Чи зоны! Фæлæ мæ нæ фæндид, уыцы хабар исчи зона, уый.

– Кæй зæгън æй хъæуы, дæхи зæрдæмæ дæр нæ цæуы æмæ йыл тыхсыс æнæмæнг. Нæ? Афтæ нæу?

Мэнди сразы мæ ныхасыл.

Æз разылдтон мæ хæдтулгæ, чызгæн йæ цæсгоммæ комкоммæ кæсон, зæгъгæ.

– Æмæ ма дын цы зæгънмæ хъавын, уый зоныс? Афæстаг рæстæджы æз бамбæрстон, мæхицæн тынг ахсджиаг чи у, ахæм хабар. Дæ зæрдыл ма лæууы, нæ цурмæ чи æрбацыд, уый?

– Куынна?

– Гъе уæдæ афтæ. Уырны дæ, æви дæ нæ уырны, уый нæ зонын, фæлæ мæнмæ гæсгæ уый Хуыцауы дзæгъæлы нæу. Уæдæ арс уыди дзуапп мæ куывдæн, æрмæст æз æппындæр кæмæ не ’нхъæлмæ кастæн, ахæм дзуапп.

Мэнди йæхи бакъул кодта, ома, нæ ма æмба-
ры, зæгъгæ, æрбакаст мæм, уыдæттæ цæй фæдыл
дзурын, уый не 'мбаргæйæ.

Æз ын радзырдтон, куыд скуывтон, уый
тыххæй, цæмæй мын Хуыцау исты цæрагойы
фендæй бамбарын кæна, фехъуысти Йæм ма
куывд, æви нæ, уый.

– Æмæ дын знон... Ды дæхæдæг зоныс, фур-
гон æрхъуыды кæнын нæ хъазты ма фæнд нæ
уыд, уый дæр дзуапп уыд ма куывдæн. Æз ма-
химæ гæсгæ, спайда кодтон, æппæтæй зындæр,
мастдæр мын цы у, уый – ма параличы цæф
къæхтæ æмæ ма хæдтулгæйæ. Æз сфæнд кодтон,
цы уынын, уый бамбарын. Хуыцау мын баца-
мыдта, адæм сеппæты хуызæн кæй нæ дæн, уыцы
зын уавæрæй пайда кæнын арæхсын. Куыд дæм
кæсы, афтæ кæнын нæ хъæуы?

Мэнди йæ цæнгтыл йæ сæр æрæнцой кодта
æмæ йæ банкъуыста.

– Æз Хуыцауæй куырдатон, ма царды мидæг
мын исты æнахуыр хъуыддаг саразын цæмæй
бантыса, уый. Æмæ федтай, кæд мæм арсы æр-
барвыста, уæд мын ма сæры æнахуыр хъуыды
бафтауын уыйас диссаг нал уыд, „Вестерны æх-
сæв“ куыд хуыздæр хъæлдзæгдзинад саразын
хъуыд, уыцы хъуыдыйыл ма бафтауын Хуы-
цаумæ æппындæр ницуал диссаг фæкаст.

– Хорз, зæгъæм, арс æмæ фургоны тыххæй,
чи зоны, хъуыддаг ды куыд æнхъæл дæ, афтæ
уыдаид, – ахъуыды кодта Мэнди. – Фæлæ мæнмæ
та афтæ кæсы: мах фæкувæм æрмæст уæд, истæ-

уыл катыйы куы бацауам, истамæй куы стæрсæм, кæнæ куы бафæллайæм æмæ дарддæр цы кæнæм, уый куынае уал фæзонæм, уæд.

– Хорз мæ бамбарыс. Ахæм тыхст заманты дæр сахуыр дæн Хуыцаумæ кувын æмæ Йæ дзуаппмæ æнхъæлмæ кæсын. Хаттгай дын дзуапп дæр нæ радтдзæн. Æндæр хатт та нæ бафæстиат фæййы дзуапп радтыныл. Фæлæ ваййы афтæ дæр æмæ радты, мах æппындæр æнхъæл куыд не стæм, ахæм дзуаппытæ.

– Афтæ зæгъынмæ хъавыс, ома, сауджын Роб куыд загъта, афтæ, – бафиппайдта Мэнди.

Уалынмæ æрбайхъуыст машинæйы уасын. Уый Мэндийы ныййарджыты машинæ ныууа-сыд, рараст кæнынмæ цæттæ сты, зæгъгæ, уый нысанæн. Мэнди сыстад, йæ фæччитæ æрцагъта, йæ кроссовкæтæ асæрфта æмæ араст.

– Æхсызгон мын у, æгайтма ныр базыдтай, куывд цы ахады, уый, – загъта Мэнди, цæугæ-цæуын. – Мæнмæ гæсгæ мах рæхджы, тынг тагъд уыдзыстæм кувыхъуаг, колледжы студенттæ куы суæм, уæд. Колледж Джордан – уый хъазæн нæу, фæлæ нæ нæ хъарутæ гъæйт-мæрдзæйæ кæм æвдисын хъæудзæн, ахæм скъола.

Афтæтæ дзургæ чызг азгъордта фæндагмæ сæ машинæмæ æмæ ма, æваст фæлæугæйæ, мæнмæ йæ къух фæтылдта хæрзбоны нысанæн.

13

„Маэ зынаргъ Къаробка!

Уырны маэ кәй дын бамбарын кәндзынән, маэ уд ныртаккә цы катыйы мидәг ис, уый. Лагеры рәстәг махән тынг хорз уыд. Афтә дәр ма маэм фәкаст – әрдзы хәбул дән, уәдә цы дән. Чи зоны, сывәлләттимаэ кусыны бәсты маэ хәәды куыстәнәг дәр рауайа хъуамә. Әмә маэ цәст дәрдынән, цәмәй хәәдыл арт макуы схәца.

Хәхты куы уыдыстәм, уәд әз бирә хъуыды кодтон Хуыцауыл. Ноджы ма лагеры фембәлдтән удагас арсыл дәр. Стәй иудадзыг дәр маэ алфамблай нәр-нәр кодтой гәләбута.

Ныр әппындәр дызәрдыг нал кәнын, әрмәст дәхи кой ма кән, де 'намонддзинадыл кәуыны бәсты хъуыды кән иннәтыл дәр. Зонын, фидән мән-ма әнхәәлмә кәсы ахъаззаджы фәлварәнтә, цытә ма бавзәрдынән, әмә гәа – колледжы нә ахуыры бонтә куы райдайой, уәд. Уымәй дәр бынтон әдас нә дән. Әмбарын, бирә сагъәссаг хъуыддәгтә ләууы уым маэ размә, кәд маэ ныйяр-джытә бәлвырд баныхас кодтой маэ хәдтулгәйы тыххәй колледжы разамындимә, уәддәр.

Мæ тетрады та сусæгæй ныффыстон иу хъуыды, мæхицæй фæстæмæ йæ æппындæр куыд ничи фена, афтæ. Йесо загъта, кæддæриддæр кæй уыдзæн мемæ, никуы мæ ныуадздзæн дзæгъæл. Æмæ мæ зæрдæ дарын, райсом дæр мемæ кæй ацæудзæн колледжмæ.

*Дæхи иузæрдион
Дарси“.*

Мæ писмо дзæбæх батыхтон æмæ йæ къоппы цæвæрттон иннæ писмотимæ, мæхæдæг хуысынмæ мæхи рарæвдз кодтон.

Мæ зæрды уыди райсом мæ уарзон хуызивд джинс-хæлаф æмæ мæ сæнтсырх свитер скæнын, мæ къахыдарæсы сырх бæттæнтимæ куыд фидауой афтæ. Мæ дзыккутæ æрдаргъ сты, июны мæйæ фæстæмæ сæ нал акъуырдутон æмæ ныр быйынæн бæззынц, стæй сыл æрсадзæн ис исты аив заколкæ. Æрмæст мæ хъустæн ницы равæрстон æрцауындзынæн. Зæрдæмæдзæугæ хъуссæджытыл нæ фæхæст дæн. Цы аивдæр у, æмæ гъа: сызгъæрин хъуссæджытæ къухдарæнгонд, æви пластмассæйæ клипсæтæ? Æмæ уæд мæ рæсугъд хæрдоджытæ та, Моникаæ мын кæй балæвар кодта, уыдон? Мæ зæрды сæ æнæмæнг бакæнын ис мæ хъуырыл.

Цыбырдзырдæй, биноныг ахъуыды кодтон алцæуыл дæр æмæ тынг батыхсдтæн. Мæ мад мæм æрбацыд, хуыссæнуатмæ мын бахизынæн аххуыс кæныны тыххæй. Базтæ мын мæ алыварс æрæвæрдта, суанг ма мæ уæрджыты бын дæр. Стæй

мын ма дзыккутæ йæ къухæй асарфта, ахуыссын кодта ма цырагъ æмæ мын хæрзæхсæв загъта.

Махиуыл архайдтон, кæд бафынæй уайын, зæгъгæ, фæлæ ма хуыссæг нæ ахста. Хъуыстон, Моникæ ваннæйы йæ дæндагтæ куыд æхсадта, æмæ та ма уый дæр сагъæсы бафтыдта, махæдæг махимæ зилын нæ бафæраздзынæн Джорданы, кæд ма ныййарджытæ æмæ скъолайы разамонджытæ мын ныфсытæ æварынц, уæддæр. Æмæ уæд та æцæгдæр нæ сарæхсдзынæн? Нæ мадæлтæ, нæ фыдæлтæ, миййаг, уым нæ фарсмæ куынæ баддзысты.

Афтæ сагъæстæгæнгæ сахаты бæрц фæхуыссыдтæн, бафынæй ма бон нæ уыд, æмæ ма ма хъуыдытæ дард ахастой алырдæмты. Ахуыргæнджыты цымæ бауарздзынæн? Æмæ цымæ семæ балымæн уыдзынæн? Стæй цымæ Чипимæ иу къласмæ бахаудзыстæм? Кæнæ Мэндиимæ? Уæд та æппынфæстаг Эйприлимæ куы бахауиккам иу къласмæ? Цымæ æнæзонгæ ахуырдаутимæ бафæраздзынæн аходæн иу фынгыл хæрын. Фæсивæдмæ куыд фæкæсдзæн цымæ, физкультурайы уроктæм семæ куынæ цæуон, кæд? Фæлæ сармагонд программæмæ гæсгæ, сахъатджынты программæйыл ма куы фæлтæрой, уæд?

Æмæ цæуыл нæ хъуыды кодтон уыцы æнæхуыссæг рæстæджы! Суанг ма ууыл дæр, къулыл хуыд скъаппытæ колледжы цымæ бæрзонд рансты? Стæй суанг уый онг, цымæ ма бон бауыдзæн, чи ма хъæуа, уыцы чингуытæ библиотекайы тæрхæджытæй райсын. Афтæ бирæ алы-

хуызон хъуыдытæ хæлбурцъ кодтой мæ сæры, стæй кæддæр уæд бафынæй дæн.

Æхсæв-бонмæ мæ фыны фæуыдтон, иу къласæй иннамæ эскалаторыл куыд згъордтон, уый, иуырдам, стæй та иннæрдæм.

Райсомæй раджы рабадтæн, кæд дзæбæх мæ фаг нæ фæфынæй кодтон, уæддæр. Моникæ уæдмæ йæхи надта. Джош йæ хызыны æмбырд кодта, скъоламæ йæ уыцы бон цы хъуыд, уыдæттæ, афтæмæй ма йæ урокты райдианмæ хъуыди æнæхъæн дыууæ сахаты. Хъуысти мæм, мæ мад алгъацмæ æйчытæ махæн аходæны хæрдæн куыд саста, уый дæр. Нæ фыд дæр йæхи рæвдз кодта куыстмæ. Цыбырдзырдæй райсомæй æдзух куыд вæййы, афтæ уыцы бон дæр. Фæлæ мæнмæ гæсгæ иннæ бонтæй хъауджыдæр уыцы бон æнхъæл уыдтæн цыдæр æнахуыр хабар цæуы, зæгъгæ.

Скъолайы автобусы ацæуын мæ бон нæ уыд Мэнди, Чип æмæ иннæтимæ. Мæ мад мæ йæхæдаг ласинаг уыд колледжмæ, уымæн æмæ скъолайы автобусы мæ хæдтулгæйæн хæрдмæ стулæн æмæ дæламæ æртулæн фæрæз нæ уыд. Æмæ та ууыл дæр мæ зæрдæ фæрыст. Мæ цæстытыл ауад, нæ микро-автобус Джорданы колледжы кæртмæ куыд батулы æмæ мæн уырдыгæй мæ мад куыд райсы, уыцы ныв. Æмæ цымæ уыцы сахат ахуырдызуты цæсгæмттæ федтон, мæныл чи æрæмбырд, уыдоны.

Моникæ ваннæйæ рахызт, йæ дзыккутæ хисæрфæнæй сæрфгæ. Æмæ мæнæн аххуыс кодта мæ джинс-хæлаф скæнын.

– Фæкæсон дæм хæдтулгæмæ бахизынмæ?

Мæ батинкæтæ мын скодта æмæ мæ хæдтулгæ мæ хуыссæны цурмæ æрбатардта. Стæй мын мæ къæхтыл схæцыд, мæхæдæг та, хæдтулгæйы хæцæнтыл фæхæцгæйæ, мæхиуыл хæрдмæ схæцыдтæн æмæ мæ бадæны æрбадтæн...

– Исты ма дæ хъæуы? – афарста мæ, йæ хисæрфæн зæххæй исгæйæ, мемæ архайгæйæ йын чи æрхауд, уый.

– Дæ разы ма мын мæ сырх свитер æрбадæдт, дæ хорзæхæй, – бадзырдтон æм ме 'скъапмæ амонгæйæ.

Моникæ райста рагъæнæй мæ свитер.

– Колледжы тыххæй мæт кæныс?

Нæ зыдтон, куыд ын бамбарын кæнон мæ уавæр, цæмæй та уыцы бон ма схона Дарсийы Зæрдæлхæнæн Бон. Сфæнд кодтон мæхи ныфсджынай æвдисын.

– Ницæуыл тыхсын, нæ фæлæ ма цин дæр кæнын, колледжы ахуыр кæй райдыдта, ууыл. Æмæ дæм цæмæн афтæ фæкаст, цæуылдæр тыхсын, зæгъгæ.

– Уымæн æмæ уый – дæ царды ног къæхдзæф кæныс. – Стæй бахудти, йæ чысыл хызынай фелвæста пудры рæсугъд къопп æмæ йæ мæнмæ æрбадаргъ кодта: – Дæуæн æй балхæдтон.

– Æмæ дзы цы кæнын? – фæрсын æй, къопп мæ къухы тилгæ. – Ды нæ мадимæ уæхи фæсæрдут ахæмтæй, æз та нырма æвзонг дæн, нæма мæ хъæуы пудрæ.

– Дæуæн дæр афон у ахæмтæ æмбарына, – бахудти Моникæ. – Бахъæудзæн дæ, кæс ма-иу?

Колледжмæ цалынмæ хæцца кодтам, уæдмæ ма хъуыдытæ иуыл уыдысты иу хъуыддагыл – цы мæм æнхъæлмæ кæсы, цымæ, колледжы. Æвæццæгæн уал мæ фыццаг бахъæудзæн хицауады уатмæ бацæуын, цæмæй мын исчи фенын кæна колледж, бамбарын мын кæна, переменæты рæстæджы мын къласæй къласмæ цæуын куыд æнцондæр уыдзæн, уыдæттæ. Æмæ уыдæттæ бæргæ тагъд бамбарин, фæлæ мæ иннæрдывæй фарс та нæ фæнды, цæмæй мæм сæрмагонд цæстæнгас дарой. Стæй мæ нæ фæнды, ахуырдаутæ мæ уыной, мæ къухыл хæцгæ мæ къласмæ куыд ласдысты, уый. Æхсызгон мын нæу.

Колледжы кæртмæ куы бахызтыстæм, уæд стыр дисы бацыдтæн, цас бирæ хæдзæрттæ дзы ис, ууыл. Кæддæр мæ мады æфсымæрма цæугæйæ, Джорданы рæзты ауадыстæм, æмæ колледж уæд бынтон æндæрхуызон уыд. Ныр кæсын æмæ кæрт йе 'дзаг фæсивæдæй.

Мæ мад машинæ батардта скъолайы афтобусы лæууæны цурмæ æмæ мын æххуыс кодта разизынæн. Зæхмæ куы хызтæн, уæд мæ алфамблай афæлгæсыдтæн. Чызджытæ, лæппутæ мæ рæзты цыдысты, фæлæ мæм дзы фæстæмæ дæр ничи фæкасти. Чидæртæ мæм аивæй сæ цæст æрбадардтой, мæхæдæг сæ куыннæ бафиппайон, афтæ. Æргом куы зæгъон, уæд ныртæккæ ууыл нал хъуыды кæнын, исчи мæм кæсы, æви нæ. Мæ цæстытæй хъахъхъæдтон Чипы, кæд мæ æппындæр нæ фæндыд, йæхæдæг мæ куыд бафиппайа, куыд æй хъахъхъæнын, уый, уæддæр.

Цы йæ сусæг кæнон, æхсызгон мын нæ уыд, цымыдисæй мæм кæсой, уый. Хуыздар мæм касты, мæ рæзты фæцæйзгъоргæйæ мæм исчи бæргæ куы фæдзырдтаид: „гъе, уæртæ чызг! Кæм дæ къухы бафтыд, Хуыцауы тыххæй, ахæм æнахуыр сæнт ахуырст хæдтулгæ?“

Къæмдзæстыг та уымæй уыдтæн æмæ мын фæсивæдай бирæтæ æнæсхъæрай сæхи мидæг тæригъæд кæй кæнынц. Мæхицæй тынг мæ ныфс нæ хастон, фæлæ сфæнд кодтон уыцы тæригъæдгæнджытæм мæ хъус нæ дарын. Мæ тетрæдтæ хæдтулгæйы бадæныл æрæвæрдтон, мæ хæдфарсмæ, мæ мадмæ мæ къух атылдтон æмæ размæ фесхуыстон.

– Дарси! Уæд та дæ бахæццæ кæнин дæ къласмæ æххæст? – ныхъхъæр мæм кодта мæ мад.

– Ма тыхс, мамæ! Мæхæдæг сарæхсдзынæн! – афтæ дзургæ фæстæрдæм аздæхтæн худгæйæ. – Ныртæккæ директоры кабинеты бамидæг уыдзынæн.

Æнæ афтæ бакæнгæ мын хос нæ уыд, цæмæй ахуыры фыццаг бон мæхæдæг æнæ искайы æххуысæй кæнон, цы мæ хъæуы, уый.

– Хорз, мæ къона! Æрбацæудзынæн дæм æртæ сахатмæ.

Æз мæхи фæиу кодтон, колледжмæ сæйраг дуарыл чи хъуамæ бахызтаид, уыцы фæсивæды къордимæ. Фойейы ауыдтон рæсугъд ахуырст стыр плакат: „Добро пожаловать в колледж Джордон!“ Фæзылдтæн галиурдæм æмæ ауыдтон директоры кабинеты дуар. Директормæ бахизæн

уаты та бадти, колледжмæ исæн къамисы секретарь æмæ мæ уый фæуырæдта, иу чысыл фенхъæлмæ кæс, зæгъгæ.

Уалынмæ иу бæрзонд лæг фæныкхуыз дарæсы бакодта кабинеты дуар. Хъæлдзæгхуызæй мын бацамыдта йæхи, мистер Пек, зæгъгæ, æмæ мын мæ къух райста. Уый стыр диссаг фæкасти мæнмæ. Уымæй размæ нæ хъуыды кæнын, хъомыл адæмæй мын искуы исчи мæ къух райста, ахæм хабар.

– Алыбон æгас нæм цу, мисс де Ангелис! – Ды нæм ныр уыдзынæ фыццаг студенткæ-инвалид, Джорданы ахуыргæнинæгты æхсæн, – загъта лæг, цыма исты сгуыхтдзинад равдыстон, ахæм цæстæй мæм кæсгæйæ.

Мæ зæрдæмæ фæцыд, „студенткæ“, зæгъгæ, мæм кæй сдзырдта, уый. Æмæ цæттæ уыдтæн Эйприлы ныхасыл сразы уæвынмæ, ома, колледжы ныхасы иуæй-иу дзырдтæ бирæ хуыздæр сты, скъолайы цы дзыхыуагæй дзурынц, уымæй. „Студент“ æнæмæнг аивдæр у „скъоладзауæй“. Фæлæ æххæстæй нæма бамбæрстон, „фыццаг инвалид“ мæ зæрдæмæ цæуы, æви нæ, уый. Раст зæгъын хъæуы, тынг зын мын уыд, „фыццаг инвалид“ мæ кæй схуыдта, уый, кæд дзы хъыгагæй ницы уыд, кæнæ æгады хосæй, уæддæр. Фæлæ цæмæндæр мæнмæ хуыздæр касти „куыстхъом нæ дæн“, зæгъгæ, мæ куы хуыдтаиккой, уæд.

– Дæ ныййарджытимæ баныхас кодтам алцæуыл дæр, æмæ мæм мæ зæрдæ дзуры, ам дын æвзæр нæ уыдзæн.

Стәй мын бамбарын кодта, мә къләстә кәцытә уыдзысты әмә мын радта хәрз чысыл схема, уымә гәсгә сә куыд агурон, афтә. Ноджы загыта, ахуыргәнджытә мын кәй бацәттә кодтой къләстә, партәты әхсән цәуәнтә сәрмагондәй мәнән фәуәрәхдәр кәнгәйә, цәмәй дзы уәгыдибарәй тулон мә хәдтулгәйы. Утәппәт алы фадәттә мын кәй сарәзтой, уый тыххәй, чи зоны, әмә мә зәрдәмә фәцәуа колледж.

Уыдәтты фәстә рацыдтән колледжы разамынды агъуыстәй әмә мә хәдтулгә атардтон агуыридураәй амад къулы рәзты, йә сәрмә – колледжы эмблема. Уый уыди америкаг хәддаг гәды-ягуары ныв, латинагау ыл цыдәр ныхас фыст.

Къләстәм бацәуән стыр агъуыст, фойе, кәй хонынц, уый гуыв-гуыв кодта фәсивәдәй, сә иуәй-иуты къухы дзы фәдтон, мәнмә цы схема уыд, ахәмтә.

– Дарси! фәләу ма! – айхъуыстон цыдәр зонгә хәләс.

Фәстәмә фәкастән, әмә дын мәнә Чип, адәмы әхсәнты мәм әрбацәй ләсти. Әнәнхәләджы уәд бамбәрстон, колледжыл нә, фәләууыл кәй тыхсын, уый. Чип йә бакастәй уыди әцәг студент. Йә ног свитер әмә вельветәй джинсмә гәсгә зынди гъәйтт-мардзә хъомыл ләппуйы әнгәс. Цы йын зәгъон, әмә гъа?

– Кәсын дәм әмә цыма колледжы фәцахуыр дә, – әрбадзырдта мәм ләппу. – Мәнди мын фехъусын кодта, дә мад дә әрбаласта, зәгъгә.

Уый адыл цæмæндæр фæсырх дæн.

– О, æрбаласта, мæ. Æмæ цы? – тагъд ын авæрдтон дзуапп, мæ схемæмæ кæсгæйæ, цæмæй йæ æндæр ныхасы ’рдæм фездахон, уый тыххæй.

Фоейы змæлгæйæ, Чипимæ иумæ кастыстæм урокты расписанитæм, куыд арæзт сты, уымæ. Нæ дыууæйæн дæр иу рæстæгмæ хаудтой испайнаг æвзаджы уроктæ. Æмæ лæппу загъта, чи зоны нæм уыцы урокты æрхауа иумæ бадыны фадат, ахуыргæнæг йæхæдæг куына бадын кæна студентты, куыд æм хуыздæр кæсы, афтæ, уæд. Стæй мын ме уæхск æркъуырда æмæ дам „фæндараст“. Уый адыл азгъордта йæ къласмæ.

Мæ хъустыл мæхæдæг нал æууæндыдтæн: Чипы фæндыд мæ фарсмæ бадын! „Нырма уал хъуыддæгтæ цæуынц, куыд æнхъæл уыдтæн, уымæй хуыздæр“, – ахъуыды кодтон мæхинымæр.

Мæ хæдтулгæ разылдтон рахизырдаæм, сæдæ дыккагæм агъуыстмæ цæмæй бахауон, уый тыххæй. Уым уыди „æхсæнадон предметты“ кълас, æмæ мæ уæд фыццаг хатт бауырныдта, æцæгдæр колледжы студенткæ кæй дæн, уый. Сæ партætæ уыдысты æвирхъау арæзт – стъолтæ бандæттимæ ныхæст æмæ дзы никуыд уыд мæнæн æрбадыны фадат. Ахуыргæнæг цыдæр карзæй касти йæ кæсæнцæстыты бынæй æмæ мын бацамыдта фæсте æрбадын, чингуыты стъолы уæлхъус, партæйы бæсты. „Уый уал рæстæгмæ“, – бамбарын мын кодта, фæлæ мын уымæй æнцондæр нæ фæци. Ногæй та мæхимæ æркастæн сахъат цы вæййы, уый.

Иннае урок цыди литературайы къласы, уәллаг уәладзыджы. Зындзинадаей дзы ницы уыдзән, ахъуыды кодтон махинымәр, лифтмә фәцәйцәугәйә, лифт кәм ис, уый та мын бацамыдта мистер Пек. Аз бахәцыдтән лифты кънопкайыл әмә әнхәәлмә кәсын. Уалынмә райхъуыст дзәнгәрәджы зәланг әмә адәм уайтагъд фәпырх сты, алчи йә къласмә. Аз та ма уәддәр әнхәәлмә кастән лифты дуары байгоммә. Хорз әмә мыл әрбамбәлди әфснайәг сылгоймаг, йә швабрә йә къухы әмә мын бамбарын кодта, лифт асасти сахаты размә, зәгъгә.

Мә цәссыгәй махи әхсгә араст дән мистер Пекмә. Уый уайтәккә кәйдәр фервыста уәллаг уәладзыгмә ахуыргәнәгән бамбарын кәнынмә, әз урочы цәй тыххәй нә дән, уый фехъусын кәныны тыххәй, стәй ахәм курдиат, цәмәй мын литературайә мә чыныг рарвита, хәдзармә куыст цы уыдзән, уый бацамонгәйә. Куыд фәхудиная дән? Әмә цымә ахәм къуылымпытә арәх уыдзысты?!

Аз бацархайдтон мә сагъәссаг хъуыдытәй фәцух уәвын, әнәххән урок әндәр къласы фәбадгәйә, ничи дзы уыд, әмә цәттә кодтон хәдзармә ләвәрд куыстытә әхсәнадон наукастәй. Хәдзармә куыст ахуыры фыццаг бон! О! Ацәгдзинадаей бамбәрстон, уый кәй нал у Виллоубрукы райдайән скъола.

Мә ахуыры бонәй ма цы рәстәг баззад, уый мыл аивгъуыдта ноджы тыхстдәрәй. Дзәнгәрәг та куы ныйазәлыд, уәд бараст дән ме 'скъап-

мæ, мæ ахуыргæнæн чингуытæ дзы бавæрынмæ. Æмæ мæ сæрыхъуын уырдыг сыстад: скъапп афтæ бæрзонд ауыгъд уыд æмæ йæм ницы амалæй сæххæссыдтæн! Раздæхтæн æмæ мæ хæдтулгæ сарæзтон директоры агъуыстмæ.

Фæлæ мæ фæндагыл аивтон мæ фæнд, фæлтау, зæгъын, мæ зонд мæхимæ æрцæуа, æрсабыр уон. Уый адыл ацыдтæн хинайæн ваннæты уатмæ. Æмæ куы бахæцца дæн, уæд та мæ зæрдæ ныссæххæтт кодта – айдæнтæ бæрзонд ауыгъдæй куы федтон, уæд. Мæхи ницы амалæй фенæн уыд, стæй ма мæ хæдтулгæ сæ цурмæ батулын дæр мæ бон нæ баци, уый бæрц бирæ чызджытæ дзы бакъорд. Сеппæт дæр сæ сæртæ фастой, сæхимæ зылдысты, сæхи рæсуыгд кодтой айдæнты уæлхъус.

Æз та мæхицæн зæрдæтæ æвæрдтон, уыйас диссаг, ома, нæу айдæнмæ бакæсын. Æмæ дын уыцы цъусдуг мæ зæрдыл куы 'рбалæууид Моникайы лæвар – чысыл пудры къопп, йæ мидæг мыстыты айдæн кæй фæхонынц, ахæм. Æз æм æркастæн, федтон дзы мæ цæсгом æмæ къопп фæстæмæ мæ хызыны цæппæрстон. Моникае мын æй уымæн ралæвар кодта, цæмæй пудрай мæхи цæгъдон æмæ лæпсуты зæрдæмæ дæр цæуон. Мæ хойæн йæ зæрды кæрон дæр нæ уыд, йæ лæвар мæ ахæм тыхст сахат бахъæудзæн, уый.

Сихоры хæрды рæстæг фембæлдтæн Мэнди-йыл. Æмæ мæхимæ тынг амонджын æркастæн, нæ улафæн сахæттæ иумæ кæй æрæййæфтой, уый тыххæй. Фæлæ та ам дæр æнæмастæй нæ аирвæздзыстæм – хæрæндонны чысыл фынгтæм ахæм

æнаккаг бандæттæ бавæрдтой æмæ дзы мæ хæд-
тулгæ кæдæм бацарæзтайын, уый фадат нæ уыд.
Уæд нæ хæринагтæ райстам æмæ кæртмæ рацы-
дыстыæм. Уым кæулы рæбын æрбадти Мэнди, æз
дæр йæ цуры мæ хæдтулгæйы.

– Зоныс, мæ ахуыргæнæг математикæйæ ахæм
худæджы адæймаг у, æмæ йын зæгъæн дæр нæй...
Уæдæ мæ зæрдæмæ уæлдай тынгдæр та фæцыди
биологийы урок. Фæлæ нæ уæд та хæфсытæ
къæртт кæныныл бафтыдтой, уæд цы ми кæндзы-
стæм? – Мэнди куыддæр базыр-зыр кодта фыра-
дæргæй, ома, чысыл ма бахъæуа йæ къухæй йæ
къæбæр ма 'рхауа. – Нæ фыццаг урочы рæстæг
фембæлдтæн Эмийыл, дыккаджы та – Джередыл.

– Æз та нырма иунаджы дæр нæ базыдтон нæ
къласы.

Мэнди ныхъхъус.

– Хатыр, Дарси, фæлæ куыд дæ?

– Æнæгæды дын куы зæгъон, уæд ам алцы-
дæр, куыд æнхъæл уыдтæн, уымæй бирæ зындæр
у, – загътон æз, мæ къæбæрма мæ уæрджытыл
æвæрдæй кæсгæйæ.

Стæй йын мæ афоны хабæрттæ иууылдæр
бæлвырд радзырдтон.

– Фæлæ уый тыххæй, миййаг, мæ фындз не
'руагътон, искуыд архайдзынæн æнæмæнг.

– Уыдæттæ иууылдæр лыстæг ницытæ сты,
зæрдæйы хъынцъымтæ! – загъта Мэнди, йæ дзых
йæ тæккæ дзаг хæринагæй, афтæмæй.

Уый фæстæ нæ урокты расписанитæм æрка-
стыстæм, камæн цы афонты æййафынц, уый

базоныны тыххэй. Ёмæ дзы иунæг хатт дæр кæрæдзиуыл фембæлыны фадат нæ разынд.

Ермæстдæр сихоры хæрды афоны нын кæрæдзи фенæн уыдзæн Мэндиимæ. Фæлæ, чи зоны, уалынмæ Мэндийы бафæнда хæрæндоны æндæр фынгыл æрбадын иннæ фæсивæды фарсмæ, уæдæ мæнимæ дæр куыд хæрдзæн кæрты. Уыцы хъуыдытæ мын зын уыдысты.

Мæ хæринаг кæрты æрдæгыл ныууагътон. Ёмæ мын мæ сихор ноджыдæр ма иу маст æрхаста уыцы æрхæндæджы бон.

Мæ бонæй ма цы рæстæг баззад, уый дæр хуыздарæй нæ арвыстон. Ацыдтæн испайнаг æвзаджы урокмæ, мæ маст æмбæхсгæйæ. Мæ зæрдæмæ рухсы цъыртт никацæй касти. Ёнæхъан бон дæр тыхстæй кæй арвыстон, уый тыххэй, æви Чипы фенын тынг кæй фæндыд, уый азарæй... мæхæдæг дæр æй нæ зонын.

Хорз. Уый уыйас ахсджиаг нæу. Фæлæ къласмæ куы бахæццæ дæн, уæдмæ ахуыргæнæг нæ къласы номхыгъды æмбис бæрæггонд фæци, чи 'рбацыд æмæ чи не 'рбацыд, уыдон. Чипы бынат уыд фыццаг партæйыл. Мæ бынат та йæ бакомкоммæ фаллаг къуымы.

Йæ къарандаш мæм батылдта саламы нысанæн.

Уыцы сахат сеньора Лопес фыссæн фæйнæгыл цыдæртæ фыста æмæ цыдæр дыгъал-дыгъул кодта испайнагау, нæ иу дæр æй не 'мбæрста, афтæмай. Ёз æрцыдтæн ахæм хъуыдымæ, мæ фæндтæй ам ницы сæххæст уыдзæн, стæй Чипимæ

дәр фәрсәй-фәрстәм әрбадыны фадат махән нукуы әрцәудзән.

Сеппәт уроктәй дәр испайнаг рауад зындәр, тынгдәр фәллаһынгәнәг. Ноджы ма нә сеньорә Лопес бафәстиат кодта дзәнгәрәджы фәстә. Хьуамә әваст ракалдтаиккам кьласәй, дзәнгәрәджы иннә ныццагъдмә иннә кьласмә куыд бахәцца уыдаиккам, афтә. Чип дәр йәхи раппәрста дуарәй әддәмә, мәнән хәрзбон зәгъын дәр йә кьухы нал бафтыд, афтәмәй.

Уыцы хәлбурць уавәрәй суләфыдтән, мә чингуытә мә уәрджытыл әрәвәрдтон әмә сындәг ратылдтон мә уәрдон кьласәй. Фәстәг урок та мын уыди, кәцәй рацыдыстәм, уыцы кьласы бакомкоммә агъуысты.

– Фәләу ма! Иттәг әхсызгон мын у дә фенд! – айхъуыстон кәйдәр хәләс.

Фәстәрдәм акастән, әмә ... Эйприл тынг хәрзарәзтәй, фәлә нырма цыди ләдзәджы әнцәйтты.

– Нәма аппәрстай де 'нцәйттә? – бахудтән әм мә бынатәй.

– Нәма, нәма! Къуырийы бәрц ма мә хәуы афыдәбон кәнын, – дзуапп мын радта Эйприл, арф ныуулафгәйә, йәхи тынг фәлладхуызәй әвдисгәйә.

Уый адыл мидәмә бахызтызтәм кьласмә, колледжы кәй фембәлдыстәм, ууыл цингәнгәйә.

– Дә зәрдәмә цәуы ам? – афарста мә Эйприл, фәстаг партәйы дыууә бынаты бацахсгәйә.

– Ницы йын у! – загътон әз. Әрмәст мын

зæгъын, фæхъыг, сæ лифт кæй асаст, уый. Æндæр алцæмæй дæр разы дæн.

– Раст зæгъыс, мæнæн дæр уыцы лифты хабар тынг хъыг у! – бадзырдта мæм йæ хъуыды. Мæхинымæр мæнæн та æхсызгон уыд, саст лифт æрмæст мæнæн нæ, фæлæ Эйприлæн дæр масты хос кæй фæци йæ хъыгдард фадхъулимæ, уый. Æмæ уый зæгъæг нæ дæн, ома, мын æхсызгон у йæ фадхъулы цæф, йæ къахыл зынтæй кæй цæуы, уый. Æхсызгон мын уый у, æмæ мæ рыст дæр кæй æмбары.

– Мах амондмæ гæсгæ, – дзырдта чызг дарддæр. – Чип æмæ Поль дæр уыцы рæстæджы асинтыл сцæйхызтысты.

– Æцæг, æви?

– Уæдæ гæды ныхæстæ кæнын? Уыдон мын феххуыс кодтой дыккаг уæладзыгмæ схизын!

– Уæдæ дæ хъуыддаг раст! – бафиппайдтон æз, тынг æхсызгон мын кæй нæ уыд, уый æмбаргæйæ. Ноджыдæр ма иу ницæййаг маст. Математикайы урок мæхицæн нымайын сæфтыл, кæд ахуыргæнæджы ныхасмæ тынг лæмбынæг хъуыстон, уæддæр.

Колледжы мæ фыццаг ахуыры боны фæстаг урок фæхицæн æртæ сахатыл фондз минуты хъуагæй. Æнкъардæй, фæлладæй мæ хæдтулгæйы бацыдтæн мæ дзаумæтты скъапмæ, кæй мын бацамыдтой, дæу уыдзæн, зæгъгæ, уымæ. Мæ дзаумæттæ иуулдæр мæ хызыны бафснайдтон æмæ йæ сауыгътон мæ хæдтулгæйы хæцæныл, афтæмæй æрзылдтæн колледжы алфамблай.

Фасивæд уыдысты хъæлдзæгдæр æмæ ныхас кодтой хъæрдæрæй, райсомæй куыд уыдысты, уымæ абаргæйæ. Дардмæ хъуыст сæ худын, кæрæдзиуыл æхстой сæ чингуыты хызынтæ, гæппытæгæнгæ згъордтой фæндагыл сæ автобусмæ.

Æз æрлæууыдтæн сеппæты фæстæ æмæ æнхъæлмæ кæсын байдыдтон мæ мадмæ. Автобустæ иу иннаы фæдыл цæуынц колледжæй, куыд æдтæдæр тагъдæй тагъддæр згъоргæ æмæ дзы чи рахизырдæм зылд, чи – галиуырдаем. Мæ цæст æрцахста, йæ номыр 342 кæмæн уыд, уыцы автобусы, уым ацыдысты Мэнди æмæ Чип. Æмæ улæфгæ дæр нал кодтон, куы мæ фæхъуыды кæной, зæгъгæ. Æнхъæлмæ кастæн, сæ къух мæм атилдзысты хæрзбоны нысанæн. Фæлæ мæ мад нæ зынд æмæ нæ зынд.

Колледжы кæрты уайтагъд ничиуал аздад. Иугæйттæ ма йæ рæзты цыд. Рог дымгæ бæлæсты къæлиутæ фæйлауын систа. Æз та арвы риумæ кастæн, йæ цъæх-цъæхид хуызыл дисгæнгæ. Аленк ыл кодта стыр урс мигъы къуымбил дæр. Стæй та радымдта æмæ райхъуысти сыфтæрты сыбар-сыбур. Арф ныуулафыдтæн. Мæ зæрдæ фæцæйскъуыд фыр хыгæй. Амæл, æндæр мæ ницуал фæндыд. Уыцы тæккæ цъусдуг мæ цæст ацахста иу гæлæбу, фæндаджы сæрмæ пæр-пæр кодта зилахаргæнгæ, кафгæ, тахти мæнырдæм. Мæ сæр фæхæрдмæ кодтон, гæлæбуйы уындæй не 'фсæдгæйæ, цыма адунейыл уымæй диссагдæр ницы рафæлдыста Хуыцау.

Æнæнхъæлæджы мæ цæстытыл ауадысты,

асæрды цы урокты фæдæн, уыдон. Мемæ æнæ-мæнг уыди Хуыцау Йæхæдæг! Æз та Йæ фæстæмæ ферох кодтон.

Цы урокты фæдæн, уыдон хорз куы базыдтаин, мæ зæрдыл сæ куы бадардтаин, уæд мæ нæ ферох уыдаид, Йесо хаттгай нæ куывдæн бынтон æнæнхъæлæджы дзуаппытæ кæй фæдæтты, цæвæрма æнхъæлмæ кæсæм, ахæм нæ, фæлæ, уый.

Æнæнхъæлæджы... Æмæ та мæ зæрдыл æрбалæууыд мæ фыды уарзон ныхас: „Мах неппæт дæр цыдæртæ хъуаг стæм“. Æз ахъуыды кодтон абоны боныл, райсомæй изæрма куыд уыд æмæ цы уыд, ууыл? мæ зæрдыл æрлæууыдысты, чидæриддæр мыл амбæлд колледжы, уыдон сеппæт дæр: азийаг лæппуты, математикæйы къласы чызджытæй иуы, ставд æвгтæ кæй кæсæнцæстытыл уыд, уыцы лæппуйы æхснадон наукæты къласæй, цалдæр лæппуйы, сæ зылын дæндæгтæ сраст кæныны тыххæй сæ дзыхæй пластинкæтæ кæмæн зынд, ахæмты. Суанг ма Чипы дæр, иннæтæй хъауджыдæр æгæр дæргъындзæг чи уыд, уый.

Гæлæбу азилдух кодта мæ алыварс æмæ атахти. Уыцы цъусдуг мæ мад мæ цуры æрбалæууыд нæ зæронд машинайы. Мæ цæстытæ доны разылдтон, мæ гæлæбу мæ цурай апæррæст кодта, уый куы федтон, уæд.

Хуыцауæй нæ ферох дæн! Æнкъардæй мæ дзæгъæл нæ ныуагъта. Æмæ мæ уырны, райсом мæ бон райдайдзæн хуыздæр. Хуыцаумæ æнхъæлмæ кæсдзынæн цыдæр æнахуыр дзуапмæ, цыдæр æхсызгондзинадмæ.

ДЖОНИЙЫ КÆРОНБÆТТÆН НЫХАС

Мæн уырны, мæ хæлар, ды æнæ баххуысгæнгæ нæ фæцадаис Дарсийы хуызæн чызгæн! Алæмæты дзæбæх чызг! Раст нæ зæгъын? Стæй дæ зæрдæйы дзæбæхæн аралас-балас кодтаис йæ хæдтулгæйы, кæнæ йын феххуыс кодтаис иу ранæй иннæ ранмæ йæ бынат раивынæн.

Кæд дын, миййаг, Дарсийы хуызæн хорз хæлар ис, уæд дын бацамонон цалдæр фæндаджы, йемæ куыд хуыздæр архайын хъæуы, уый тыххæй. Байхъус мæм æмæ мын дзырд радт æдзухъом, æвагæсæг хæлармæ дæ хæлардзинады, де 'ххуысы æмæ дæ уарзондинады къух кæй бадаргъ кæндзынæ, уый тыххæй. Æмæ йын циндзинад æрхæсдзынæ, кæнæ æхсызгонддзинад, ууыл нæ хицæн кæны хъуыддаг, фæлæ дæхицæн дæ зæрдæ уымæй тынгдæр барухс уыдзæн.

Дæ къухмæ райс исты хæцъилы гæппæл æмæ йæ донæй æрæхс æмæ дзы дæ хæлары хæдтулгæ хæрзсæрфт æркæн, цæхæртæ куыд скала, афтæ. Ау, хъомыл адæм сæ машинæтæ иудадзыг куы æхсынц, куы сæрфынц. Уæд инвалиды хæдтулгæйы цæуылнæ хъæуы ныссæрфын, цæхсын, цæмæй йæ сахъат хицауæн барухс уа йæ зæрдæ йæ уæрдоны цæлхыты æрттывдæй.

Сахуыр кән сахъатджыны уәрдон тәрын. Уый тыххәй ам лыстаг фәзиләнтә зонын хъәуы. Фыццаджыдәр дә равзарын хъәуы фән-даг, хуыздәр әй кәуылты атәрдзынә, уый; сбәрәг дә хъәуы уыцы фәндагыл дзыхъхъытә, къуыппытә, цъыфдзастытә. Дә хәларән равзар әдас ләгъз фәндаг.

Уәлдай тынгдәр дә хъус дар, дә хәларән әххуыс кәм хъәуы, уыцы хъуыддәгтәм – кәм йә дзаумәттәй исты хъуамә зәхмә әрхауа, кәм әй чиныг райсын фәнды бәрзонд тәрхәгәй... Әмә цына вәййы царды... Чи зоны, йә уәрджытыл цы чингуытә әвәрд ис, уыдон дзы нал цәуынц, хаугә дәр дзы әркәндзән зәхмә. Цыбыр дзырдәй кәс әм, дә бон ын цәмәй баххуыс у, уымә.

Инвалиды хәдтулгәйы бадгәйә, дә хәларимә ныхас куы кәнай, уәд йә фәстә, кәнә иуварсырдыгәй ма ләу, йә къубал әй дәуырдам раиваз-баиваз куыд нә хъәуа, афтә. Кәддәриддәр ләу йә размә, йә цәсгоммә йын кәсгәйә.

Дә хъус бадар, дә хәлары зәрдә цы хабармә әхсайы, уый базонынмә. Фәлә дә рох ма уәд, сахъат ләппутә, кәнә чызджытә уарзынц, канд сәхи низы кой, кәнә сә ләдзджыты кой кәнын нә, кәй әнцой цәуынц, уыдоны, фәлә әхсызгонәй фәдзурынц спорты хабәрттыл, телевизион равдыстытыл, каникулты бонтыл, исты хъәзтытыл, стәй ма суанг хәдзармә куыстыты кой дәр ракәнынц.

Дә рынчын хәлары бафәрс йә дины цәстән-гасәй дәр. Сахъатджын йәхимә тынг иунәг,

тынг магуыр фæкæсы. Æмæ сæ фæфæнды, иннæ-
тæ дæр семæ куы ныхас кæниккой, семæ куы
кувиккой.

Уыдæттыл хъуыды кæн рагацау. Кæд æмæ дæ
зæрды æрæфта дæ рынчын хæлары искæдæм ала-
сын, зæгъæм, аргъуанмæ, уæд уал раздæр сбæрæг
кæн, йæ хæдтулгæ йын дуарыл мидаемæ батæрæн
уыдзæн, æви нæ. Кæд дзы нæ цауы, уæд та!
Кæнæ, зæгъæм, кафемæ йæ куы баласай, уæд æй
фынджы уæлхъусмæ батæрæн уыдзæн, æви нæ.
Кæд нæ, уæд балагъстæ кæн ахуыргæнæгæн,
кæнæ хъомыл адаемæй æндæр искæмæн, феххуыс
мын кæн, зæгъгæ. Ничи дыл атигъ кæндзæн
йæхи. Рох дæ ма уæд, цыдæриддæр бакæнæн ис
нæ царды, æрмæст дæ бафæндæд, æндæр.

